CONSTANTIN NONEA

MOVILA LUI FAUR

CONSTANTIN NONEA

MOVILA LUI FAUR

1971
EDITURA JUNIMEA

Coperta NICOLAE CONSTANTIN

Redactor: VICTOR LEAHU
Tehnoredactor: CONST. FLOREA

Apărut 1971. Format 61×86/16. Coli de tipar 10,50
Editura JUNIMEA IAȘI
Palatul Culturii
R o m ă n i a

Tiparul executat la Întreprinderea poligrafică Iași sub cd. 426

Cine va fi întemeiat schitul Hadîmbu din inima codrului Căpoteştilor din ţinutul Cîrligătura este un lucru greu de desluşit. Unii spun, cîte vorbe nu zboară prin lume, că pe locul unde este ridicat schitul Hadîmbu ar fi poposit, cu armia lui turcească, sultanul Soliman Hadîmbu, conducător iscusit de oaste şi cu anevoie de biruit în lupte. Ca să fie spălată pîngărirea pămîntului moldovenesc de popasul lui Soliman Hadîmbu, nişte oameni, cu mare tragere de inimă pentru ţara lor, au pus temelia unui schit, au ridicat o bisericuţă pe care au înconjurat-o cu zid, ca pe o cetate. Cîţiva călugări făceau slujbe de obşte, rugîndu-se îndeosebi să nu mai vină alte neamuri peste Moldova, s-o prade şi s-o urgisească, aşa cum se întîmpla cu năvălirea turcilor sau a tătarilor. Moldovenii ştiau că aceste popoare prădalnice sărăceau holdele mai rău decît arşiţa sau lăcustele. Cît puteau ei le stăteau împotrivă cu viaţa lor, luptîndu-se de istov să-i biruiască. Cînd, însă, erau biruiţi, atunci îşi îndulceau amarul şi necazul cu rugăciunea.

Alţii spuneau, tot din vorbele lăsate de bătrîni, că schitul Hadîmbu ar fi fost întemeiat de un om hadîmb, beteşug ce-l avea din născare. Omul s-a ferit de căsnicie dintr-un temei pe care numai el îl ştia şi s-a înfundat într-o poiană din inima codrului unde a ridicat lăcaş de închinare departe de vîltoarea lumii. De aceea schitului i s-a mai spus şi sihăstria de la Hadîmbu. Vor mai umbla şi alte tălmăciri cu privire la întemeierea schitului Hadîmbu însă acelea n-au prins rădăcini şi căutare n-au aflat.

Lucru statornic aista rămîne, din toate poveştile ce se înfruntă între ele, că schitul a fost întemeiat de cineva dintr-un imbold puternic, i s-a ales un loc potrivit pentru menirea lui încît el dăinueşte şi astăzi, ca o mărturie din vîltorile trecutului.

Pe vremea fanarioţilor, cînd călugării greci puseseră stăpînire pe averile celor mai însemnate mănăstiri, schitul de la Hadîmbu rămăsese pustiu de slujitori, bisericuţa era în ruină, cu acoperişul de şindrilă spart încît un cireş, răsărit dintr-un sîmbure scăpat din pliscul unei păsări între pavelele de piatră, prinsese rădăcini puternice şi se ridicase în mijlocul lăcaşului părăsit, ca un policandru. Albinele roiau în crengile cireşului avîndu-şi stupul în proscomidiar, iar bufniţele puseseră stăpînire pe turla clopotniţei. Tîrziu, după alungarea fanarioţilor, schitul şi-a recăpătat viaţa, cireşul a fost tăiat şi scos afară, acoperişul bisericuţei dres la loc cu căpriori uşori de tei, acoperit tot cu şindrilă în solz de peşte iar în clopotniţă s-a suit clopot, glas de chemare la vreme de restrişte şi împrăştietor de furtuni năpaznice.

Dar nu de soarta schitului de la Hadîmbu, cum a fost şi cum este astăzi, vor să povestească rîndurile ce se înşiră mai la vale. Orice clădire are parte de frumu-

seţe ca şi de paragină. Totul atîrnă de grija omului, căci fără strădania omenească nimic bun şi frumos nu se face în lume.

Nu departe de schitul Hadîmbu se înălţau către cer trei movile toate pe coamă de deal ; una pe Faur, deasupra satului Pojorăşti, una în coasta de apus a satului Bîrnova şi cea din urmă în pădure la Frenciugi. Aceste movile nu erau răsărite din cutremur, la întîmplare, ci au fost ridicate cu sudoare, oftat şi zdrobire de oase de băştinaşii acelor meleaguri, care îşi apărau vatra şi avutul de nesaţul năvălitorilor prădalnici. Vîrsta lor era la fel cu vîrsta neamului moldovenilor, aşa că pe vremea lui Lupu Vasile voievod movilele erau acoperite cu iarbă deasă ca peria, ştergîndu-se astfel orice urmă de mînă omenească, încît păreau crescute din coama dealurilor. În vîrful lor se afla în tot timpul, iarnă şi vară, un stog de fîn îndesat, înnegrit de ploi ce părea a fi o imensă căciulă, semn că movilele aveau un rost anume hotărît. Movilele erau locuri de veghe şi de pază, cum era şi movila lui Burcel sau cea de la Cujbă, toate avînd legătură cu răbîile dintre Prut şi Nistru şi celelalte împrăştiate dincolo de Siret pînă la poalele munţilor Carpaţi. Movilele în acele vremuri nestatornice îndeplineau funcţia aparatelor de radar din zilele noastre, ele sesizau apariţia duşmanului şi calea încotro el apuca. Cum trecea năvălitorul hotarele Moldovei, oamenii de la cea mai apropiată movilă dădeau foc la stogul de fîn. Limbele de foc şi trîmbele de fum se înălţau în văzduh vestind prezenţa duşmanului în apropiere. Paznicii după ce îşi îndeplineau sarcina lor părăseau movilele şi se retrăgeau în locuri întărite de unde puteau da piept cu duşmanul, care nu cunoştea ascunzişurile şi căpcănile de prin păduri şi dosuri.

Stogul de fîn ardea în vîrful movilei pînă ce vîntul îi spulbera cenuşa, dacă mîinile vrăjmaşilor nu stingeau focul să li se piardă urma.

În sătucul Pojorăşti, nu departe de movila de pe Faur, Vasile Lupu se bejenise cu casa lui, în inima codrului, de teamă să nu fie împresurat şi prins în Iaşi de către cazacii lui Hmelniţchi şi cetele tătărăşti puse în slujba lor. Hmelniţchi cel bătrîn fusese îndemnat de feciorul său să se ridice împotriva lui Vodă Vasile, pentru că voievodul moldovean se împotrivea să-i dea de nevastă pe una din frumoasele lui fete. Bătrînul Hmelniţchi făcu pe voia fecioru-său, un tînăr urît la chip, dar tare iute şi vrednic în luptele cu potrivnicii lui. Cazacii au trecut Prutul pe la Ştefăneşti, tatarii pe la Ţuţora şi s-au împreunat cu alţii înconjurînd Iaşul, oraşul de scaun al voievodului. Pe Vodă Lupu nu l-au găsit în palatul lui şi nici împotrivire n-au întîmpinat, căci oastea se retrăsese în ascunzişurile codrilor de nepătruns ai Căpoteştilor.

Cazacii s-au mulţumit cu prădăciunile, căci Iaşul era stup de bunătăţi, toate magaziile vămii, ale gospodului domnesc ca şi prăvăliile neguţătorilor erau bucşite cu mărfuri liovene şi levantine. Pe tătari i-au trimis să se îndestuleze cu prădăciunile de prin împrejurimi, să răpească hergheliile de cai şi cirezile de vite cornute, dar mai ales turmele de oi, carnea de oaie avînd mare căutare printre credincioşii lui Mahomet. Lucrul acesta îl şi aşteptau tătarii, să aibă slobozenie pentru prădat, că la astfel de treburi de stricăciuni şi jaf ei nu aveau pereche. Unde tatarii nu se îndestulau cu jaful acolo ei se răzbunau cu pîrjolul. Dădeau foc la aşezările omeneşti, prefăcînd satele în mormane de scrum, astfel că pustiul să şuiere pe locurile unde răsunau cîntecele de veselie. Băştinaşii se ascundeau în codrii

negri de bătrîneţă pînă ce trecea pîrjolul, apoi iarăşi se apucau să-şi ridice alte aşezări, ca furnicile alungate din moşuroiul lor. Cu cît moldovenii erau mai încercaţi de năvălitori cu atît mai mult ei îndrăgeau pămîntul ţărişoarei lor, frămîntat cu sudoarea şi sîngele strămoşilor lor.

Pe vremea bejenării lui Vodă Lupu, Movila lui Faur nu avea nume. I se spunea doar Movila din dealul Pojorăştilor, o movilă ca toate movilele ce străjuiau coamele şi înălţimile. O întîmplare neobişnuit de dureroasă avea să răscolească sufletele băştinaşilor pînă în străfunduri, şi din aceste cutremurări să capete movila un nume de persoană, ce dăinueşte pînă astăzi în legendele nescrise ale poporului. Faptele de vitejie ale voievozilor s-au păstrat în letopiseţe nu şi cele ale oamenilor de rînd, făpturi menite să dispară în uitare ca şi cînd n-ar fi existat. Numai că poporul, în conştiinţa lui obştească, nu-şi uită eroii ridicaţi din mijlocul lui. Preamărirea lor o slăvesc prin povestiri la şezători, la locuri de popas în drumeţie sau la gura sobei în nopţile lungi de iarnă, cînd gloata de copii ascultă glasul bunicilor luminaţi de flăcările de pe vatra hornului. Legendele îşi au izvorul nesecat în noianul de întîmplări nescrise dar purtate din gură în gură, cu evlavie, ca o moştenire lăsată cu legămînt celor ce ţin la omenie, o iubesc şi o călesc prin faptele lor zilnice.

* * *

La movila din dealul Pojorăştilor străjerii făceau de pază cu schimbul, cîte doi pe-o zi şi-o noapte. Schimbul străjilor se făcea în amurg, să nu atragă luarea aminte a duşmanilor ce trimeteau iscoade în jurul sau în apropierea locurilor întărite sau cele de veghe.

Străjerii de la movila din dealul Pojorăştilor nu erau oşteni tocmiţi cu leafă, ci băştinaşi, oameni gospodari ce-şi aveau aşezările chiar sub coama dealului. De aceea schimburile de veghe nu erau prea lungi, ca ei să nu fie stingheriţi de la îndeletnicirile lor de toată ziua. Cămăraşul, mai marele peste străjile din sat, orînduia o dată pe lună cine şi în care zi avea să facă de strajă. El chema la sfat toată partea bărbătească vrednică de încredere, o informa despre veştile de la stăpînire şi din ţară, îi dădea poruncile primite de la armaşul cel răspunzător de toate străjile din ţară, însemna pe răbojul cu crestături cui şi în ce zi îi venea rîndul la schimb, pe urmă spărgea sfatul şi fiecare îşi căuta de treaba lui, plecînd în linişte acasă. Tot atunci hotăra cine avea să aducă fîn sau paie, pe întunericul nopţii, ca stogul de pe vîrful movilei să fie pururea îndestulat, ca vîlvătăile de flăcări să fie din belşug şi să dureze mult, măcar cît ar arde o casă, să aibă lumea timp să se retragă în ascunzători iar bărbaţii să pună mîna pe uneltele de luptă.

La un asemenea sfat de taină, Neculai Faur a venit însoţit de Rariţa, nevastă-sa. Cum a văzut cămăraşul pe Faur cu nevasta lui, cum l-a şi pufnit rîsul, căci la aşa sfat de bărbaţi se arătase şi un chip de femeie. Dacă Faur ar fi fost însurat mai demult, cămăraşul l-ar fi luat în răspăr pentru fapta lui necugetată. Cum Faur era însurat de cîteva săptămîni, cămăraşul i-a dat pogorămînt, ştiind că însurăţeii nu se dezlipesc unul de altul, ca juncanii, şi-s în stare să mănînce cu aceeaşi lingură. I-a trecut prin minte vremea de pe cînd se însurase şi el, cum ţinea la nevastă-sa, un coz de femeie, de îi era teamă şi de vînt să n-o atingă. De aceea a lăsat-o mai moale şi nu l-a înfruntat pe Faur cu vorbe de ponos, ci i-a spus, aşa în treacăt :

— Măi Neculai, tu singur vrei să-ţi înveţi pe nevasta-ta cum să poarte căciula ?

— Parcă bărbatul îi mai breaz decît femeia, dacă el poartă căciulă. Cîţi bărbaţi nu-s vrednici să poarte nici tulpan, necum căciulă ?, îi răspunse Rariţa, mai mult în şagă.

— Îţi dai cu prepusul, Rariţă. Tu n-ai de unde să ştii cum îi felişagul bărbatului, căci eşti sită nouă în casă nouă. Nici n-ai avut vreme să cunoşti căciula lui Neculai, necum pe ale altora. De vreme ce ai venit cu bărbatul tău, aici la sfat de bărbaţi, numai că ai avut ceva de spus.

— Tocmai de asta am şi venit. Neculai al meu s-a împotrivit să-l însoţesc aici, dar n-a avut încotro şi nu m-a oprit. „Să spui tu ce ai de spus cămărașului, eu nu scot o vorbă", a zis Neculai. Acuma să spun ce am pe inimă.

— Spune, Rariţă, mai ales că lui Neculai tu i-ai legat limba.

— Vreau să mă pui şi pe mine la schimbul de strajă, odată cu Neculai al meu, să nu-l însoţeşti cu altul străin. Facem schimbul amîndoi, cînd îi vine rîndul lui Neculai.

— Aşa ceva eu n-am auzit, Rariţă ! Să facă de strajă pe movilă o femeie ?!

— Auzi acuma, cămăraşe. Cred că am vederea mai aprigă decît orice bărbat, nu-mi scapă din ochi rîndunica cînd zboară în înaltul cerului, iar ce se întîmplă în zarea îndepărtată, eu văd ca în palmă. Asta i se cere unui străjer, şi treaba asta eu o fac.

— Din partea asta, eu îţi dau dreptate. Numai că eu mă tem că te-i lua la hîrjoană cu Neculai al tău şi nu-i avea vreme să mai cercetezi zarea. Dă duşmanul peste voi şi vă ia ca din sac.

— Am eu vreme de hîrjoană altădată şi acasă la mine, nu la movilă, cămărașe. N-ai decît să vii pe nesimţite, chiar în puterea nopţii, şi eu am să te descopăr cum vei încerca să te apropii de movilă. Femeia are simţurile mult mai ascuţite decît ale bărbatului.

— Şi în laturea asta ai dreptate, Rariţa. Nevasta-mea, doar este femeie în vîrstă, simte şi prin somn dupăitul paşilor pe drum. Eu cînd am închis ochii, poţi să tai lemne pe mine. Oboseala mă doboară.

— Eu îmi ştiu firea şi o cunosc şi pe a lui Neculai al meu. De firea altora nu-mi pasă. Atîta vreau să ştiu, cămărașe, îmi îngădui să fac de strajă cu soţul meu ?

— Dar casa ta în a cui pază rămîne, Rariţo ?

— În seama socrilor. Noi stăm în aceeaşi ogradă, n-avem gard între noi. Bătrînii, cu nesomnul lor, sînt cei mai buni păzitori ai gospodăriilor.

— Dacă ţii atît de mult să faci şi tu de pază pe movilă, să te deprinzi cu îndeletnicirea de străjer, eu îţi îngădui să-ţi împlineşti dorinţa. Poate a venit vremea ca şi femeile să lupte împotriva duşmanilor alături de bărbaţi. Numai dacă te primeşte Faur al tău să stai de veghe, ca un hultan.

— Eu, cămărașe, mă bizui pe nevasta mea în toate împrejurările. Fă încercarea asta şi ai să fii mulţumit, îi răspunse cu mîndrie Neculai Faur.

— Iaca, ziua voastră de schimb cade în săptămîna cu lună plină. Tinerilor le place să numere stelele pe cer şi să fie ocrotiţi de ochiul îngăduitor al lunei, care vede multe şi tace ca mormolocul, şi cămăraşul trase o crestătură pe răboj, însemnînd cînd soţii Faur aveau să facă de schimb.

Un glas se auzi şoptind :

— A dracului muiere! Asta îţi taie beregata şi şuieră prin ea ca din fluier.

Cămăraşul, om între două vîrste, povesti sfatului sătesc despre cele ce le ştia de la oamenii stăpînirii, stăruind asupra podgheazurilor tătărăşti ce trecuseră hotarele Moldovei şi jăfuiau satele cu slobozenia dată de cazaci.

— Ochii şi zările, să nu fim luaţi prin surprindere. Cum vedeţi pălălaia de flăcări pe celelalte movile, cum aprindeţi şi voi stogul din vîrful movilei. Să aibă vreme lumea să se ascundă în codrul, iar partea bărbătească să pună mîna pe uneltele de luptă : sîneţe, topoare, suliţe şi ghioage ţintuite. Cînd se va auzi sunet de bucium sau de clopot, partea bărbătească să fie adunată în medianul satului. Acolo hotărîm încotro ne îndreptăm paşii, de unde vine primejdia. Orice codire sau lipsă de la chemare se socotesc trădare, iar trădarea nu are iertare. Hiclenia se pedepseşte cu capul rostogolit lîngă picioare, aşa sună glava din pravilă. Acum sînteţi slobozi să mergeţi la casele voastre, nu lăsători pe tînjală, ci veghetori ca şoimii. De nu ne-am apăra noi pămîntul ţării şi cinstea de oameni vrednici, atunci să scoatem pe moşnegi să lupte în locul nostru, căci ei nu s-au lăsat, la vremea lor, biruiţi de duşmani.

Sfatul s-a împrăştiat fără murmur, căci fiecare îşi dădea seama că în văzduh se simţea liniştea premergătoare furtunii gata să se dezlănţuie.

Printre casele răzleţe ale satului Pojorăşti umbla zvonul, pe şoptite, că s-au arătat prin nişte poiene oameni de-ai stăpînirii cu sîneţe la umăr ca pentru vînătoare. Unii din pojorăşteni spuneau că au văzut chiar seimeni şi dărăbani, oşteni ce stau în preajma lui Vodă, dar nimenea n-a îndrăznit să afle ce rosturi aveau acei oameni înarmaţi pînă-n dinţi. Poate

că Vodă cerceta ţara Moldovei, cum îi era obiceiul, să vadă cum stau treburile gospodăriei, dacă drumurile sînt bune şi holdele mănoase, dacă birurile nu sînt prea grele pentru glotaşii fără pămînt. Vodă Lupu ţinea mult la zicala moldovenească: „Ochii stăpînului îngraşă vitele“ şi de aceea nu se lăsa dus de nas pe spusele celor ce aveau în grijă visteria ţării. Zvonurile zburau şi se amestecau unele cu altele pînă ce îşi pierdeau urma iar lumea îşi vedea de treburi: ostenind fiecare să-şi agonisească pîinea cea de toate zilele. Mai mult decît toate stăruia vestea că Rariţa lui Neculai Faur va face de strajă pe movila din creasta dealului. Femeile vorbeau între ele:

— Îşi teme bărbatul, de aceea nu se lasă de la coasta lui.

— Mai degrabă Faur îşi teme nevasta. Aşa-s bărbaţii cînd au desfundat putina cu miere. Li se pare că toţi rîvnesc să guste din mierea lui, răspundea alta.

— Nu-i nici una, nu-i nici cealaltă, ci altul este temeiul. Rariţa are în firea ei ceva din mîndria bărbătească. Am văzut-o aruncîndu-se pe cal şi călărind, ca bărbaţii, ţinîndu-se numai de coamă. Calul zbura nu alerga, părea că are aripi iar Rariţa semăna cu o zmeoaică, aşa îi fîlfîia părul despletit. Am văzut-o înotînd iepureşte, cu capul în apă şi palmele afară, dînd numai din picioare. A pus rămăşag cu Faur că ea îl întrece la înot. L-a întrecut şi a cîştigat rămăşagul.

— Dacă are aşa o fire de năstruşnică, să ştiţi că n-o să ducă casă cu bărbatu-său. Şi Neculai este năstruşnic, cînd se înciudează ar fi în stare să sfarme cremene între dinţi. Femeia se cade să fie mai blajină nu un bărbătoi, doar de asta este ea femeie, să fie gingaşă şi lipicioasă.

— Cum o fi, cum n-o fi, una rămîne, s-o vedem pe Rariţa străjer în carne şi oase. Asta-i minunea!

— Nici o minune eu nu găsesc în fapta Rariţei lui Faur. După cum sînt unii bărbaţi molîi şi neajutoraţi tot aşa şi printre femei sînt unele mai aprige şi mai inimoase chiar decît bărbaţii. Vrednicia cuiva nu se vădeşte după straiele pe care le poartă, fustă sau pantaloni, ci după fapte. S-o lăsăm pe Rariţa să-şi împlinească dorinţa, căci nu aduce pagubă nimănui. Noi să ne vedem de ale noastre, sfîrşi vorba o femeie mai în vîrstă, chibzuită la minte.

Discuţiile între femei se potoleau căci alte veşti şi zvonuri alungau în umbră fapta neobişnuită a Rariţei lui Neculai Faur. Cînd a venit vremea ca Rariţa să schimbe straja de pe movila Pojorăştilor nimeni n-a mai suflat o vorbă. Uitarea, acest leac miraculos ce vindecă rănile gîndurilor, şterse orice urmă de împotrivire. Perechea Faur a luat postul în primire cu inventarul lui, un stog de fîn şi o adîncitură în pămînt, în chip de bordei, hotărînd să doarmă cu rîndul cînd le va veni somnul. Cum serviciul de strajă îl făceau pentru întîia oară, soţii Faur n-au închis ochii toată noaptea. Privirea lor cerceta mai mult laturea dinspre răsărit, de acolo de unde apăreau năvălitorii. Alt lucru n-aveau de făcut decît să descopere vreo pălălaie de flăcări în depărtările întunecoase, să nu confunde răsăritul luceferilor cu semnalele de alarmă de pe alte movile. Numai pentru Rariţa munca de veghe era nouă. Neculai Faur era obişnuit cu nesomnul căci de multe ori el petrecea noaptea păscînd boii ca a doua zi să meargă la cărăuşie. Noaptea era, ca toate nopţile de vară, cu cer înstelat, cîntat de greieri şi fîlfîit de păsări de pradă.

Rariţa şi Neculai stăteau de vorbă tolăniţi pe un strat de fîn, ţesînd la planuri, unele mai îmbietoare decît altele, la viitorul gospodăriei lor. Nici o vedenie nu le-a tulburat înflăcărarea inimilor. În preajma lor nu erau ochi iscoditori şi nici urechi cu auzul ascuţit de fiară duşmănoasă. Priveau, vorbeau şi ascultau fără teamă şi stinghereală. De-abia cînd zorile au început să măture stelele de pe cer, Rariţa şi-a dat seama că noaptea era pe sfîrşite.

— Încearcă, omule, şi aţipeşte oleacă. Acum este vremea somnului, dulce şi sănătos. Eu am să stau de strajă, singură, să te păzesc şi pe tine. Pe mine nu mă prinde somnul. Cînd dă soarele, eu am să mă reped acasă, să aduc de-ale mîncării. Pe urmă voi dormi şi eu la umbra stogului de fîn, porunci Rariţa.

Neculai îi ascultă povaţa şi adormi mîngîiat pe frunte de palmele moi ale nevestei, ca să se trezească cu obrajii plini de broboane, ca picături de rouă. Soarele era sus, ca de o suliţă, cînd Rariţa cobora panta movilei luînd drumul spre sat. Faur rămase singur de strajă, mereu cercînd cremenea şi amnarul dacă fac scîntei. După prînz, Rariţa se odihni la umbra stogului aşa cum ea hotărîse. Ziua trecu fără întîmplări neplăcute încît seara cînd pe movilă s-a urcat noul schimb, soţilor Faur nu le venea să mai părăsească locul de veghe. Acolo, sus pe movilă, descoperiseră locul fericirii lor.

— Cît de bine e să fii străjer, Neculai! Dacă ar fi pe voia mea, eu nu m-aş mai duce acasă, m-aş tocmi să fac de strajă toată viaţa. Dacă ar şti femeile din sat cît este de frumos pe vîrful movilei, noaptea, niciuna nu şi-ar lăsa bărbatul cu alt tovarăş. Ar face toate de strajă, de plăcere, aşa cum fac eu.

— Nopţile nu sînt toate senine, Rariţo. Mai vin şi furtuni. Nu te grăbi să cîntăreşti munca de veghe

după primele semne. Vom vedea mai tîrziu, la alte schimburi, dacă norocul se ţine de noi, îi răspunse Neculai, cu îndoială în suflet.

În sat nimeni nu mai vorbea despre Rariţa, ca o femeie năstrușnică. Rariţa se ducea la schimbul de strajă alături de soţul ei, cum s-ar fi dus la prăşit sau secerat, sau la o îndeletnicire obişnuită. Felurite zvonuri zburau prin sat, mai ales seara cînd lumea se întorcea de la cîmp, unele mai înfricoşătoare decît altele. Stăruia, îndeosebi vestea că Vodă Vasile Lupu ar fi fugit din Iaşi şi s-ar fi ascuns pe undeva în inima codrilor Căpoteşti, de teamă să nu fie prins de cazaci. Arătarea unor feţe boiereşti prin poienele din pădurea Pojorăştilor, ca venite la vînătoare, întărea zvonul cu pecetea de adevăr. Drumeţii care veneau dinspre şleaul mare spuneau că nu văzuseră, ca altă dată, caravane încărcate cu mărfuri neguţătoreşti, doar ici şi colo întîlneau cîte un călăreţ în goana calului. Ceva se întîmplase de amuţise pînă şi scîrţiitul carelor grele cu opt boi la jug, pe şleaul Galaţilor. Gloata clăcaşilor robotea la muncile agricole ce nu dădeau răgaz truditorilor decît să se odihnească noaptea şi atunci pe apucate.

— Vodă cu huzurul lui, eu cu necazurile mele. Parcă pe mine mă întreabă cineva, fie el Vodă sau altcineva din obrazele stăpînirii, dacă am malai în buduroi sau nu? spunea Ştefan Atasiei, văcarul satului, celor ce-l ispiteau dacă a văzut mişcîndu-se pe islaz oameni străini de partea locului.

Trecuse Sîntămăria Mare, postul îşi închisese oprelişte le în tartajii pravilei cu litere sloveneşti, lăsînd slobozenie habotnicilor să se îndestuleze din fruptul oilor şi din carnea aurie a puilor scoşi din proorul primăverii. Pomii din livezi îşi sprijineau crengile încărcate de rod pe crăcăni zdravene, cît furcile, harbujii,

cu coaja lor verde şi lucioasă, străluceau pe curelele de pămînt dezţelenite iar pe lanurile întinse se vedeau girezile de grîu, biserici fără turlă, aşteptînd să fie transformate în şire de paie de copitele nepotcovite ale cailor arăpeşti. Toamna se arăta mai îmbelşugată ca niciodată în trecut.

— Numai de-am fi lăsaţi în pace, să ne strîngem rodul muncii noastre pe poduri şi în coşere, să avem hrană îndestulată pentru noi şi dobitoace, spunea tatăl lui Neculai Faur, un bătrîn nu prea vorbăreţ.

— Cine samănă acela şi culege, tată, îi răspunse Rariţa, nora lui.

— Aşa îi cu dreptul, cum spui tu, femeie. Insă, la pomul încărcat jinduieşte şi acela ce nu munceşte. Este mai lesnicios să iei cu hapca decît să aduni cu sudoarea frunţii şi zdrobire de oase, chiar dacă nu-i cu dreptul. Vrăjmaşul nu cunoaşte dreptate pentru altul iar din jaf el îşi face cinste. Să ne ferească Dumnezeu de năpastă, Rariţă!

Femeia nu prinse firul încotro o abate cu gîndul moşneagul cel scump la vorbă.

Îşi spunea ea în sine: „Bătrînii vorbesc mai mult în pilde, ei nu-şi dau gîndurile pe faţă, bărbăteşte. Mereu sînt frămîntaţi de îndoieli, chiar cînd merg pe drum bătătorit, ei calcă cu mare grijă. Se tem să nu-i audă moartea".

Vorbele bătrînului n-au prins rădăcini în sufletul Rariţei lui Faur. N-avea ea vreme pentru scotocit gîndurile altora căci treburile gospodăriei nu-i dădeau răgaz să-şi pună mintea la frămîntat lucruri nefolositoare. Ce se vede şi se simte ca în palmă, aceea are preţ, nu ceea ce scorneşte mintea ca închipuire.

Rariţa era tare veselă pentru alte temeiuri ascunse sub pecetea ţării. Se gîndea că în primăvara viitoare va gînguri glas de copil în casa ei, faptă ce avea să întărească căsnicia ei mai tare decît temelia locuinţei cu două odăi, ridicată pe furci de stejar din osteneala soţului ei. Ea aştepta un moştenitor. Despre taina aceasta ea stătea la sfat cu soţul ei ; nestingheriţi, la umbra stogului de fîn din vîrful movilei de strajă. Acolo ei se aflau între pămînt şi cer unde clevetirea nu putea să se urce, să-şi verse veninul.

Venise iarăşi rîndul la schimb. De dimineaţă trăsese un ropot de ploaie, către amiază pînza de aburi ce acoperea văile se destrămase, încît către seară aerul era curat şi răcoros, de-a mai mare dragul să-l simţi cum umflă coşul pieptului.

— Te culci Rariţă şi tragi un somn bun pînă ce răsare soarele, pe urmă voi închide eu un ochi, o moţăială de vreo două ceasuri. Mă cobor eu în sat, să aduc de-ale mîncării pentru amiază. Tu să fii odihnită, să faci de strajă singură pînă mă întorc eu. I-am spus mamei să ne pregătească ea mîncarea, căci tu nu ai să poţi coborî în sat. Am treburi pentru cîteva ceasuri : ce mai tura-vura, se trage cu volocul peşte din iazul mare şi vreau să fiu şi eu acolo. Cine se duce mai tîrziu nu mai capătă peşte mare, ci doar din ceea ce rămîne, porcuşori şi chitici. Am să trag şi eu la voloc şi am să aleg ceea ce îmi place din vînatul meu. Asta n-o să supere pe nimeni. Faci tu, Rariţă, pe urmă o saramură de să-ţi lingi degetele. În cele cîteva ceasuri, cît voi lipsi eu, nu se va hurduca ţara Moldovei. Tu stai şi priveşte jur-împrejurul zării, să vezi de unde vine răutatea şi necazul.

— O saramură tare aş mînca şi eu, Neculai. Ba dacă ai prinde un crap, de vreo două ocale, l-aş pune în tavă, înconjurat de zarzavaturi, apoi l-aş vîrî în cuptor. Crap mare, prăjit, cu mujdei de usturoi, mănînci Neculai de uiţi de neamuri. Eu stau, bucuroasă, numai să ai noroc la prins peşte. Poftele cele mai năstruşnice ard pe femeia însărcinată.

— De asta nu mă îndoiesc, nevastă. După o zi de ploaie, atunci bate peştele încît se poate prinde cu mîna. Eu i-am spus cămăraşului că voi lipsi de la strajă puţină vreme şi anume pentru ce. El nu numai că mi-a dat îngăduinţă, dar a făgăduit că vom trage împreună volocul. Tot peşte mare caută şi el pentru saramură şi pentru pus la putină cu sare.

— Mă supun poruncii tale, Neculai. Dorm eu pînă după miezul nopţii, după aceea dormi tu o bucată de vreme, să fii odihnit la pescuit. Pe urmă te urci cu de-ale mîncării aici, să ospătăm împreună. Nu întîrzii prea mult.

— S-ar putea să-ţi aduc peşte proaspăt fript pe cărbuni. Aici nu putem aprinde focul, altcum l-ai pregăti tu.

— Fie cum o fi, tu peşte să aduci acasă. Mă voi pricepe eu cum să-l pregătesc. Acum mai pune un braţ de fîn şi mai înfoieşte podina asta, să fie mai moale. Dacă adorm, atunci să dorm dusă, să nu simt grebla coastelor.

Neculai Faur pregăti podina de fîn, se rostogoli peste ea ca un tăvălug, s-o niveleze, apoi îşi pofti nevasta la culcare.

— Poftă bună, Rariţă! spuse Neculai îndepărtîndu-se cîţiva paşi cu ghioaga în mînă să facă de strajă. Dinspre Iazul Porcului, unde pădurea de fag îngroşa întunericul, venea o mirozna de jir şi fîn de învăluia

movila. Vreme prielnică de odihnă, să tot dormi, să nu te mai trezeşti. Jos, în văgăuna dinspre Ciuroaia, sclipeau nişte lumini răzleţe, ca de licurici. Era satul Găunoasa, loc ferit de călcarea duşmanilor năvălitori. Neculai Faur înconjură stogul de fîn, pe cărarea bătătorită de paşii străjerilor neabătuţi din mersul lor de zloată şi furtuni, sfătuindu-se cu gîndurile lui. Vestea că el va avea moştenitor îi sporea mîndria de bărbat tînăr şi cu vază în sat. Cu înaintarea vîrstei se gîndea să ajungă cămăraşul satului, slujba cea mai de seamă rîvnită de fruntaşii obştei din Pogorăşti. Gîndul zbura departe în timp ce Rariţa lui se legăna în lumea viselor.

Neculai Faur ar fi vrut să nu închidă ochii toată noaptea, să-l prindă răsăritul soarelui stînd de veghe mai mult păzindu-şi nevasta decît zarea încercată de răutatea năvălitorilor. Dorinţa lui i-a fost spulberată, căci de-abia trecuse miezul nopţii şi Rariţa se trezi.

— Vai, cum m-a mai furat somnul, bărbate ! Treci de-mi ia locul, să te odihneşti şi tu. Mai este puţină vreme pînă va ieşi geana. Trebuie să fii înviorat, doar te duci la pescuit. Trasul la voloc nu-i treabă uşoară, de om vlăguit. Să nu rîdă cămăraşul de tine. Dă-mi ghioaga şi nu te codi, spuse nevasta lui, poruncitor.

Neculai Faur cunoştea firea nevestei lui şi nu voia să i se împotrivească pentru lucruri de nimica. Aşa se înţeleseră amîndoi de cu seară, acum trebuia să se supună. El îi dădu ghioaga ţintuită, cu bota cît un cap de motan, pe care Rariţa o apucă de coadă, bărbăteşte.

— Poftă bună. Neculai ! Dormi zdravăn, să fii harnic la pescuit, şi Rariţa nu mai lungi vorba, plecînd şi ea să facă ocolul stogului pe cărarea străjerilor.

Neculai îi văzu umbra de cîteva ori, ca de nălucă, apoi adormi greu, somn de om fără de griji şi împăcat cu sine.

Liniştea nopţii era tulburată cu hămăituri din depărtări, de undeva de pe la stîni, unde cîinii stăteau şi ei de veghe. Din cînd în cînd se auzea şi cîte-un sunet de talangă fie de la vreun ocol cu vite sau de la un chirigiu ce-şi ducea poverile noaptea, să nu-şi istovească dobitoacele pe vreme de arşiţă. Rariţa făcea mici popasuri, să asculte cîte ceva din farmecul încîntător al nopţilor de vară tîrzie.

Deodată auzi un fîlfîit şi un sunet, ascuţit şi plîngăreţ, ca de ţînc. Rariţa stărui cu urechea, prinse fîlfîitul din văzduh, şi văzu o umbră cum se rotea în jurul vîrfului stogului de fîn. Era o pasăre mare, neobişnit de mare, ce voia să se aşeze pe vîrful stogului şi nu putea căci o vedea pe Rariţa. Femeia îşi alipi trupul de stog să-şi piardă silueta. Pasărea se mai roti de cîteva ori în văzduh, apoi se lăsă uşor, ca o umbră, pe vîrful moale de fîn. Rariţa avea acum o preocupare, să afle ce fel de pasăre se odihnea acolo sus, la o depărtare de o bucată de prăjină de capul ei. Încet, încet se depărtă de stog cîţiva paşi, cu ochii scrutînd conturul pasării ce se profila pe cer. Era un vultur, cu gîtul gol şi cu un smoc de pene pe guşă. Din cînd în cînd pasărea scotea un vaier, un fel de plîns straniu, ca şi cum ar fi scăpat de la o mare nenorocire.

— Are să-i pară rău lui Neculai, că n-a putut să vadă şi el o vietate zburătoare aşa de mare, gîndi Rariţa, neîndurîndu-se să-şi trezească soţul. Numai că paserea asta este o gaie, din acele ce răpesc copii de ţîţă cînd mamele îi lasă la umbră, la prăşit.

Rariţa simţi un fior şi, fără să vrea, slobzi din gură un huşş. Pasărea îşi întinse aripile, îşi săltă trupul

şi zbură la întîmplare pierzîndu-şi făptura în întunericul străpuns de licărirea stelelor.

— O fi vreun semn pe care eu nu-l pot deslușì, zise Rariţa mergînd iarăşi pe cărarea bătătorită de paşii străjerilor în vîrful movilei.

Cînd faţa pururea zîmbitoare a soarelui ieşi de după coasta cea mai îndepărtată a zării, luminînd aria pămîntului înveşmîntată cu păduri şi fîneţe, Neculai Faur se trezi cu broboane pe frunte. Dormise adînc, fără vise, ca omul ce se culcase sub pază, în siguranţă. Sări ca ars de pe podina de fîn.

— Nu ne-a fost aşa vorba, nevastă. De nu mă trezea soarele, tu mă lăsai să dorm ca un dugleş. Má voi spăla pe obraji la iaz, acu nu mai am vreme. Mă aştepţi să-ţi aduc mîncare caldă. Cămăraşul mă aşteaptă ; acu bate peştele la coada iazului, înainte să vină arşiţa. Rariţo, ochii şi zarea! N-or să năvălească turcii tocmai cînd eu lipsesc. Uite, îţi las cremenea, amnarul şi iasca. La nevoie, din două-trei pocnituri iasca se aprinde. Încolo tu ştii ce ai de făcut, şi Neculai Faur coborî panta movilei mai mult în fugă.

Rariţa îl urmări cu privirea cum tăia răzoarele de-a-dreptul şi ocolea şanţul să iasă la iazul lui Şendrea. De la o vreme chipul lui Neculai Faur, furişîndu-se printre sămănăturile de popuşoi, părea o mogîldeaţă nu om, încălţat cu opinci şi cu căciulă pe cap. În stufărişul ce înconjura iazul, Rariţa îi pierdu cu totul urma.

Cămăraşul îl aştepta pe malul iazului. Înnodase mutelcile de fier la poala voloculuì, să atîrne plasa în apă, măturînd mîlul.

— Se vede că ai nevastă tînără, Neculai. Mai mult o străjuieşti pe Rariţa ta decît pe ţara Moldovei. Eu am urcat sculele în pod şi n-am pentru ce mă le-

nevi la somn. Degeaba m-aş mai codi să mai trîndăvesc. Au început să sece izvoarele vieţii, spuse cămărașul cu îngăduința omului plin de înțelepciune.

— M-a furat somnul iar nevasta n-a vrut să mă trezească, cum ne înțelesesem decuseară. M-a lăsat să mă trezească soarele, îi răspunse Neculai Faur, ocolind cu grijă pontul cămărașului.

— Nu-i tîrziu nici acum, vom prinde peşte cît ne trebuie nouă. Doar noi nu facem negoţ ca măjerii. Acum la dezbrăcat şi la treabă, porunci cămărașul trăgîndu-şi cămaşa de in peste cap, lăsînd să i se vadă pieptul acoperit cu păr suriu, ca negara.

În cîteva clipe cei doi bărbaţi se priveau îmbrăcaţi în veşmintele lui Adam, unul ţinînd volocul de un capăt iar celălalt strunindu-l din partea opusă.

— O luăm de la adînc spre coadă, să nu ne scape vînatul. La mal alegem peştele mare şi-l aruncăm pe uscat. Pe cel mic îl aruncăm în ochiurile pe care le-am săpat eu, să-l ducem viu acasă. Chiticii se strică repede la arşiţă.

— Leacul pentru peştele mare îl avem la îndemînă. Spintecăm peştele, îi scoatem măruntaiele şi-i punem în loc frunze de brustur. N-are vreme să se strice peştele căci frunza de brustur are tăria ei, îi răspunse Neculai intrînd în apă pînă la piept.

— Nu te afunda în apă mai mult decît sfircul ţiţelor, Neculai. Să nu pierzi puterea mîinilor. Aşteaptă-mă să măsor şi eu adîncimea apei ; să fim amîndoi de-o baie, măcar la trasul volocului.

Neculai încetini paşii pipăind cu tăpile fundul iazului, moale ca un aluat. Cînd apa ajunse la furca pieptului, cămărașul îi făcu semn lui Neculai Faur să pornească în susul iazului spre coadă.

— Lasă volocul să facă pîntece, nu-l struni prea tare, Neculai. Dacă ţii volocul ţeapăn ca o leasă, nu prinzi peşte nici de-o gustare. Peştele de iaz îi mai şiret decît cel din apa curgătoare. El cunoaşte pe duşmanii lui cînd vin la scăldat, atunci se lasă la fund şi se vîră în mîl.

Neculai ascultă povaţa cămăraşului, în tăcere, şi lăsă volocul să facă pîntece ca o strecurătoare. În palme el simţea zvîrcoliri ce cutremurau plasa împletită din aţă de cînepă.

Cînd apa ajunse iarăşi la înălţimea genunchilor, Neculai Faur făcu un ocol şi înţepeni prăjina în marginea malului. Intră în ocol şi începu să prindă cu mîna crăpuşteanii ce se zbăteau căutînd ieşire. Prindea la întîmplare, alegînd pe cei mai barosani, aruncîndu-i pe uscat ca pe nişte bostani.

— Nu te griji de cel mărunt, acela rămîne pînă la urmă. Înţepenesc şi eu prăjina apoi vin să te ajut. Numai cel măşcat îl arunci pe mal, şi cămăraşul intră şi el în ocolul unde peştele se zbătea de forfotea apa. Pescarii acum se întreceau, care mai de care, să prindă de urechi crapii mînjiţi de glod ca nişte purcei.

— Dacă mai tragem cu volocul de cîteva ori ne-am făcut suma, aşa de bine se arată vînătoarea. Rariţa ta ţi-a dat drumul tocmai la ţanc, cînd îi bătaia peştelui. Ai o nestemată de femeie Neculai.

— Cu peştele cel mic ce facem? întrebă Faur.

— Strîngem volocul şi ce rămîne în plasă, fie ce-o fi, aruncăm în ochiuri. Din puzderia de mărunţiş vom alege fruntea, iar rămăşiţii îi dăm drumul în iaz.

Pescuitul n-a durat mai mult de un ceas căci se apropiau și alți oameni să-și încerce norocul. Era ziua dezlegării pentru pescuit la toată obștea satului Pojorâști. Prindea fiecare atîta pește cît îi era de trebuință, fără să facă risipă și batjocură, cum se întîmplă la iazurile fără stăpîn.

Cămărașul mai încercă adîncul apei pînă la piept de cîteva ori, trase la mal volocul pîntecos cu belșug de pește pe care-l aruncă pe uscat după obiceiul pescarilor.

— Ne este de ajuns Neculai, cît am prins pînă acum. N-am venit să facem prăpăd în iazul satului ca hoții cei nesățioși. Luăm cît putem duce în spate, cu sacul. Porcușorii și chiticii îi punem în țoaște pentru borș. Hălăciuga este măruntă acu, pește mare va fi peste un an sau doi. Ea ne îmbogățește iazul cu pește.

Neculai Faur umplu toaștele de buci cu hălăciugă, le legă la gură apoi le lăsă în apă pînă la plecarea spre casă. Rămășiței îi făcu șanț să se scurgă din ochiuri iarăși în iaz. Apoi adună peștele mare la un loc, lîngă un tufan și începu împărțeala, pe din două, gospodărește, unul ție unul mie, după mărime și greutate. Le veni fiecăruia cam cinsprezece bucăți, măscate și dolofane.

— Eu îmi spintec peștele meu, să nu car în spate și borhăiele. Mățăraia o arunc în iaz să se hrănească caracuda. În loc pun funză de brustur.

— Și eu l-aș despica dar n-am cuțit la mine.

—Îl despic eu și pe al dumitale, cămărașule, și Neculai Faur scoase cosorul din ledunca șerparului, apucîndu-se de treabă.

Unul după altul, fiecare pește era văduvit de urechi și maţe, măruntaie ce erau aruncate în stufăriș la coada

iazului. Perechi de oameni treceau pe lîngă ei, grăbite să-şi încerce norocul.

— Frumoasă pradă ! se minună un moşneag ce mergea în urma nepotului său cu volocul în spate.

— Frumoasă n-am ce zice, îi răspunse cămăraşul, ghidosînd frunza mare de brustur în pîntecele golit al peştelui. Încercaţi-vă norocul, uite, soarele se urcă pe cer iar peştele se lasă la fund. Pe la amiază se prind numai codaţi şi zvîrlîngi, treabă de om neajutorat.

Sfatul cămăraşului rămase fără răspuns, căci moşneagul se depărtase, ochise un muşuroi pe care se aşezase, grăbindu-se să se dezbrace.

Cu sacii în spate, cu straiele ude, cei doi tovarăşi de pescuit o luară pe un drum de ţară, mergînd alăturea bucuroşi de isprava lor îmbelşugată, despre care ei vorbeau, ca doi pescari fermecaţi din poveste.

— Eu am să pun o parte din peşte într-o putină, la sărat. Mie îmi place peştele sărat, nevestei mele îi place afumat. Avem amîndoi cu ce să ne îndestulăm gusturile.

— Nouă, mie şi nevestei mele, ne place saramura. Vom pune peşte şi la sărat, căci le place bătrînilor mei să-l mănînce cu mujdei şi mămăligă rece. Obiceiul acesta ţin cu tot dinadinsul să-l urmăm şi noi, cei tineri. Ca să nu supărăm pe bătrîni, noi ne dăm după gustul lor. Rariţa mea a adăugat în amestecul mujdeiului smîntînă proaspătă.

— Nurorile trebuie să asculte de soacre, dacă vor să aibă linişte în căsnicia lor. Şi nevastă-mea ţinea la soacră-sa, de multe ori înghiţind noduri şi vărsînd lacrimi pe dindos. Însă, niciodată nu i-a ieşit din cuvînt. De aceea am şi rămas, după moartea bătrînilor, în gospodăria lor.

La o răscruce de drumuri, cei doi prieteni s-au despărtat strîngîndu-şi mîinile.

— Te urci la movilă, Neculai ? îl întrebă cămăraşul.

— Îndată ce am să frig, pe cărbuni, cîteva bucăţi de peşte. Vreau să-i fac nevestei o plăcere pe care ea n-o aşteaptă.

— Pentru o femeie, ca Rariţa ta, se cade să-i faci orice plăcere. Rariţa are fire de bărbat, atît este ea de aprigă şi hotărîtă.

— Este şi tare duioasă. Nu suferă cuvinte de ocară. Mă port cu dînsa cu blîndeţă, parcă ar fi un copil răsfăţat.

Neculai Faur coti pe-o cărare ce şerpuia printre grădini, scurtînd drumul spre casă. Sări un pîrleaz şi se trezi în fundul livezii părinteşti ai căreia pomi îşi dezbinau crengile de pomăt. Se opri la căsoaie, bucătăria de vară, unde oalele stăteau în jurul unui morman de jar.

— Aşteptam pe Rariţa să vină să ia de-ale mîncării cînd colo, te arăţi tu, Neculai !

— Astăzi mi-a venit mie rîndul, mamă, îi răspunse Neculai. Numai că eu am adus în sac ceea ce nu-ţi trece prin minte, şi Neculai Faur răsturnă peştele pe laiţa largă şi curată pe care se puneau blidele cu gura în jos.

— La asta nu m-am aşteptat, dragul mamei. Îi tot băteam capul tătîne-tău, să meargă la vreo bulboacă să prindă cîţiva chitici, aşa de-o poftă. Cînd colo, tu ai adus o covată de peşte ! Uită-te ce măşcat este, mare ca de la măjeri.

— Pînă îmi pui mîncarea în oale şi mămăliga în traistă, eu am să frig cîteva bucăţi de peşte pe jăratec. Să mîncăm, eu şi Rariţa, acolo, sus pe movilă. Celălalt peşte îl pregăteşti matale cum ţi-i dorinţa. Am

adus şi caracudă pentru borş, şi Neculai deşărtă toaşca de buci într-un troc de tei în care bătrîna spăla blidele.

— Un borş, dragul mamei, fără dresuri numai cu o frunză de leuştean şi o mînă de bulgur. Aşa-i place lui tată-tău, mai mult mirosul căci l-au cam lăsat dinţii şi macină mai mult cu gingiile. Eu nu-mi calc obiceiul şi gustul. Cîţiva peşti, două trei bucăţi, tot îi pun la afumat.

În timp ce Neculai se grăbea să cureţe un peşte de solzi, să-l taie felii şi să-l pună pe cărbunii domoliţi, bătrîna aşeza în legături şi traistă merindea pentru străjerii de pe vîrful movilei.

— Faci şi oleacă de saramură, mamă ?

— Fac, cum să nu fac. Voi tinerii sînteţi cu saramura şi cu ardeiul. Noi, cei bătrîni, să mîncăm ardeiat cît de mult, tot nu avem niciun cîştig. Ciolanele răscoapte de mulţimea anilor nu mai prind vlagă oricît ar fi de tînără inima, ce nu îmbătrîneşte niciodată. Poate îmbuci ceva înainte de plecare ? îl întrebă bătrîna pe fecioru-său, căutînd să acopere cuvintele cu subînţeles ce le scăpase, din gură.

— Nu îmbuc nimic, mamă. Mă aşteaptă Rariţa şi numai împreună cu ea vreau să ospătez. Pune în traistă şi cîteva gămălii de usturoi.

— Pun, dragul mamei. Îmi pare bine că tu caţi la cinstea femeii tale. Aşa era şi tatăl tău cînd era ca tine. Era în stare să-mi aducă carne de rîndunică pe gerul Bobotezei. Nu mă pot plînge că aş fi avut mari necazuri din pricina tatălui tău. Dimpotrivă, numai înţelegere şi bucurii. Necazurile au venit de la duşmani, căci omul nu scapă de duşmani cum nu poate scăpa de umbra lui.

Bătrîna vorbea mai mult pentru sine decît cu fecioru-său, potrivind legăturile să încapă în ele tot ceea ce ea pregătise de ale mîncării.

— În traistă pune şi peştele fript, învălit tot în frunze de brustur, îşi exprimă Neculai dorinţa cea mai arzătoare din clipa aceea.

— Frunza de brustur îi bună numai pentru învălit cărnurile crude. Friptura de peşte ori o înveleşti într-o pînzătură de cînepă sau în foi de hrean, altcum ea îşi pierde mirozna şi gustul. Asta s-o ştii de la mine, dragul mamei, aşa cum am apucat-o şi eu de la părinţi. Ghizmanele, plăcintele, pîinea şi colacii se pun la copt pe frunze de hrean, ca să nu li se strice gustul. Frunza de hrean la copturi parcă ar fi o frunză de leac, cum îi patlagina pentru răni şi zgîrieturi iar romaniţa pentru durere de dinţi. Frunza de brustur alungă fierbinţeala să nu se împută cărnurile proaspete.

— Am adus frunze de hrean mamă, spuse Neculai venind din dosul căsoaiei, în vreme ce bătrîna vorbea singură despre calităţile diferitelor frunze de plante, avînd convingerea că fiul ei o ascultă.

— Uite aşa, băiete, fiecare bucată de friptură să fie învelită, osebit, într-o frunză de hrean.

Şi bătrîna înveli, bucată cu bucată, punînd peştele fript în traistă deasupra mămăligii, să nu fie strivit la drum, spre movilă.

— De-acuma grăbeşte-te, Neculai. Eu nu prea cred că o femeie poate ţine locul unui bărbat ca străjer. Femeia este bună, la o astfel de treabă, să-i ţină de urît soţului ei, nu să-l înlocuiască.

— N-o cunoşti încă pe Rariţa mea, mamă! exclamă Neculai cu ciudă în glas.

— E drept că n-o cunosc întru totul. Sufletul unei femei e ca o fîntînă adîncă, vezi sclipind apa cu

greutate, însă fundul întunecat rămîne pururea ascuns, loc pentru visteria tainelor proprii. Grăbește-te, Neculai, și urcă-te pe movilă. Ceea ce poți face tu, ca bărbat, nu poate face o femeie, chiar dacă ea ar fi isteață și curajoasă cum este Rariția ta.

Neculai Faur nu luă în seamă spusele mîne-sa, știind că bătrîna n-o prea avea la inimă pe noru-sa, tocmai pentru fatpul că Rariția se arăta prea bărbătoasă. Nu arare ori, bătrîna îi spunea fiului ei : „Toate-s bune la voi, Neculai, potriviți sînteți, harnici cum alții nu-s în sat, înțelegere între voi de-ar fi în toate casele, numai că o șoaptă zboară prin sat. Cică lui Neculai Faur îi place să umble și cu gîrmea pe cap. Eu nu mă amestec în casa voastră, dar îți spun ce se aude prin vecini".

Neculai înșfăcă legăturile în mîini, traista în spate și ieși pe poartă cu mers grăbit. Se opri pe podișca ce trecea peste pîrîu, își întoarse capul spre casă și răcni :

— Mamă, nu uita de saramură ! Încolo, pregătește peștele cum vrei și cum îți place.

Bătrîna dădu din cap în semn de aprobare. Apoi, mergînd să închidă poarta după fiul ei, își spuse sieși :

Am eu dreptate. Neculai nu vede decît prin ochii Rariței. S-a schimbat lumea, nu mai este ca pe vremea tinereții mele. Eu mergeam la cinci pași în urmă după bărbatu-meu, nu ca azi femeia să meargă înainte și să-și rotească mereu creții la fustă, s-o privească bărbatu-său din urmă.

*

Satul Pojorăști e așezat pe coasta dealului, cu fața spre șesul Stavnicului. Deasupra dealului se întinde un podiș, neted ca o masă cu margini necuprinse de puterea ochilor. Drept la mijloc se afla ridicată movila de strajă, ce nu se vedea decît dacă treceai de muchea dealu-

lui. Povîrnișul dealului, brăzdat de grădini și livezi, era cam în loc, mai mult în trepte. Din această pricină hudițele erau întortochiate și cu ocolișuri, să poată urca pe ele carele cu poveri. Pentru urcat coasta dealului cu piciorul erau și cărări mai de-a-dreptul. Pe una din ele urca și Neculai Faur spre movilă, împovărat cu de-ale mîncării.

Tocmai făcea un scurt popas cînd i se păru că aude dangăt de clopot. Stărui cu urechea și prinse dangătul, deslușit. Se uită la soare și probălui că nu era vorba de tras soroacele la un mort. Ș-apoi se auzea numai sunetul clopotului mare, tras în dungă. Își roti privirea pe cer, să vadă mersul norilor și înfățișarea lor. Niciun semn de furtună. Ici și colo cîte o pală fumurie plutea în văzduh, lenește și străvezie. Vremea trăgea mai mult spre secetă. Neculai își slobozi privirea pe șes unde mișcarea pe ogoare a truditorilor de pămînt era mai mare. Fu cuprins de un simțămînt neobișnuit cînd văzu că pîlcuri de oameni sau cîrduri resfirate alergau spre sat, de-a dreptul peste răzoare. Numai că cei de pe șes văzuseră ceva ce nu se putea vedea de pe coasta satului, de acolo unde se afla Faur. Și oamenii din alte sate, aflați pe șesul Stavnicului, alergau spre casele lor ca stolurile de grauri. Se golea tot șesul de furnicarul omenesc iar dangătul de clopot nu înceta o clipă ci suna mai stăruitor, îngînat de sunetele altor clopote din depărtări.

— Numai că s-a întîmplat ceva pe movilă, îi sfredeli inima un gînd rău prevestitor.

Neculai Faur aruncă traista în spate, înșfacă legăturile cu oale ce i se păreau a fi deșarte și începu să depene pașii la deal, gîfiind. Inima îi bătea în piept cu lovituri de ciocan. Niciodată nu i se întîmplase în viață să simtă picioarele atît de grele ca atunci. Chiar în vis,

cînd îi apăreau în față fiare sălbatice ce voiau să-l sfîșie, el se scutura, trezindu-se, și astfel scăpa de primejdie. Acum nu visa, nu-l amenința nimic și, totuși, simțea picioarele grele, ca niște stîlpi de piatră. Pînă și aerul i se împotrivea, înăbușindu-l. De mers, mergea fără spor. Părăsi cărarea la o cotitură și se trezi încurcat într-un seci de cătină, unde pe vremuri fusese un gard de spini. Se opri să se descurce din mărăcinișul spinos, mai ales că oalele cu udătură i se vărsaseră. În acel timp un cîrd de holtei, cu furci și topoare pe umeri, urca pe cărare, în sus, spre muchea dealului. Unul din cîrd îl văzu cum se zbătea în măracinișul de cătină.

— Oho! bade Neculai, ce moșmolești acolo?, răcni holteiul peste măsură de mirat. Și eu te credeam sus pe movilă!

— Ce s-a întîmplat, măi frate? îl întrebă Neculai Faur, ca prostit.

— Dumneata mă întrebi! Ce să se întîmple, bade, arde stogul de pe movilă. Iese tot poporul sus pe podiș, la marginea satului, să înfrunte pe dușman, fiecare cu unealta lui de luptă. Numai că dușmanul vine dinspre movilă.

— Și eu?, se întrebă Neculai.

— Dumneata te lupți cu mărăcinișurile în loc să stai de strajă. Hai, bade Neculai, hai cu noi, nu-i vreme de pierdut!

Neculai Faur aruncă traista din spate, legăturile cu oale nu le mai ținea în mîini, le aruncase cît colo, își șterse fruntea de sudoare cu mîneca cămășii și din cîteva sărituri reveni iarăși la cărare.

— Păi cum mergi așa, cu mîinile în sîn, bădie?

Neculai Faur primi lovitura rușinii drept în inimă. Nu răspunse dar simți că greutatea ce-i apăsa trupul dispăruse. O putere străină parcă îi furnica toate mădularele, încît simțea cum i se întăreau mușchii la mîini

și picioare, precum cremenea. Ochi un par de stejar într-un gard de la o livadă, se aruncă asupra lui și din cîteva zgîlțîituri scoase parul din pămînt.

— De-aș fi eu în stare să învîrtesc parul acesta, și Neculai Faur ridică parul în sus, amenințător. Cuprins de o furie oarbă, Neculai striga cît îl ținea gura : „După mine, flăcăi".

— Să știți, măi fraților, că bădia Neculai și-a ieșit din minți, spuse unul dintre holtei.

— Numai că s-a scrîntit, altcum nu se încurca în mărăcinișul de cătină, ca un berbec, îi răspunse un altul.

Neculai Faur urca acum la deal, parcă ar fi avut aripi la picioare. Căciula ușoară de miel brumăriu îi căzuse de pe cap, încît pletele cîrlionțate și aurii ii fluturau ca la fetițele ce aleargă după fluturi. De la o vreme chipul lui de om bezmetic dispăru după muchea dealului. Din vale, pe toate hudițele, se ridicau spre podiș tot cîrduri de oameni, de toate vîrstele, în timp ce clopotul suna necontenit semnalul de primejdie.

Ce se întîmplase sus pe movilă?

Rariția, rămasă singură, ocolea stogul bătătorit de pașii străjerilor. Ținea consemnul, să scruteze zarea, cu osebire spre răsărit, de acolo de unde venea toată răutatea. Cum nu observa niciun semn pe alte movile, ea se lua cu cîntul, îngînînd un viers de dragoste pe care obișnuia să-l cînte, cînd nu era măritată, la clăcile de scărmănat lînă sau la pene, în nopțile de iarnă.

Cînd rondul ei trecea spre sat, Rariția se uita în vale, spre iazul lui Șendrea, acolo unde știa că se află soțul ei pentru cîteva ceasuri. Se simțea mîndră că paza satului stătea numai pe umerii ei. „O, dacă ar ști femeile din sat, că eu singură fac de strajă, ar încremeni de ciudă !" își spunea Rariția, sprijinindu-se pe măciuca ghioagei. Soarele se urca spre răscrucea cerului, pe nisimțite,

evaporînd umbra stogului de fîn, topind-o în alcătuirea movilei de pămînt. Rariței i se părea că vremea se scurge cu anevoie, mult mai încet ca în alte dăți. Singurătatea pentru o femeie e ca o colivie pentru păsările cerului, apăsătoare și răscolitoare de neliniște. Lipsa lui Neculai, deși de scurtă durată, o simțea Rariţa în toate mădularele ei. Cu tot simțămîntul de mîndrie ce-i încălzea inima, Rariţa credea că e suspendată în văzduh, deasupra unei prăpăstii. „Femeia, oricît ar fi ea de încrezută în puterile ei, niciodată nu se poate lipsi de sprijinul bărbatului ei". își spunea Rariţa, sieși, umflîndu-și pieptul. Omul, la singurătate, judecă lucrurile fără patimă, cu limpezime.

În partea de miazănoapte a stogului, acolo unde umbra se menținea ca un brîu de întărire, se afla cofăelul cu apă, păstrat la răcoare. Rariţa se opri din mersul ei circular, ridică cofăelul și-l duse la gură. Nu-i era sete dar simțea că i se usca buzele, ca ale omului ce stă mereu în arșită sau vînt. Cînd coborî cofăelul de la gură să-l pună la locul lui, ochii Rariței descoperiră la marginea sihlei dinspre Valea Rea un pîlc de oameni. Nu erau muncitori de pămînt că n-aveau unelte de muncă. Femeii i se mări simțul curiozității cînd descoperi, alăturarea de pîlc, mai la dosul unor tufari, un grup de cai ținuți de dîrlogi. Oamenii descălecaseră și țineau sfat. Depărtarea era prea mare, locul dosnic, deci Rariţa, cu toată insistența privirii sale, nu putea să distingă chipurile necunoscuților. Atîta putea să desprindă, că necunoscuții erau îmbrăcați cam la fel.

— Vor fi niște conăcari care se întorc de la vreo nuntă sau peţitori să caute mireasă cu zestre, numai împuternicirii în astfel de treburi se îmbracă cam la fel. Cînd mirele este dintr-un sat și mireasa dintr-altul, atunci obrazele satelor se pun la preț. Fiecare sat vrea

să-şi arate arama, cu oameni îmbrăcaţi cu podoabe şi călări pe caii cei mai buni şi focoşi. Numai că sînt străini de aceste locuri, altcum ei ţineau drumurile cunoscute şi bătătorite, nu umblau pe sub poala pădurii, tot pe la dosuri, îşi dădu femeia cu presupusul.

Chiar îi părea rău că necunoscuţii sînt prea departe şi ea nu le putea desluşi înfăţişarea şi portul. Mai că-i trecea prin minte să fluture gîrmeaua de pe cap, să se apropie cumva de movilă, să vadă şi ea o ceată de conăcari străini.

Tocmai cînd un astfel de gînd o frămînta, Rariţa observă că vreo opt oameni se desprind de pîlc şi o iau spre movilă pe jos, în timp ce caii şi călăreţii rămaşi acolo s-au mistuit în desişul ţîhlei.

„Am eu dreptate să gîndesc astfel, îşi zise Rariţa în sine. Cum putea să treacă un alai de nuntă prin pustietatea asta, fără să vină încoace, să privească de pe înălţimea movilei la aşa frumuseţi înconjurătoare? Doar tot neamul moldovenesc ştie că pe movile se găsesc străjeri, care le pot da lămuriri despre oamenii şi locurile de prinprejur. În vreme de pace oricine se poate urca pe movilă, nu-i oprelişte pentru nimeni".

Cei opt bărbaţi veneau grămadă, sfătuind, spre movilă cu mers grăbit. Rariţa, ca femeie cu simţ gospodăresc, aleargă şi orîndui podina de fîn pe care dormise soţul ei, strînse cu grijă firele de fîn răzleţe, dădu fuga şi la bordei, mătură ţărîna din faţa pragului, măsuri de curăţenie pentru primirea de oaspeţi străini. Îşi potrivi şi ea cozile pe cap, strunindu-le cu gîrmeaua, îşi scuturâ faldurile de la fustă, lucru dichisit pentru o femeie gazdă cînd ea aşteaptă musafiri pe ne-anunţate. Cînd Rariţa ocoli stogul să ajungă iarăşi în partea dinspre miazănoapte, observă în vale cum cei opt oameni se resfiraseră la poalele movilei cu intenţia de a o încon-

jura. Acum li se puteau deslușI chipurile cu ușurință. Nu erau îmbrăcați moldovenește și nici fățurile lor nu erau ca ale băștinașilor. Oamenii aceia nu erau străini numai de locurile din împrejurimi dar erau străini de neam. Ei erau mărunți la trup, uscați la față, mai mult spîni și cu cozi pe spate. În mîini țineau nu fel de unealtă scurtă și încovoiată ce strălucea la lumina soarelui.

— Aiștea sînt tatari !, strigă Rariță, ca și cînd ar fi vrut să dea alarma cuiva. Ea nu văzuse pînă atunci chip de tătar însă înfățișarea oaspeților era aidoma cu aceea din istorisirile bătrînilor.

„Au înconjurat movila, cu gîndul să-i prindă pe străjeri. Pe mine nici moartă nu vor pune mîna !"

Clipele zburau ca gîndul. Nu era vreme de pierdut. O singură soluție era pentru înfruntarea grelei încercări. Scoase de la cingătoare uneltele de scăpărat. Potrivi iasca pe cremene și începu să lovească cu amnarul muchea cremenii. Nu simțea loviturile de amnar care atingeau buricile degetelor strînse pe piatra colțuroasă, nici smocul de scîntei ce-i frigeau pielea fină și roșietică ca floarea de trandafir. Scăpără des și cu sete. Iasca se aprinse ușor căci era anume pregătită, fiartă în leșie și bătută cu maiul. Scoase un șomoiog de fîn uscat din stog, vîrî în el iasca aprinsă și-i făcu vînt să ia foc. Cînd flăcările cuprinseră șomoiocul de fîn, Rariță alergă cu el în jurul stogului încercuindu-l cu un brîu de flăcări ce-și ridicau limbele însetate de pîrjol, ca ale viperelor dornice să-și verse otrava.

— Acuma puteți să vă apropiați de mine, netrebnicilor, glăsui Rariță apucînd ghioaga de coadă după ce-și stupi în palme, să nu-i lunece lemnul din mîini.

Stogul era învăluit de flăcări, trîmba de fum se urca în văzduh ca o coadă de balaur. Necunoscuții, cu chipuri deșuchiate, resfirați ca hăituitorii la goană se apropiau, bănuitori, spre vîrful movilei. Își făceau semne iar cei mai apropiați vorbeau cuvinte scurte și neînțelese. Nu era greu de ghicit ce urmăreau dînșii prin înșirarea lor în lanț. Voiau să prindă vie pe străjera movilei. Rariția le urmărea mișcările ca o pisică ce-și privește prada. Cu spatele la rugul de foc, ea stătea sprijinită în ghioagă, ca o statuie. În fața ei se desfășura întinsul șes al Stavnicului, cu satele răzlețite pe coastele dealurilor, ca cirezile de vite la păscut. În acele clipe de încordare, privirea ei căuta să prindă un punct negru pe malurile iazului lui Sendrea, unde știa că se află soțul ei. Ogoarele erau pustii de oameni căci fumul de pe movilă și clopotul tras în dangăt îi chemau la altă îndeletnicire.

Deodată Rariția observă că pe muchea dealului, dinspre sat, apăreau cîrduri de oameni îndreptîndu-se spre movilă. Unul vîntura un ciomag și alerga ca fript la tălpi. Acela era Neculai Faur, omul disperat să ajungă mai repede la locul grelei încercări. El vedea tot ceea ce se întîmpla pe vîrful movilei, cum flăcările mistuiau stogul de fîn, nevasta lui stătea în picioare, nemișcată, ca o stană de piatră, iar, înspre ea, se urcau oameni cu gînduri de vrăjmășie. Focul fusese pus de Rariția, semnal de vestire că dușmanii erau acolo, că ei voiau să prindă pe străjeri înainte ca paznicii să poată aprinde stogul. Gîndurile acestea, ce-l uluiau pe Neculai Faur, erau întemeiate pe faptele ce le vedea cu ochii. Neculai alerga ca mînat de o putere nevăzută, nesimțind nici o oboseală. Parcă nu atingea pămîntul, așa se simțea de ușor. Îi dispăruse greutatea ce-i înțepenea picioarele. Era încredințat că oamenii din sat vor despresura

movila de năvălitori, mai ales că pe movilă nu se vedea decît cîteva chipuri răzleţe.

Teama lui Neculai Faur era că acei străini o vor prinde pe Rariţa lui şi o vor lua în robie.

— Poate nu se vor atinge de-o femeie. Nimic nu-i mai ruşinos pentru un bărbat decît să-şi pună mintea cu o femeie, judeca Neculai după chipul în care s-ar fi purtat dînsul.

Aceste gînduri îi potoleau, oarecum, teama ce-i ţinea sufletul la gură.

Deodată observă că unul dintre străini se apropie de chipul Rariţei a căreia siluetă se profila, ca o pată neagră, pe fundalul de flăcări.

Rariţa dintr-o mişcare săltăreaţă trînti la pămînt făptura necunoscutului. Numai că ea îl lovise cu ghioaga.

— Ştiam ce femeie am eu ! gîndi Neculai, înteţindu-şi mai tare paşii.

Se întîmplă ceea ce Neculai nu se aştepta. Văzu că alţi patru oameni se apropie de Rariţa cu gîndul s-o prindă. Femeia, observînd că este încercuită, se aruncă în pălălaia de flăcări, lăsînd pe următorii ei să rămînă încremeniţi de curajul ei. Neculai Faur se împiedică şi căzu la pămînt de durere. Se sculă şi iar căzu nemaiputînd să aibă controlul picioarelor.

Necunoscuţii de pe movilă văzură cum se apropiau cete de oameni înarmaţi spre movilă, cărora nu li se puteau împotrivi şi dispărură în partea de miazănoapte, într-acolo de unde veniseră.

Neculai Faur a rămas în nesimţire. Îl dobora durerea. Şi-a revenit în fire cînd a fost luat pe braţe de nişte flăcăi şi l-au aşezat la umbra unui copac. El atîta spunea :

— Fraţilor, nu lăsaţi pe Rariţa mea s-o mistuie flăcările !

Cînd oamenii din Pojorăşti au ajuns în vîrful movilei, au găsit un om doborît la pămînt. Avea capul năclăit de sînge. Nu era mort, însă se zbătea în ghiarele morţii. Era tatarul pe care Rariţa îl lovise cu ghioaga în cap. Rariţa nu era nicăeri.

— Au răpit-o tătarii, fraţilor ! îşi dădu cu părerea unul din pojorăşteni, care zăpsise pîlcul de călăreţi ce ţinea drumul pe sub poala pădurii înspre Iazul Porcului.

— Dacă ne grăbeam noi, îi hăcuiam pe tătari ca pe varză. Păcat de bietul Neculai Faur că şi-a pierdut soţia în neagra robie, spuse un altul.

Într-un tîrziu, urcă movila şi Neculai Faur sprijinit de subsuori. Cu glasul stins el îi ruga pe însoţitorii lui :

— Fraţilor, răscoliţi spuza şi cenuşa, poate a mai rămas o fărîmă din trupul nevestei mele, altfel mă arunc şi eu în foc.

— Fii pe pace, bade Neculai. Rariţa dumitale a fugit şi n-au putut-o prinde duşmanii, îl încredinţa unul din susţinători.

— N-a fugit Rariţa mea. Ea nu era femeie să se teamă de moarte. Am văzut-o eu cum s-a aruncat în flăcări. Răscoliţi focul, cu ce aveţi la îndemînă, poate se mai găseşte o fărîmă de os măcar.

Unii vorbeau prin semne că Neculai şi-a ieşit din minţi. El însă stăruia :

— Răscoliţi focul, fraţilor. Am văzut-o eu cum s-a aruncat în flăcări.

La stăruinţele lui neînduplecate, doi oameni răscoliră mormanul de spuză în partea unde arăta Neculai Faur. În adevăr dădură peste un but ce ardea ca stropit

cu ceară. Era un rest din frumosul trup al Rariței Faur, străjera de pe movila Pojorăștilor.

— Aruncați țărînă și stingeți flăcările. Viața să-i mai redau nu am putere, dar de cinstire de soț vrednică este fapta ei vitejească.

Neculai Faur cînd își pierdea șirul vorbelor, cînd îl lega din nou.

— Am o dorință, fraților. Aveți sape și hîrlețe la voi. Nu le-ați folosit în luptă. Vă rog să le folosiți pentru ce ele sînt făcute. Săpați o groapă colo lîngă bordei, cu fața spre sat. În ea să îngropăm pe soția mea, să se știe că Rariția lui Neculai Faur stă de strajă pe Movila Pojorăștilor și după moarte.

Fără prohodire, fără bocete și dangăte de clopote, rămășița din trupul Rariței lui Neculai Faur a fost îngropată, în miez de zi, în tăcerea mută a bărbaților din Pojorăști. În loc de făclii de ceară curată, la groapa ei zvîcneau, din cînd în cînd, limbi de foc din podina de fîn rămasă sub cenușă.

— Așa mi-a fost dat să fiu toată viața străjer pe movila satului nostru. De-acum înainte eu nu mă mai pogor în sat. Casa îmi va fi aici, unde este și soția mea. Voi plecați la casele voastre ! spuse Neculai Faur, retrăgîndu-se în bordeiul de pămînt, cu chipul supt și aspru.

*

Felul în care și-a apărat cinstea pentru a nu fi pîngărită de tatari și, mai ales, curajul cu care Rariția a împlinit poruncile străjeriei au cutremurat toate inimile satului Pojorăști. Prin moartea Rariței lui Neculai Faur partea femeiască dăduse mărturie de curaj, cinste și jertfelnicie. Fapta ei uluise și pe cei

mai îndrăzneți și aprigi bărbați. Măreață îi fusese moartea, pilduitor de modestă înmormîntarea. O groapă simplă, așa cum se îngroapă cei căzuți pe cîmpul de luptă, ca reavănul pămîntului strămoșesc să-i răcorească chinul arsurilor pe care trupul Rariței lui Faur îl simțise în văpaia flăcărilor.

Din amiaza acelei zile peste satul Pojorăști se pogorî vălul tăcerii. Nu se vorbea decît în șoaptă. Veselia zburase din Pojorăști pe alte meleaguri. Straja pe movilă fusese mărită, stogul de fîn reclădit, iar oamenii își luau cu ei la muncă și uneltele de luptă, să le aibă la îndemînă. Ceata tătărască fusese o iscoadă, un pîlc de harță, de-atunci încolo se aștepta puhoiul hoardelor prădalnice. Cămărașul satului se odihnea ziua și veghea noaptea cutreerînd hudițele satului de la un capăt la celălalt, de veghe stăteau noaptea la fiecare casă, unul din membrii familiei. Vitele erau păscute mai mult prin poiene decît pe izlazul satului, să nu fie la vederea dușmanilor. Norocul satului Pojorăști zăcea în însăși așezarea lui înconjurată de pădure din trei părți. Într-un caz de atac al năvălitorilor, satul se putea împotrivi cu ușurință, pădurea oferind apărătorilor un puternic sprijin de acoperire.

Pîlcul de tatari, ca iscoadă, urmărea să afle unde se ascunsese Vodă Vasile Lupu, de teama cazacilor. Cum tatarii n-au întîlnit oșteni de-ai voevodului, ei s-au mulțumit să atace pe străjerii de pe movilă, să distrugă posibilitatea lor de semnalizare. Mai mult le-a fost paguba decît cîștigul, căci au pus Pojorăștii și satele vecine în stare de alarmă.

Din toată întîmplarea aceea cel care fusese mai mult lovit era Neculai Faur. Prin moartea Rariței, el rămase dezcumpănit, ca omul ce primește o lovitură pe neașteptate. Hotărîse să rămînă paznic pe movilă

permanent alături de celelalte schimburi. N-avea niciun rost să se mai întoarcă acasă. În zadar îl rugau părinții să vină iarăși lîngă ei, să uite de tot ceea ce se întîmplase. Neculai Faur a rămas neclintit în hotărîrea sa. Se pogora acasă de-și lua merinde, dar de mas măcar o noapte în casa lui, el nu rămînea.

Bordeiul de pe movilă, unde el își avea sălașul, era lîngă groapa în care Rarița lui își petrecea somnul de veci. Neculai Faur își luase rămas bun de la oricare altă îndeletnicire, socotind că fericirea lui o găsise acolo, sus pe movilă, între cer și pămînt. Se scobora să-și aducă merinde de acasă, rar de tot, căci schimburile de străjeri îi aduceau de-ale mîncării mai mult decît i-ar fi trebuit. Numai de apă de băut se îngrijea singur. Jos, la poala movilei, în marginea pădurii dinspre Valea Rea, era un izvor cu șipot unde apa nu îngheța niciodată.

Neculai Faur săpase un fel de casă de apă pe care o îmbrăcase cu ghizdele de piatră și o acoperise. Izvorul își vărsa apa în acea fîntînă tainică, ca de acolo, printr-un șipot, să iasă la lumină, șușotind. Șipotul devenise cunoscut trecătorilor răzleți mai cu seamă că pe coaja unui copac se scrijelase un semn, ce arăta locul unde se găsea apă de băut. Neculai Faur cioplise un bolovan de piatră în formă de laiță pe care-l așeză aproape de șipot. Drumețul ostenit trebuie să bea apă pe-ndelete, odihnindu-se, ca nu cumva să-l cuprindă aprinderea de plămîni. Aici, la șipot, Neculai Faur se mai întîlnea cu cîte-un drumeț, de la care mai afla vești de prin lume. Oamenii stau de vorbă nu numai la un pahar de vin, ci și la o treucă de apă. Fîntînile cu cumpănă de la răscrucile de drum și șipotele ascunse sub poala pădurii, pe unde șerpuiesc cărările, sînt locurile de întîlnire a truditorilor însetați și a drumeților osteniți. Oboseala se alungă cu

vorbe bune, apă şi odihnă. Poate din acest temei sînt atît de preţuite fîntînile săpate şi îngrijite la margine de drum.

De la zguduitoarea moarte a Rariţei lui Faur trecuseră mulţi ani, fără ca Neculai să-şi fi schimbat hotărîrea de a părăsi movila. Singura schimbare era în înfăţişarea lui. Devenise om între două vîrste cînd părul dă în pîrg iar cursul vieţii se află în răscrucea amiezii. Briciul din pînză de coasă nu-i atinsese obrajii şi nici foarfecele nu-i tuşinase mustăţile sau şfichiurile de la plete. Capul lui Neculai Faur, cu părul lui bogat, părea desprins din medalioanele de pe columna lui Traian. Cu cît înainta în vîrstă cu atît Neculai Faur devenea mai tăcut şi scump la vorbă. Vorbăria este meteahna tinereţii. Neculai se ferea să ia vorba despre nenorocirea ce-l lovise. La ce bun să mai vorbească despre Rariţa lui, dacă nu-i putea reda viaţa. O simţea pururea în sufletul lui, cu agerimea, duioşia şi curajul ei, şi cu asta era fericit.

Dar, iată, că într-o zi inima lui Neculai Faur i-a fost tulburată pînă-n străfunduri.

Era o zi din luna lui cuptor, zăpuşitoare, încît nici o pasăre nu spinteca văzduhul. Frunzele de popuşoi erau mototolite, imaşul ars. Caii lăsaţi pe cîmp, în loc să pască, se apărau de muşte bălăbănind din cap. Semne de cumplită secetă.

Apa din bordei, păstrată în cofe, se bîhlise încît nu mai era bună de băut. Cu tot zăduhul, Neculai se hotărî să se pogoare la şipot, să umple cofele cu apă. Le luă pe amîndouă, ieşi din bordei şi scrută cu privirea zările şi văzduhul. Cerul era de oţel, nici o dungă de nour nu se arăta în văzduh.

— Dacă nu plouă încă o săptămînă toată recolta-i prăpădită, spuse el, îngrijorat, ca omul ce cunoştea crugul vremii. Atîta era de iute arşiţa, încît i se părea că-i

arde cămaşa în spate. Ţinea gura deschisă doar-doar i se va mai răcori gîtlejul.

Scoborî panta movilei mai mult alunecînd pe păişul uscat şi aspru, prin care ţîşneau şopîrlele ca nişte săgeţi lucitoare. De-abia cînd ajunse jos, la poala pădurii, simţi o schimbare de aer. Se opri la umbră şi se întoarse să privească movila. Îmbrăcămintea ei, lipsită de verdeaţă, îi dădea înfăţişarea de loc pustiu şi blestemat, ca o piramidă acoperită de nisip.

— Cum vor fi trăind oamenii aceia din pustietăţi, unde-i numai arşiţă iar vîntul strînge dealuri de nisip, acoperind sub ele oameni şi dobitoace? Doamne, frumoasă este Moldova noastră! îşi spuse Neculai, îndreptîndu-se spre şipot.

Cărarea făcea o cotitură, apoi se prelungea pe nişte trepte săpate în pămînt pînă la viroaga pe care se scurgea apa din şipot. În această singurătate şi pe o aşa zăpuşeală, Neculai Faur se simţi tare bucuros, cînd dădu cu ochii de un om ce stătea pe laiţa de piatră.

Necunoscutul se dezbrăcase de haină, pe care o întinsese să se zvînte de sudoare, iar el sta în cămaşă, descheiat la piept, cu un urcior lîngă el. Era bărbos ca şi Neculai, numai că părul de pe cap era împletit, cu gîţă vîrîtă pe sub cămaşă. La înfăţişare era supt şi slăbănog, bătînd mult spre bătrîneţă, după cum arăta albeaţa părului.

— Numai că acest străin îi din ceata preotească, îşi dădu cu părerea, în gînd, după gîţa ascunsă sub cămaşă.

— Bun găsit! spuse Faur, făcînd o plecăciune uşoară din spate.

— Bun venit! îi răspunse necunoscutul. Fără apă de băut ar fi iadul pe pămînt pe o aşa de mare arşiţă, continuă străinul vorba, neslăbind din ochi pe Faur cu

cofele în mîini. Eşti de prin părţile locului de vii cu cofele la apă ?

— De pe aici, din apropiere, îi răspunse Faur bănuitor.

— Lucrezi la pămînt ? mare secetă, cred că sar scîntei din tăişul săpii.

— Sapa am cam lăsat-o din mîini, am altă îndeletnicire. Tot o muncă este şi asta. Fiecare om cu rostul lui, îi răspunse Faur tot în doi peri.

— Hai, şi-i şedea oleacă, ici pe piatra aceasta, te odihneşte. Pe arşiţa asta e un blestem să ieşi de la umbră. Numai nevoia te scoate şi te duce pe unde nu ţi-i voia.

— Vii de departe ? îl întrebă Faur, punînd cofele jos, alături.

— Nu tocmai de departe. Vin de la schitul Hadîmbu şi merg la schitul Cujbă. Mi s-a trimis vorbă că un prieten de-al meu, din tinereţă, călugăr şi el, ar trage să moară. M-am gîndit că prietenia la încercări grele se cunoaşte, de este ea făţarnică sau adevărată. În tinereţă am fost ca doi fraţi. Vreau să-i arăt că şi acuma, cînd el se află la poarta veşniciei, eu tot prieten i-am rămas. După moarte cine ştie de ne mai întîlnim, păcatele fiecăruia ne vor despărţi.

— Vasăzică sînteţi călugăr, din ceată preoţească ?

— Da, sînt ieromonah şi duhovnic. Straiele nu totdeauna arată pe cine îmbracă. La noi, la schit, umblăm îmbrăcaţi moldoveneşte nu cu mantii greceşti.

— Atunci, binecuvintează, părinte !

— Domnul să te binecuvinteze, că al lui este harul nu al meu, păcătosul.

Faur se lumină la faţă. Străinul nu era iscoadă, ci om cu sufletul curat.

De pe movilă Faur vedea, zilnic, cele două schituri așezate în pădure, pe culme, ale căror cupole păreau ciuperci-mănătîrci ascuse în frunzăriș. Schitul Hadîmbu era spre asfințit iar cel al lui Cujbă spre răsărit, amîndouă singure, fără așezări omenești prin apropiere, înconjurate cu zid de obștie.

Neculai Faur se așeză pe colțul pietrei acoperite cu mușchi negricioși. Se uita discret la moșneagul dealături cît de simplu era îmbrăcat, iței și opinci cu gurgui. Haina ce era întinsă la uscat era o sarică de șiac. Dacă nu avea părul de pe cap împletit nu s-ar fi putut bănui că este călugăr.

— Prietenia nu are asemănare și preț pe lume, spuse Faur, voind să arate că înțelegea și el ce înseamnă legătura prieteniei între oameni.

— Mare pomană și-a făcut omul acela, care a pus în rînduială șipotul acesta, schimbă vorba necunoscutul, ca și cînd discuția despre prietenie l-ar fi stingherit. Se vede cît de colo că omul acela a fost om de omenie, s-a gîndit și la nevoile altuia nu numai la ale lui. O sorbitură de apă rece și un pic de odihnă pe piatra asta înseamnă a alunga osteneala din calea drumețului. Cîtă lume nu se îmbolnăvește de sete și foame în lumea asta.

— N-a făcut mare lucru, că doar apa era sub pămînt, îi răspunse Faur, ca omul ce știa cît muncise la săpatul fîntînii și orînduirea șipotului.

— Totuși e mare osteneală, cînd munca a fost făcută pentru alții. Mă gîndesc la străjerii de pe movilă, cît ar duce ei lipsă de apă, dacă n-ar avea acest șipot în apropiere. Să stai de strajă tocmai în pliscul movilei, mai aproape de cer decît de pămînt, în vînt și arșiță,

fără să ai cu ce-ţi ostoi setea, nu-i deloc lucru uşor. Eu nu m-am urcat pe movilă sus, dar îmi dau seama ce înseamnă munca de străjer, osîndă nu altceva.

— Pentru unii o fi osîndă, pentru alţii cea mai mare plăcere, oamenii nu se potrivesc în gusturi. Unii spun, cîte vorbe deşarte nu umblă prin lume, că şi călugăria ar fi mare osîndă. Să fugă cineva de lume, să se închidă între ziduri de bună voie, să se canonească în sărăcie, iaca asta nici eu n-o pricep.

— Nici nu-i nevoie s-o pricepi. Călugăria este un ham la care se înhamă omul singur, nesilit de nimeni. Sînt stări sufleteşti tulburi pe care omul le biruie canonindu-se.

Străinul îşi întrerupse gîndul şi tăcu. Avu impresia că vorbise mai mult decît se cuvenea. Se făcu o pauză, stînjenitoare. Lui Faur îi trecu prin minte un gînd amar. „Parcă eu nu mă canonesc, aici, pe movilă". Străinul tuşi uşor şi omorî pauza, dînd iarăşi drumul la glas.

— Aici, sus pe movilă, s-a întîmplat o mare nenorocire, ce putea să nu se întîmple. O femeie a ars de vie, cînd putea să trăiască şi acum.

Lui Faur îi trecu un fior prin inimă ca de la trăznet. Nu se aştepta să audă asemenea vorbe din gura unui străin. Se hotărî să-şi ascundă îndeletnicirea cu preţul unei minciuni grosolane, dacă ar fi fost întrebat.

— O fi o frîntură de basm. Ce să caute o femeie acolo unde numai partea bărbătească face de strajă ?

— Se vede că nu eşti chiar de prin partea locului sau te-ai aciuiat pe-aici mai de curînd, altcum ai fi auzit de acea nenorocire ce a uluit lume de pe lume. Şi cînd te gîndeşti, omule, că femeia putea să trăiască, să ducă casă bună cu bărbatul ei, să-l fi făcut fericit !

— Eu am auzit de un aşa zvon, dar la zvonuri nu le dau crezare. Cîte basme nu născoceşte mintea omenească cînd nu-i pusă la treabă. Mintea nici în somn nu stă degeaba. Omul doarme iar mintea ţese visuri.

— Ceea ce ţi-o spun eu, omule, nu-i basm şi nici vis ci lucru adevărat, după cum te văd şi mă vezi. Femeia aceea a căzut pradă unei răzbunări. Ea a murit şi răzbunătorul trăieşte ca vai de dînsul. Pe de-o parte el s-a bucurat de fapta lui, atunci cînd a săvîrşit-o, pe de altă parte el se canoneşte. Acela este canon, amară osîndă, să ştii că ai împins pe cine ţi-a fost mai drag la pierzanie.

— A fost soţul ei aşa de crîncen, om fără inimă, încît să-şi fi împins soţia să se arunce în foc ? întrebă Faur, cutremurat.

— Tainele omeneşti rămîn o vreme taine, tîrziu ele îşi descopăr vălul. Pînă la urmă răzbunătorul, chinuit de fapta lui mişelească, ajunge unde a ajuns Iuda iscarioteanul. Dacă nu-şi pune el singur ştreangul la gît, îl va pune altul. Omorul îşi cere răsplata cuvenită. Dar lucrul acesta nu ne priveşte pe noi. De faptele rele răspund făptaşii ca şi de cele bune. Ia să măi beau cîteva înghiţituri de apă şi pe urmă să-mi iau calea, tot pe sub poala pădurii. Să ajung la schitul lui Cujbă o dată cu seara.

Străinul se sculă de pe laiţa de piatră, se pogorî pe treptele ce duceau la ulucul şipotului, umplu treuca, o bucată de lemn de tei scobit, şi bău, părea că gusta apă miraculoasă.

— Bună apă, să fie pentru pomenirea celui ce a făcut şipotul !

Neculai Faur stătea ca pe jăratec. Voia să afle cine era răzbunătorul de care amintea străinul. Aruncă şi el o părere, ca o undiţă.

— Şipotul o fi fost făcut de răzbunătorul de care vorbeai mai adineori, să-şi spele păcatul.

— Toate apele pămîntului nu-i pot spăla păcatul de care s-a făcut vinovat. De omor nu-l poate dezlega nici un sobor de duhovnici. Moarte de om, prin răzbunare, cere plată nu numai dincolo, unde judecata se face fără părtinire, dar ea strigă după ispaşă şi aici, pe pămînt. Chiar dacă făptaşul nu se dezvăluie, sufletul lui e pururea ros de un vierme neadormit. El se pedepseşte cu chinul cel mai groaznic, cel al remuşcării. Astea-s, omule, lucruri anevoie de înţeles, spuse străinul gînditor şi trist.

Călugărul mai bău cîteva înghiţituri de apă, puse treuca la locul ei, apoi începu să urce treptele încet şi cu grijă. Parcă era frămîntat de-un legămînt cu jurămînt.

— Dar dacă este un basm cu întîmplarea femeii aceea? stărui Faur.

— Nu-i basm, omule, ci cum ţi-am mai spus, este adevărul adevărat. Acum că anii au trecut şi moarta din groapa de cenuşă nu mai învie iar pe dumneata nu te atinge cu nimic nenorocirea aceea, eu îţi voi povesti, pe scurt, cum s-a petrecut întîmplarea de pe movila Pojorăştilor. Străinul nu se mai aşeză pe piatră, şi începu povestirea.

— Vestea despre sinuciderea femeii acelea, căci sinucidere a fost dacă fapta se cîntăreşte numai la suprafaţă, a ajuns şi la noi, la Hadîmbu. Închinătorii povesteau despre năvala tatarilor asupra movilei, cum ei au vrut să pună mîna pe străjeri. Atunci era de strajă numai femeia, căci soţul ei era coborît în sat să aducă de-ale mîncării. Mai întîi mare greşeală a făcut cămăraşul satului, că a îngăduit ca o femeie să facă de strajă. Poate, dacă soţul ei ar fi fost şi el acolo, pe movilă,

nu se întîmpla ceea ce s-a întîmplat. Dar asta este o altă treabă. Cum spuneam, închinătorii din Pojorăşti ne-au adus vestea cutremurătoare. La schit vine fel de fel de lume, tot cu necazuri sufleteşti. Un necaz mărturisit uşurează şi linişteşte inima celui amărît. Omul nu-i făcut din piatră, să nu simtă cele ce se petrec în jurul lui. Vestea cînd se mărea cînd se potolea ca o flacără, pînă ce ea s-a stins şi nimeni nu mai amintea de întîmplarea de pe movilă. Curgerea vremii aşterne uitarea peste multe întîmplări. Iată, că într-o zi, stareţul nostru ne adună în sobor pe toţi duhovnicii, să ţină sfat cu noi. Duhovnici sînt puţin la număr la schitul nostru, patru vieţuitori în frunte cu stareţul. Eu ştiam că stareţul ne adună numai pentru descurcarea unor lucruri grele şi întunecoase. Ne-am adunat cum a fost porunca. Stareţul a stat în jilţ, cum scrie la pravilă, şi ne-a cerut părerea într-o pricină tare încurcată.

„Ştiţi voi, spunea stareţul, că schitul nostru a fost încercat de o ceată de tătari mai anii trecuţi. Atunci noi am încuiat porţile de la intrare şi ne-am strecurat pe hruba tainică, pe sub pămînt, şi ne-am înfundat în întunecimea codrului. Din ascunzişul frunzărişului, noi urmăream ce se va întîmpla cu schitul nostru. Tătarii, nu erau mulţi, s-au tot învîrtit în jurul zidurilor, au tot bătut în poartă şi cum nu li s-a răspuns, li s-a făcut lehamite şi au plecat. S-or fi gîndit să nu li se fi întins vreo cursă. S-au dus şi duşi au fost. Au luat-o pe sub poala pădurii, înspre răsărit. Am spus atunci că ceata aceea voia să ia limbă, să afle unde sînt dosite oştile Voevodului Moldovei. Nu a trecut vreme îndelungată şi la schit a venit vestea cu întîmplarea de pe movila Pojorăştilor. Cînd ţara este încercată se întîmplă fapte năstruşnice, la care nici nu te gîndeşti. De-o fi fost adevărat cu întîmplarea aceea sau a fi fost vreo născocire, noi,

călugării, n-avem de unde şti. Zvonul zboară şi în urma lui nici urmă nu rămîne. Ş-apoi, pe noi nu ne interesează ceea ce se întîmplă în lume. Noi ne vedem de pravila noastră, între zidurile schitului.

Iată că într-o zi, la vreme de seară, vine un închinător şi cere să-l primesc la duhovnicie. L-am primit în chilia mea, să nu-l ţiu pe om să-şi piardă timpul bun pentru treburile lui. Omul era un bărbat tînăr, neînsurat, cu obrajii brăzdaţi de încreţituri. Se vedea, cît de colo, că suferă de o boală sufletească. L-am luat cu binişorul, cu blîndeţă, să-i domolesc spaima. Pe mesuţă ardea o lumînare iar în chilie se auzea numai răsuflarea noastră. Omul avea încredere că nu-l vede altcineva şi nici nu-l aude nimeni.

— Am venit, părinte, să-mi descarc sufletul. Mă chinui cumplit şi ieşire din acest chin nu pot afla. Nu-mi aflu locul, aşa mă canonesc. Imi vine să-mi pun ştreangul...

— Omul mai zace şi din pricina închipuirii, i-am răspuns.

— La mine nu-i închipuire, la mine îi fapta grea, strivitoare de suflet.

— Atunci spune-ţi durerea, dacă pentru asta ai venit. Noi ieşim întru întîmpinarea celor dosădiţi cu duhul păcii şi al mîngîierii, singurul leac ce ne stă la îndemînă.

— De asta am şi venit la schit, să aflu acest leac tămăduitor de chinuri.

— Atunci spune ce ai pe suflet, i-am poruncit.

— Părinte, a început el a spune, iubeam o fată din satul meu, atît de tare încît eram în stare să-mi fac o seamă pentru ea. Aveam stare îmbelşugată cum alt fecior din sat nu se putea asemăna cu mine, casă nouă cu încăperi multe, acareturi în curte, pămînt la cîmp şi

vite de muncă și de prăsilă. Părinții mei îmi ridicaseră gospodărie nouă, începînd de la ac, să nu am eu amestec cu nimeni, după ce mă voi însura. Nici ei nu voiau să se amestece în gospodăria mea, după spusa lor : „Bătrînii cu bătrînii și tinerii cu tinerii".

— Înțeleaptă faptă și bună povață, i-am răspuns.

— Cînd mă gîndeam că fata, la care țineam atît de mult, îmi va fi soție, îmi venea să strig, să joc de bucurie, așa de-a unul singur.

— Tinerețea se ține cu greu în frîu, ca pe un cal năsălnic, i-am spus eu.

— Nu m-am dat pe față, căci la fata aceea mai ținea alt flăcău, cu care eu eram prieten. M-aș fi simțit umilit înaintea lui, să-mi dezvălui simțirea ce-mi clocotea în inimă. Tăceam și așteptam să hotărască fata. Eu eram încredințat că norocul va fi de partea mea, căci fata avea să pună la cîntar și averea mea. Chiar și o cornută, dacă o pui să aleagă într-un ocol gol și altul plin de stoguri, se va duce acolo unde este fîn. N-a fost așa, părinte, cum am socotit eu. Fata s-a dus după prietenul meu și s-a măritat cu dînsul. Și-au făcut o bujlă de casă în aceeași ogradă cu părinții lui, unde soacră-sa mereu stă cu cicăleala pe ea. Și, totuși, nevasta aceea se simțea fericită lîngă soțul ei.

— Eu nu cunosc felișagul femeilor căci în viața mea n-am avut de-a face cu ele. Din partea noastră, a călugărilor, femeia îi ca floarea cîmpului, o privești și treci mai departe. Nu ne este îngăduit să tulburăm sufletul cu lucruri trecătoare în care se ascunde ispita și apoi păcatul.

— Eu părinte, n-am putut să mă stăpînesc. Voiam să uit totul, să scot pe aceea din inima mea. Cum s-o scot, cînd ea trăia alături de soțul ei, în același sat cu

mine ? Tînjeam şi mă uscam ca un vrej atins de secetă. Nici de muncă nu eram bun, atîta se scursese vlaga din mine.

— Asta n-o mai cred, omule. Să te pierzi cu firea cînd lumea este plină de femei. Te va fi atins o boală ascunsă şi dumneata dădeai vina pe cineva care nu ţi-a făcut nici un rău, am căutat eu să-l mîngîi.

— Mai mare rău nici că am întîlnit în viaţă, decît acela pe care mi l-a făcut fata aceea. De cînd ea s-a măritat cu altul, eu nu mai sînt om. Pînă la moartea ei o uram din setea de iubire, după ce ea a murit mă chinuie fapta pe care am săvîrşit-o.

— Nu cumva ai omorît-o ? l-am întrebat eu speriat.

— N-am omorît-o eu, ea singură şi-a pus capăt zilelor.

— Atunci ce părtăşie ai la fapta pe care singură a săvîrşit-o ?

— Am, părinte, mare părtăşie. Ba am credinţă nestrămutată că numai eu sînt pricina morţii ei. Rău a fost pentru mine după ce ea s-a măritat cu altul, mai rău îmi este acum cînd ştiu că ea nu mai trăieşte şi s-a pierdut aşa cum ea s-a pierdut.

— Eşti bolnav de închipuire, omule, i-am retezat eu vorba.

— Lucru adevărat, nu închipuire, părinte. Ca să-mi înţelegi chinul, eu te rog să mă asculţi. Povestea, ce nu-i poveste, este scurtă. Sfîrşitul ei aproape că mă scoate din minţi. Nu ştiu unde am să ajung. Ascultă-mă, te rog, părinte !

Femeia aceea, nu-i spun numele, era tare isteaţă şi aprigă. Voia să scoată din soţul ei un bărbat care să nu aibă asemănare în sat. O şi luase pe drumul acela şi dacă nu murea, ea îşi ajungea ţelul. A stăruit pe lîngă cămă-

raşul satului s-o lasă şi pe ea să facă de strajă pe movila Pojorăştilor. S-a minunat cămăraşul, s-au ghiontit bărbaţii, s-au burzuluit femeile, nimic din toate acestea nu i-a fost piedică gîndului ei. Femeia a ajuns străjer alături de soţul ei. Vrednicia ei îmi adîncea rana din suflet. Din această suferinţă fără margini, s-a născut în capul meu gîndul răzbunării. Un gînd avan, de păgîn, nu de om în toate minţile. M-am hotărît, ca un laş şi nemernic, să-i întind o cursă, să cadă ea singură într-însa, fără să poată bănui cineva că eu eram făptaşul, din umbră. Mă munceau gîndurile, în fel şi chip, cum să-i întind cursa. Dacă ea n-a vrut să se mărite cu mine, atunci nici ea nu trebuia să se bucure de acela pe care şi l-a ales de soţ. Vremea trecea, eu mă uscam pe picioare căci nu găseam iţele capcanei. Răul însă apare cînd nu te aştepţi, ca o furtună, şi pune stăpînire pe tine ca vîntul pe frunza desprinsă de creangă, fluturînd-o în voia soartei.

Mă aflam sub poala pădurii dinspre Valea Rea la adunat brazdele de fîn în porcane. Eram singur şi osteneam la munca mea căci se apropia amiaza. Deodată apare o ceată de călăreţi ce m-a înconjurat, încît eu am rămas înmărmurit. Călăreţii erau străini după chip şi îmbrăcăminte. Ce să mai spun, călăreţii erau tătari. Aşteptam să fiu străpuns din clipă în clipă de unul din ei, aşa cum le este obiceiul, să nu rămînă mărturie pe unde a trecut. Nici nu mă gîndeam să încerc să fug, căci încercarea ar fi fost zadarnică. M-am lăsat în voia soartei, sprijinindu-mă în coada greblei, cînd aud vorbă moldovenească.

— Ce stai ca un cocostîrc într-un picior şi nu-ţi vezi de treabă, îmi spune unul dintre tătari, apropiindu-se de mine.

— Mă uitam şi eu, i-am răspuns, mai mult şoptind.

— De ce stă stogul cela de fîn pe vîrful movilei ? întrebă străinul arătînd cu mîna spre movilă.

— E o movilă pentru pază. Cînd se apropie duşmanul, atunci se dă foc la stog.

— Bună treabă, îmi răspunse călăreţul, rîzînd. Se vedea cît de colo căci el ştia, ca şi mine, rostul movilei şi al stogului de fîn.

— Şi cine face de pază, sus pe movilă ?

— Doi străjeri, cum le vine rîndul. Astăzi face de strajă şi o femeie, am scăpat veninul pe limbă ce-mi otrăvea inima. În acel moment nu mi-a părut rău de acea dezvăluire, de care nu fusesem întrebat.

Străinul spuse, pe limba lui, celorlalţi tovarăşi cele ce le auzise de la mine. S-a iscat atunci între ei puţină zarvă, unii dintre ei hohotind de rîs.

— Straşnică pază dacă e făcută de-o femeie ! O să ne urcăm şi noi să vedem pe acea femeie năzdrăvană. Cred că nu se va împotrivi să-i vedem cinstita faţă. Cu ce fel de unelte de luptă fac paza străjerii ?

— Cu ghioaga, i-am răspuns.

Şi lucrul acesta, spus de mine, a fost tălmăcit pe limba tătărască, provocînd rîsul tuturor. După un schimb de vorbe între ei, opt călăreţi au descălecat şi au dat hăţurile în mîinile celor rămaşi încă pe cai, iar ei au plecat pe jos, spre movilă. După cîteva clipe toţi au descălecat şi au tras caii la umbră, scoţîndu-le zăbalele din gură. Caii nu se grăbeau să pască, ci şedeau liniştiţi apărîndu-se de muscă. Mi-au făcut semne, să mă dau şi eu la umbră. Tălmaciul a venit lîngă mine, fără gînd de vrăjmăşie. M-a întrebat de-s însurat sau ba, de am luat parte la harţuri şi ciocniri cu duşmanii Moldovei, dacă este belşug la oi şi la stupine. I-am

răspuns la toate cinstit că n-aveam ce ascunde. Apoi l-am întrebat şi eu, unde a învăţat limba moldovenească.

— Am învăţat-o în tinereţă. În robie eşti silit să înveţi limba stăpînului. Şi copiii de tatar învaţă uşor limba moldovenească. Am fost luat rob de copil încît nu-mi cunosc părinţii.

În această vreme, noi ne uitam cum cei opt tătari urcau încet povîrnişul movilei. Cînd ei s-au apropiat de vîrf stogul de fîn a fost învăluit de fum şi flacără. Străjerii îi dăduseră foc. Ce se va fi întîmplat acolo sus, noi nu ne puteam da seama, însă am văzut cum tătarii se pogorau la vale, grăbiţi, mai mult la fugă. Unii făceau semne de disperare, chemîndu-i pe cei aflaţi la umbră.

Un răcnet scurt, mai mult piţigăiat, scos din gîtlejul unui tatar uscăţiv şi toţi au fost pe cai, luînd-o în goană să le iasă întru întîmpinare. Caii fără călăreţi au luat-o după ceilalţi, cum se ţin oile de cîrd. Dînd pinteni calului, tatarul ce ştia moldoveneşte mi-a spus, fără să se uite la mine :

— Fugi şi te ascunde în desişul pădurii, să nu cazi pradă răzbunării !

Cum a plecat cîrdul de călăreţi, cum m-am mistuit şi eu în desiş, îndepărtîndu-mă de luminiş. Ce s-a întîmplat acolo, pe vîrful movilei, am aflat din gura flăcăilor din sat, care alergau într-acolo. Femeia a lovit pe un tătar cu ghioaga în cap, lăsîndu-l mort, apoi ea s-a aruncat în flăcări. De aici mi s-a sporit chinul, părinte ! Eu sînt de vină pentru moartea femeii aceleia.

— Mare nenorocire, omule ! i-a spus duhovnicul.

— De tot mare, părinte. Acum am venit să mă dezlegi, să-mi recapăt liniştea.

— Cine face omor, în orice chip, acela nu are dezlegare nici aici, nici dincolo. Viaţa omului este un dar şi numai acela ce a dăruit-o o poate ridica.

— Atunci ce am de făcut, părinte ?

— Să-ţi porţi chinul, asta-i singura ispăşire. De fapta săvîrşită, deşi nu te-a ştiut nimenea, nu te poate dezlega nici un sobor de arhierei.

Omul a plecat în lumea lui, mai împovărat decît cum venise. Hei, dar eu m-am pus la vorbă şi soarele nu mă aşteaptă. Pînă la schitul lui Cujbă este cale lungă şi nu ştiu dacă picioarele mele nu mă vor da de zminteală.

— De ajuns la schitul lui Cujbă nici vorbă că ai să ajungi. Drumeţul are spor la mers pe răcoare. Popasul pe care l-ai făcut la şipot ţi-a întărit puterile. Cum l-o fi chemat pe omul acela, care s-a făcut vinovat de o aşa de nelegiuită faptă ? întrebă Neculai Faur, arătînd mare interes pentru povestirea călugărului.

— La duhovnicie spuse călugărul totul rămîne ferecat sub pecetea uitării. Duhovnicul ascultă, tace şi uită. La el vine cine vrea, nu-şi spune numele şi spune ce vrea, fără să fie silit. Duhovnicul nostru ne-a spus că făptaşul acela i-a cerut să fie primit la schit, să trăiască ca sihastru, atît se simţea de chinuit.

— Sihastru poţi fi şi acasă la tine, i s-a răspuns, dacă nu ai prieteşug cu alţi oameni. La schit nu poţi fi primit, căci în călugărie nu se primesc oameni împinşi de alte pricini decît aceea a curăţiei sufleteşti. Or dumneata ai sufletul pătat cu trădare şi îndemn la omor, i-a răspuns duhovnicul.

— A fost un laş, omul acela. De ce nu şi-a pus şireangul la gît, să scape de chinul ce-i tulbura sufletul, nu să umble după dezlegări ? spuse Faur peste măsură de abătut.

— Şi dumneata păcătuieşti prin acest îndemn la nimicirea vieţii cuiva. Fiecare om răspunde de faptele lui. De plata faptei lui, nelegiuită, omul acela nu va scăpa fără răsplată. Asta s-o ştii de la mine, omule! şi călugărul îşi ridică sarica de şiac, strînse mîna lui Faur şi plecă.

— S-ar putea să ne mai întîlnim. Te-aş ruga, omule, să nu spui altora cele ce ţi-am povestit. Oamenii se zmintesc de faptele altora nu şi de ale lor, spuse drumeţul din mers, aruncîndu-şi sarica pe umăr.

Neculai Faur îl petrecu cu privirea pînă ce călugărul dispăru după un colnic, acoperit de bălării şi tufăriş. Totuşi, chipul monahului atît de puternic i se întipărise în minte încît parcă-l vedea aievea.

Faur stătea nemişcat, ca înţepenit în pămînt, uluit de povestirea călugărului. Uitase pentru ce se afla acolo. Simţea cum îi vîjîie urechile, gîndurile se învălmăşeau iar pe inimă apăsa o greutate ce-l înăbuşa. Fără să-şi dea seama, ridică mîinile în lături să-şi lărgească coşul pieptului, să intre aer. Se sufoca. Oftă prelung, şi răsuflă adînc. Îşi recăpătă limpezimea minţii şi-şi aminti că venise să-şi umple cofele cu apă. Luă cofele de toartă, se pogorî pe treptele înţepenite în malul viroagei de mîinile lui, şi umplînd vasele de lemn cu apă. Ieşi afară la luminiş, cumpănind cofele în mîini fără să le simtă greutatea. Mergea absent, automat, pe iarba uscată pe care tălpile lucioase ale opincilor nu lăsau urme. Şopîrle pîntecoase şi ţînţari năpîrliţi îi tăiau calea, alergînd spre ascunzişuri ce nu se arătau pe povîrnişul movilei lipsit de verdeaţă. Privirea lui nu mai înregistra nicio senzaţie din afară, totul se petrecea în sufletul lui tulburat, ca într-un cazan. Urca povîrnişul

gîlgîind ca un somnambul ce nu-şi dă seama pe unde merge. De-abia sus, pe vîrful movilei, fu trezit din acea stare de încordare de glasul celuilalt străjer.

— Măi Neculai, aşa-i făcut omul, de ce are mult el tot ar vrea să mai aibă. Eu mă frigeam de sete şi tu nu te lăsai dus de la şipot nu te mai gîndeai că şi eu aveam nevoie, să-mi răcoresc buzele crăpate de arşiţă. Crezusem că te-a furat somnul, la umbră. Am tot fluierat, însă pe uscăciunea asta nici zgomotul nu mai are putere.

— Nu m-a furat nici somnul şi nici nu m-am lenevit. M-au năpădit gîndurile încît n-am mai ştiut de mine, necum să mai ţin minte ce treabă aveam de făcut.

— Te-a lovit arşiţa la cap, Neculai. Ferească Sfîntul, puteai să cazi în nesimţire, să nu mai fii om toată viaţa, îl compătimi tovarăşul lui de pază. Eu am văzut cum un om, sănătos tun, a căzut din mers şi nu s-a mai sculat. Două şiroaie de sînge, ce s-au prelins din nări, arătau că pe acolo se scurgese viaţa. De-atunci m-am hotărît să mă feresc de arşiţă, mai mult decît de gerul cel mai straşnic. Numai şerpii nu fug de arşiţă, încolo toate vietăţile pămîntului se ascund la umbră, să-şi păzească viaţa.

— N-am vrut să întîrzii. Poate era mai bine să fi rămas eu de strajă, da, mult mai bine, şi să te fi pogorît tu să aduci apă. Atunci nu sufereai nici tu şi nici eu nu mă tulburam sufleteşte.

— Arşiţa este de vină, Neculai. Să te fereşti de ea ca de otravă, şi străjerul puse cofa la gură şi se îndestulă cu apă proaspătă, muindu-şi în ea mustăţile aspre ca peria.

— Simt că-mi fierbe creierul în cap, încît nu mai gîndesc nimic lămurit. Parcă mi-am pierdut minţile.

Cum să mai fii om întreg, cu minte limpede, cînd dă peste tine năpasta ?

— Arşiţa, Neculai, bat-o Ucigă-l toaca !

Neculai Faur se gîndea la focul din suflet, aprins de povestirea călugărului, iar tovarăşul lui era vesel că-i descoperise pricina tulburării în zăduful neîndurător al zilei.

— Iată, dacă-ţi trăia soţia, ea nu te-ar fi lăsat să umbli pe loc deschis pe o aşa fierbinţeală. Femeia îi mai grijulie decît bărbatul.

Vorbele astea, spuse fără intenţie răutăcioasă, adînciră rana din sufletul lui Neculai Faur. Tăcut şi trist, el se vîrî în bordei şi se lungi pe pămîntul tare, să se odihnească, ca să-şi recapete liniştea.

— Va trebui să mai laşi movila pe seama altora, să te mai pogori în sat. Ai nevoie de întărire, Neculai. Trupul omenesc nu-i de cremene, slăbeşte şi el de prea multă încordare. Dacă te-a ciocnit arşiţa la cap, înseamnă că boala îţi face cu ochiul. N-o lăsa să te ia în braţe, pe urmă nu mai poţi scăpa de ea cu toate descîntecele de pe lume, îi aruncă un sfat străjerul celălalt, trecînd prin faţa bordeiului.

„Va trebui s-o fac şi pe asta“, gîndi Neculai Faur fără să-i răspundă grijuliului străjer.

La schimbul de seară Neculai Faur se pogorî în sat. Se duse de-a-dreptul la cămăraş şi-i spuse să-l scoată de pe răboj pentru cîtăva vreme deoarece nu mai avea putere de a păzi. Se simţea obosit.

— De multă vreme eu ţi-am spus să nu te întreci cu firea, să te înhami la o muncă de încordare la care nu te-a silit cineva. Din partea mea, eu te scutesc de

strajă pentru viitor. Avem destui tineri în sat, care trebuie să fie obișnuiți cu munca de strajă obștească. Cei mai în vîrstă au dreptul la odihnă după ce ei și-au împlinit datoria. Ești scutit de strajă, Neculai!

— Asta eu n-o vreau. Atîta cer, să fiu vîrît la schimb mai rar, pînă ce voi fi iarăși zdravăn și fără meteahnă.

— Fie cum spui tu, Neculai. Rămîne să mă vestești tu, cînd vrei să intri în schimb. Tu singur îți cunoști socotelile tale, și cămărașul îl însoți pe Neculai Faur pînă la poartă, surprins de schimbarea în glas și la înfățișare a vajnicului străjer.

Acasă, părinții lui, mai mult umbre decît oameni, l-au primit cu dragostea pentru fiul rătăcitor. Nu l-au ispitit ce anume pricină l-a îndemnat să ia această hotărîre. Bucuria le era prea mare, cum nu avusese alta de la venirea pe lume a lui Neculai, singurul lor fecior. N-aveau nici un temei s-o tulbure.

— M-am gîndit că dumneavoastră sînteți la o vîrstă neajutorată, cînd sprijinul meu vă poate folosi dacă eu mai stau și acasă. Voi face de strajă mai rar, cînd îmi va veni rîndul. Pînă acum poate am încălcat dreptul altuia, arătîndu-mă prea zelos. Partea bărbătească are mîndria ei, fiecare om vrea să-i fie respectate atît dreptul cît și datoria de cetățean.

— Fie așa cum hotărăști tu, Neculai. Tu ești mai luminat decît noi, care am ajuns cu sacul la fund, îi spuse bătrîna lui mamă de-abia stăpînindu-și plînsul.

Din acel moment în casa părintească se sălășlui iarăși dorul de viață.

Neculai Faur luă în mîini treburile gospodăriei răvășite. Se scula cu noaptea-n cap și nu se culca decît atunci cînd întunericul ucidea orice zgomot pe hudițele satului, mereu zorind ca omul rămas cu treburile în urmă. Neculai nu se ducea la petreceri, nu se întindea la vorbă decît atîta să nu fie socotit de oameni sălbătăcit.

Lumea, așa cum este lumea, cu presupusuri, căuta să afle ce anume temei l-a îndemnat pe Neculai să vină iarăși acasă. Mai ales femeile șoșoteau între ele.

— Să știi, soro, că a zburat din inima lui Neculai Faur chipul nevestei lui. Și ce mai femeie a avut Neculai, cum n-o să se mai nască în sat.

— Ce te miri. Bărbații sînt ca motanii, o fac pe spășiții. Am văzut eu bărbați, care plîngeau la înmormîntarea soțiilor lor de-și rupeau cămășile de pe ei. Nici n-a trecut vremea pentru pomenirea răposatei și dumnealui se și înhăitase cu alta. Zii bărbat, și cu asta ai isprăvit cu cinstea lui.

— Iaca, mi se pare că nu-i tocmai așa. Neculai a stat atîția ani acolo lîngă groapa Rariței, pe ploaie, arșită și ger. Nu-l poate nimeni învinui că și-a călcat legămîntul față de soția lui. Eu cred că groapa soției lui l-a țintuit acolo, sus pe movilă, mai mult decît patima pentru străjuirea zărilor. Dacă-i vorba de ușurătate, asta la femei o găsești, cu prisosință.

— Nu mă dau bătută în credințele mele. Las să mai treacă puțină vreme și ai să vezi cum călcătura lui Neculai are să-mi dea dreptate.

— Săracul de dînsul, spuneau bărbații între ei. Să-și piardă el tinerețea în sihăstrie, ca schimnicii ! Bine că s-a hotărît să se pogoare între oameni, Neculai încă

este în putere să se îndestuleze din plăcerile vieţii. Numai că tot stingher îi place să umble. Poate are un legămînt ?

— Pînă l-o dezlega vreo femeie cu ochi scînteietori. Dar treaba lui. Să fie sănătos să-şi poarte ursita, cum îi este dată. În vrednicie nu l-a întrecut nimeni pînă acum.

Lui Neculai Faur nu-i treceau asemenea presupusuri pe la urechi, căci el nu se amesteca în vălmăşagul şoaptelor ce se încrucişau pe la răspîntii. Îşi vedea de treburi, mîngîindu-şi părinţii cu o dragoste nevinovată de copil, duios.

Într-o bună zi se întîlni, pe neaşteptate, cu Grigore Ursu prietenul lui din copilărie. Neculai se ducea la cîmp iar Grigore se-ntorcea acasă iar la o cotitură de drum, după un gard înalt de nuiele, ei s-au trezit faţă în faţă. Nu se mai puteau ocoli. De altfel Neculai Faur aştepta o întîlnire cu vechiul lui prieten. Grigore Ursu rămase surprins de această întîlnire nedorită, mai cu seamă că el îşi ocolea prietenul. Ceruse să fie scutit de strajă pe movilă, pe temei de boală. În realitate nu voia să-l întîlnească pe Neculai tocmai acolo unde se aruncase în flăcări Rariţa din pricina mişeliei lui.

— Mare şi întortochiat trebuie să fie satul Pojorăşti de nu se pot întîlni doi oameni după atîţia ani de zile, spuse Neculai Faur întinzînd mîna s-o strîngă pe-a lui Grigore Ursu.

— N-o fi aşa de mare şi întortochiat Neculai, dar treburile depărtează pe oameni unii de alţii. Fiecare îşi caută mai mult de ale sale decît de ale altora. O dată obişnuit cu singurătatea, omului nu-i mai place zarva şi huietul.

— Tot holtei, Grigore ?, îl întrebă Neculai cu un zîmbet amar pe buze.

— După cum știi și mă vezi. Am rămas holtei numai să nu supăr pe nimenea. N-am vrut să dau socoteală nimănui de felul cum trăiesc.

— În tinerețe, după cît eu îmi amintesc, erai de altă părere. Nădăjduiai să-ți întemeiezi un cămin cum altul să nu aibă asemănare în sat.

— Pe drumul vieții omul își mai schimbă părerile, Neculai. Se schimbă vremea, de ce nu și-ar schimba părerile și omul, care are minte și judecată ? Am socotit că este bună singurătatea și asta mi-am ales-o. Tu ai socotit că însurătoarea a fost bună și pe aceea ai ales-o. Nu ai să dai socoteală nimănui de hotărîrea ta.

— Este drept ceea ce ai spus, Grigore. Fiecare om hotărăște după judecata lui. Numai că răul atunci iese la iveală cînd în hotărîrile tale se amestecă mînă străină. Lucrurile se încurcă și socotelile ies pe dos. De multe ori din aceste amestecături nefirești se întîmplă nenorociri îngrozitoare. Cad victime fără vinovate.

— La astfel de lucruri eu nu m-am gîndit și nici n-am de gînd să-mi bat capul. Mă simt bine în singurătatea mea, deci nu mă interesează ce se întîmplă cu alți oameni. Fiecare răspunde de ale sale, Neculai.

— Și aici ai dreptate, Grigore, îi răspunse Neculai Faur, căruia nu-i ieșea din minte povestirea călugărului de la Hadîmbu.

Grigore Ursu se simțea stingherit. Ar fi vrut să plece însă nu i se ivea momentul potrivit. Căută să reînceapă discuția, să nu i se poată descoperi tulburarea sufletească.

— Tu cum o duci, Neculai ? îl întrebă pe prietenul din tinerețe.

— Cum s-o duc, Grigore, decît ca un om lovit de soartă. Mă strecor și eu prin viață ca un nemernic, tot așteptînd sfîrșitul. Pînă acuma mă luam cu straja de pe

movilă. Aveam o îndeletnicire pe care o îndrăgisem. Las-că şi acum mi-i dragă, dar n-am s-o mai pot face. Mi s-a hîrbuit trupul, poate şi mintea, de prea multă încordare. Din această pricină m-am hotărît să viu acasă, să stau cu părinţii mei, să-i ajut. Pe movilă tot am să fac pază dar mai rar, cînd îmi va veni schimbul. Pînă acuma, nu de mult, am avut temeiurile mele care mă îndemnau să fac de strajă într-una. Însă, vorba ta Grigore, „pe drumul vieţii omul îşi mai schimbă părerile". Mi le-am schimbat şi eu. M-am hotărît să mai trăiesc şi în sat.

Grigore Ursu aştepta ca Neculai Faur să aducă vorba despre nenorocirea lui, despre moartea Rariţei. Neculai, ocolea întîmplarea, ca şi cum nici nu s-ar fi petrecut cîndva.

— Nici eu n-am stat de strajă pe movilă, de nu ţin minte de cîtă vreme. Am cerut să fiu scutit tot din pricină de boală. În schimb am ajutat la alte angarale ale satului, mai mult cu bănet. Acuma m-am întremat, mă simt sănătos. Cred că am să cer cămărăşului să mă pună iarăşi pe răbojul străjilor. Însă nu m-am hotărît.

— Ţie, Grigore, îţi va prii să te urci pe movilă. Prea mult te-ai închis în singurătate, ca într-o sihăstrie. Omul intră la o idee, dacă o ţine într-una să se ferească de lume. Devine bănuitor şi silnic, nu mai este stăpîn pe sufletul lui.

— De mine am eu singur grijă. Ţi-am spus doar, nu mă interesează ce zice lumea.

Răspunsul lui Grigore Ursu era tăios şi dispreţuitor, ca al unui om ros de gelozie şi răutate. Ochii lui priveau fix, parcă voiau să afle ce se ascundea în dosul vorbelor lui Neculai Faur.

— De-acuma să ne căutăm de drum, Grigore. Poate ne mai întîlnim, măcar din întîmplare, şi Neculai Faur îi întinse mîna. Grigore Ursu i-o prinse în palma lui jilavă şi rece.

— Doar din întîmplare de ne-om întîlni, Neculai. Mie îmi priește singurătatea.

Cei doi bărbaţi s-au despărţit, fiecare cu năduhul lui sporit. O dușmănie surdă le clocotea în inimi, secîndu-le orice sentiment de compătimire. În toată discuţia lor evitaseră să atingă problema ce îi despărţea întocmai ca malurile stîncoase ale unei prăpăstii înfiorătoare. Între ei, prieteni nedespărţiţi în tinereţe, nu se mai putea arunca podul împăcării şi al uitării. Ceva rău, nelămurit, plutea în văzduh, aşteptînd clipa răfuielii răzbunătoare. Grigore Ursu, făptaşul trădării, smintitul din pricina geloziei, ţesea plasa de păianjen a răzbunării.

Cămăraşul satului rămase mirat cînd fu poftit să intre în ograda lui Grigore Ursu. Trecea pe la poarta înaltă, pururea zăvorîtă, cînd auzi glasul lui Grigore, sec şi insistent.

— Opreşte-te puţin şi vino pînă la mine. Am a-ţi spune o dorinţă.

— Asta se poate spune şi aici, doar nu ne aude nimeni, îi răspunse cămăraşul, ca omul luat prin surprindere.

— Nici atîta baftă nu am eu înaintea dumitale, încît nu merit să-mi calci pragul casei ? îl întrebă Grigore cu ură mocnită.

— Dacă ţii cu tot dinadinsul eu îţi fac plăcerea. Tot n-am intrat în ograda dumitale, căci n-am avut temei.

Cămăraşul se opri din drum şi coti spre portiţa deschisă unde îl aştepta Grigore Ursu.

Simțul curiozității îi cuprinse întreaga făptură. Se vorbea prin sat fel de fel de lucruri, unele chiar năstrușnice, despre cele ce se petreceau în casa lui Grigore Ursu. Cel mai năstrușnic zvon era acela, că Grigore era somnambul, umbla noaptea pe coama acoperișului casei ca un motan în călduri. Cămărașul nu credea în astfel de bazaconii, socotindu-le născociri femeiești din pricină că el trăia burlac.

Ceea ce îi izbi privirea, de cum intră în ograda împrejmuită cu gard înalt, erau curățenia și ordinea în toată gospodăria. Straturi cu flori de toate felurile și culorile inundau ograda, transformînd-o într-un covor multicolor. Pe pervazul ferestrelor, pe prichiciul cerdacului, în jurul fîntînii, chiar și în jurul cotețului de ostrețe se lăfăiau florile. Un străin de sat ar fi crezut că în acea casă locuiau multe fete de măritat, căci numai ele îndrăgeau florile mîngîindu-se cu ele în așteptarea ursitei. Or, aici trăia un burlac și acela ursuz și temător de lume.

— Ai frumoasă așezare, Grigore, cum alta nu este în sat, îi spuse cămărașul să prindă capăt de vorbă.

— Eu nu-mi dau seama de frumusețea ei, căci cel ce se obișnuiește cu întunericul nu-i mai pasă cînd vine noaptea, îi răspunse Grigore plictisit.

Cămărașului i se păru că răspunsul lui Grigore nu era potrivit, dar se prefăcu că nu a observat nepotrivirea. Totuși gîndi pentru sine, spunînd cugetului său: „Lui Grigore îi lipsește o doagă. Scrînteala i-a venit de la burlăcie“ !

— Ai pe cineva de ajutor ? îl întrebă cămărașul.

— Pe nimeni. Un om singur se poate gospodări mai ușor decît unul însurat. Eu unde pun un lucru, acolo îl găsesc și peste patru ani. Fac ce-mi place și

nimeni nu se împotrivește voinții mele. Acum pentru că mi-ai făcut cinstea să-mi treci pragul porții, eu te întreb ce dorești să iei în gură, o bucată de fagure de miere cu apă rece, sau un pahar de vin ostenit în poloboc ?

— Și fagure și un pahar de vin, să le împac pe amîndouă. Știu că n-am să greșesc.

— De greșit n-ai să greșești. Numai ai oleacă de așteptat pînă ce gospodina casei va aduce cele de trebuință.

Grigore Ursu îl pofti pe cămăraș, să stea pe banca de lîngă fîntînă, în care vreme el dispăru în casă. Un hămăit răgușit dădu de veste că lîngă fîntînă se afla un străin. Cămărașul își îndreptă privirea de unde venea zgomotul și văzu un cîine în lanț la gura beciului. Era un cîine bătrîn, cu blana năpîrlită, doar cîteva mițe atîrnau pe sub pîntece ca niște flenduri.

— Javra o fi de-o seamă cu stăpîne-său, gîndi cămărașul, mereu rotindu-și ochii să-și întipărească chipul în care Grigore Ursu își depăna firul vieții.

Nu așteptă mult, căci Grigore apăru aducînd o tavă încărcată. Mergea cu grijă să nu răstoarne vreun blid. O garafă, mai mult un urcior în chip de garafă, trona în mijlocul tăvii cu mînere roșietice.

— E un vin vechi, amărui, nu lasă dureri în urma lui. Te doboară și atîta tot. Cînd te trezești, ești mai limpede la minte ca oricînd, lămuri Grigore pe musafirul lui despre felișagul vinului lui.

— Un pahar nu mă va doborî, oricît ar fi vinul de vechi. Las-că nici nu am venit să mă pun pe chefuit. Am căzut la dumneata ca țiganul la praznic, dă berechetul peste om cînd nu se așteaptă.

— Cum dau şi necazurile, fără să te întrebe, adăugă Grigore gîndul lui, turnînd în pahar vin de culoarea untuluidelemn.

Cămăraşul ciocni paharul şi gustă, după obicei, plescăind din limbă.

— Unde-i omul cu stare acolo şi vinu-i bărbătesc. Se vede că aşa-i lăsat, toate să fie pe măsură, cum îi calul şi tătarul, la drum amîndoi se fac una de nu-i poţi osebi.

Grigore, auzînd de cuvîntul tătar, simţi o săgetătură prin inimă. I se păru că înadins cămăraşul aruncase o vorbă cu tîlc, de aceea tăcu.

— Eu nu-s prietenul vinului, dar nu-l ocolesc. Un pahar, două, nu strică. Vinul subţiază sîngele, întinereşte mădularele trupului şi cămăraşul goli paharul pe nerăsuflate.

— Cîte o dată eu beau de-a unul singur. Mi se înviorează numai mintea de mă cred într-altă lume, încolo toate-s moarte pînă şi mîna nu vrea să mă asculte. Stă ţeapănă ca un par. Şi, încă nu-s bătrîn şi închircit.

— Singurătatea nu este bună, Grigore. Ea te topeşte mai tare decît băutura. Cucul cît îi de cuc, îi place singurătatea, şi tot are o cuculeasă. Aşa-s făcute toate vietăţile, să trăiască tot perechi. Ei, vremea nu stă locului Grigore, acuma mi-i spune ce dorinţă te răscoleşte ? îl întrebă cămăraşul.

— M-am gîndit să fac şi eu de strajă pe movilă. Pînă acuma tot am dat-o dosului, născocind cînd o pricină cînd alta. Mai încap şi eu pe răbojul dumitale ?

— Locul nu ţi l-a ocupat nimeni, căci fiecare îşi face datoria lui nu pe a altuia. Dreptul dumitale nu ţi-l poate lua nimeni.

— Atunci mă treci şi pe mine pe răboj la schimbul cuvenit.

— Bucuros, Grigore. Cu dumneata încep schimbul de luna viitoare. Ai vreo dorinţă cu cine anume să faci de strajă ?

— Nu. Cu cine s-o întîmpla. Oricum, voi fi pus în schimb cu unul care cunoaşte îndatoririle de străjer, de la care să le deprind şi eu.

— De bună seamă că vei face de pază cu un străjer vechi nu cu un începător.

Acum cînd ţi s-a împlinit dorinţa, pentru care am fost chemat, eu o să-mi iau tălpăşiţa, să-mi caut de ale mele.

— Eu nu te opresc, cămăraşe, dar un păhar de vin îl putem lua la botul calului. Tot ai spus că ţii la două pahare, şi Grigore umplu paharele cu lacrimi amărui.

— Iau şi al doilea pahar numai dacă-mi făgăduieşti că vei fi oaspetele meu, tot aşa cum ţi-am fost eu. Să-mi spăl obrazul cu ceea ce şi eu te-oi cinsti. La urma urmelor omul cu atîta rămîne, cu ce şi-a dat singur în viaţă, din darurile omeniei lui.

— O să trec, cămăraşe, nu atît pentru vin cît pentru cinstirea omului vrednic de preţuire.

Cei doi bărbaţi au ciocnit paharele, le-au băut pînă-n fund, să crape inima la duşmani, apoi s-au despărţit în faţa porţii. Cămăraşul iuţi paşii, să dispară la cotitura drumului, mînat parcă de-un duh străin. Nu se simţise bine în preajma lui Grigore Ursu, om ascuns şi bănuitor. Cămăraşul era molipsit de părerea oamenilor din sat, aceea de a sta cît mai departe de omul care se ascundea în dosul gardurilor curţii lui, înalte ca zidurile de cetate. Cum ajunse acasă, cămăraşul crestă un semn pe robojul lunii viitoare, chiar la capătul de sus, semnul ce arăta schimbul întîi de strajă, ocupat de Grigore Ursu.

Trecură cîteva zile de la întîlnirea cămărașului cu Grigore Ursu și hotărîrea luată între ei avea să rămînă uitată, dacă Neculai Faur nu-i da de fir, mai mult din întîmplare.

— Te plimbi ca un vătaf pe-o moșie boierească, Neculai, de cînd ai coborît de pe movilă, cu căciula pe-o ureche să auzi viersul ciocîrliei din înaltul cerului. Îți place lanul și lunca, tot locuri deschise și îmbrăcate în frumusețI ce-ți îmbată inima și-ți vrăjesc ochii, îi spuse cămărașul lui Neculai Faur întîlnindu-l pe cărarea ce tăia latul ceairului acoperit cu otavă.

— Vătaf este tot omul ce se plimbă prin grădina Atotputernicului, cămărașe. Doar de asta îs lăsate aceste frumusețI, numai pentru desfătarea ochilor noștri, ai drumeților pe acest pămînt binecuvîntat cu belșug de hrană.

— Ți-ai deprins ochii cu cercetatul zărilor, cu cititul în stele, și cu șuierul vîntului, acum cauți liniștea și desfătarea. Acolo, sus pe movilă, trăiai ca un sihastru, departe de vîltorile lumii.

— N-am trăit, ca un sihastru. Pe mine nu mă cheamă Grigore Ursu, care fuge de lume, ca un bursuc, ce vrea să trăiască numai în vizuina lui. Eu am stat de strajă cu soția mea iar după moartea ei m-am simțit mai mult legat de movilă, căci acolo se află mormîntul ei. Tot acolo, sus pe movilă, va fi sălașul meu de veci, alături de soția mea.

— Am să-ți spun o veste cam năstrușnică, Neculai. N-ai să crezi că tocmai sihastrul tău, Grigore Ursu, s-a înscris pe răbojul meu, să facă și el de strajă. Nu știu ce l-a îndemnat să facă acest lucru, căci pînă acuma el s-a ferit să intre în rîndul celorlalți oameni din sat.

— Niciodată n-ai să afli temeiul pe care Grigore Ursu îl ține ascuns. E același temei ce l-a oprit să facă de strajă pînă acum.

— Ce temei bănuiești, Neculai?

— Eu nu-s duhovnic și nici prezicător al gîndurilor ascunse. Totuși, temeiul ascuns al lui Grigore Ursu va ieși la iveală odată și odată. Dar cu cine vrea să facă de schimb pe movilă Grigore Ursu?, întrebă Neculai Faur cu interes.

— S-a înscris singur pe răboj. Nu și-a arătat nici o dorință. A cerut să-i dau de tovarăș pe un străjer vechi, care cunoaște rostul străjii pe movilă.

— Atunci trece-mă pe mine pe răboj alăturea de el. Să-i arăt eu ce anume rînduieli trebuie să cunoască un străjer. Sîntem amîndoi de-o baie și în tinerețe am fost prieteni nedespărțiți. Îi voi fi de mare folos. Altul mai priceput decît mine în ale străjeriei nu vei găsi, cămărașe.

— La așa noroc nu mă gîndeam, să-i dau lui Grigore Ursu de tovarăș pe cel mai priceput dascăl în ale străjeriei. Ia aminte, Neculai, să te duci sus pe movilă în schimbul întîi de la începutul lunii viitoare. Altă înștiințare eu nu-ți mai dau.

— Cunosc rînduielile și voi fi la post în ziua hotărîtă pe răboj. Chiar mi-era dor să mai fac de strajă, măcar o dată pe an. Este foarte greu să te dezbari de cele cu care te-ai obișnuit vreme îndelungată.

— Ne despărțim mulțumiți că am făcut o treabă bună. Pe mine m-ai scăpat de o mare încurcătură.

— Norocul ne-a slujit pe amîndoi, cămărașe, îi răspunse vesel Neculai Faur.

— Poate norocul cel mai mare a dat peste Grigore Ursu?

— De lucrul acesta sînt sigur, cămărașe. Fii, dumneata, încredințat că eu îl voi învăța pe Grigore Ursu îndeletnicirea de străjer cum altul n-ar fi fost în stare. Îmi va fi recunoscător încît va îndrăgi movila mai mult decît casa lui.

Cei doi bărbați se despărțiră bucuroși de întîlnire, dar mai mult că se înțeleseseră asupra unei învoieli la care nu se gîndiseră. Cel mai bucuros era Neculai Faur pentru temeiuri tot nemărturisite.

•

Grigore Ursu urca povîrnișul movilei gîfîind mai mult de emoție decît din oboseală. Plecase mult mai devreme de-acasă, să nu fie așteptat de cei ce sfîrșeau schimbul de pază. Cum ajunse pe vîrful movilei, ochii lui se îndreptară spre poala pădurii, unde, cu ani în urmă, aduna fînul în porcane. Atunci privea spre piscul movilei, cu inima rănită, știind-o pe Rariţa alături de Neculai Faur. Acuma privea în jos, spre locul de unde pornise răzbunarea lui. Nu avea nici o remuşcare, era chiar liniştit şi mulţumit cu sine. Întîmplarea i se părea o păţanie oarecare, fără însemnătate, ca toate păţaniile ce rămîn în lada amintirilor, ca hainele vechi, decolorate şi deşuchiate.

— Ce nătîng am fost că mi-am frămîntat sufletul pentru un lucru de nimic! gîndi Grigore ca omul cu mîinile curate de fapte netrebnice.

— V-aţi urcat pe movilă să priviţi cum apune soarele în spatele Ceahlăului, bade Grigore? îl întrebă unul din străjeri, bănuind că ochii lui Grigore Ursu încercau să prindă în zare coama dantelată a munților Carpați.

— Merită orice oboseală numai să vezi un apus de soare din vîrful movilei, întregi vorba celălalt străjer. Ceahlăul, luminat din spate, pare a fi o cetate în care

locuieşte Împăratul Verde, stăpînul munţilor şi al pădurilor.

— Apusul de soare, de oriunde l-aş privi, pe mine mă întristează ca să nu spun decît o parte din adevăr. Apusul de soare mă înfioară, parcă mă atrage într-o prăpastie fără fund de unde nu mai este scăpare.

Cei doi străjeri, flăcăi neînsuraţi, se uitau unul la altul, nedumeriţi. Deşi trăiau în acelaşi sat cu Grigore Ursu, nici unul din ei nu avusese prilejul să stea de vorbă cu el. Îl cunoşteau din văzute şi-l socoteau ca pe un om sucit, morocănos şi răutăcios. Acuma după răspunsul dat, ei se încredinţau că părerea satului nu era greşită asupra felişagului lui Grigore Ursu.

— Am venit să iau rîndul la schimbul de pază pe movilă, doar şi eu sînt om ca voi, cu drepturi şi îndatoriri, glăsui Grigore cu autoritate.

— Pe cine aveţi tovarăş de pază ? îl întrebă flăcăul cu mustata aurie.

— Pe cine mi l-o da cămărașul. I-am cerut să mă pună pe răboj cu un străjer mai vechi în această îndeletnicire.

— A fi de pază pe movilă nu-i lucru greu dacă ai ochi ageri, ca de uliu, şi să nu fii prieten somnului. Urmăreşti zarea, mai ales dinspre răsărit, să nu apară semne rău-prevestitoare. Pînă acum, de cînd ţine satul minte, nu i s-a întîmplat nimic vreunui străjer, sănătos a venit la slujba lui, tot sănătos s-a întors la casa lui. Numai o femeie, Rariţa lui Faur, şi-a dat duhul aici pe movilă în luptă cu tatarii. Uitaţi-vă, mormîntul ei se află lîngă cărare, înspre asfinţit de unde s-au ridicat tătarii şi unul din flăcăi îi arătă cu coada ghioagei o mogîldeaţă de pămînt, ca un muşuroi de hotar acoperit cu iarbă.

— Am auzit de întîmplarea aceea. Dacă femeia aceea îşi căuta de rosturile ei pe lîngă gospodăria casei şi

nu cerea să facă de strajă, nu i se întîmpla nimic. Trăia şi acuma, nu mai nenorocea şi pe alţii.

— A rămas văduvoi de pe urma ei Neculai Faur, om care nu-şi mai are locul. Pînă nu de mult el a stat de strajă, ani de-a-rîndul, zi şi noapte aici, pe vîrful movilei în bătaia vînturilor, pe arşiţă dogoritoare şi pe geruri cumplite. Nu vroia să se despartă de mormîntul soţiei lui. Un bărbat care a ţinut la nevasta lui.

— Un făţarnic. Dacă el a ţinut la nevasta lui, de ce nu s-a aruncat şi el în flăcări ? Eu n-aş fi stat o clipă la îndoială şi m-aş fi aruncat pe rug, dacă i-aş fi fost soţ.

Flăcăii şi-au făcut semne din ochi, dînd să se-nţeleagă că, în adevăr, Grigore Ursu nu era în toate minţile.

— Şi cînd se face schimbul ? întrebă Grigore Ursu vroind să nu se mai pomenească de întîmplarea aceea zguduitoare.

— Cînd vine şi celălalt străjer. De obicei cînd soarele atinge roata lui de coama munţilor.

— N-am să fiu eu de vină dacă tovarăşul meu va întîrzia, spuse Grigore Ursu mai mult în şoaptă, apoi plecă pe cărarea rotundă din jurul movilei. Se opri la mormînt, unde bodogăni cuvinte neînţelese, apoi privi din uşă încăperea bordeiului, mereu vorbind cu sine. Flăcăii l-au lăsat în pace, căutîndu-şi de treaba lor, mereu cercetînd pînza îndepărtată a zărilor.

Cînd soarele începu să-şi schimbe culoarea feţei, ca un ochi obosit, unul din străjeri strigă să-l audă Grigore Ursu.

— Vine tovarăşul dumitale, bade Grigore ! Schimbul se face la vremea lui, nu-ţi fie teamă de întîrziere.

Grigore Ursu se apropie de străjeri şi-şi întoarse privirea spre sat. În adevăr, un om urca pe cărarea ce venea spre movilă.

— Cine-o fi ? întrebă el, să rupă tăcerea ce-l înconjura.

— Este Neculai Faur. Îl cunosc eu după mersul lui ţanţoş. Omul acesta şi cînd va fi în sicriu tot ţanţoş are să fie.

Grigore Ursu simţi un cui în creştetul capului. Nu spuse nici un cuvînt, însă nu slăbea din ochi mersul omului ce urca pe cărare. Era el, duşmanul lui, care-i stricase rostul vieţii.

— Cu un astfel de om nici nu-ţi dai seama cînd se scurge vremea. Eu am făcut de strajă cu el, m-a lăsat să dorm toată noaptea, spunîndu-mi : „Tinereţa are nevoie de somn ca peştele de apă". De-abia după răsăritul soarelui s-a culcat şi el, la umbră. Dormea iepureşte, mai mult cu ochii deschişi. L-am întrebat de ce n-are somn ? Mi-a răspuns că somnul i-a pierit de la moartea soţiei. Dacă era şi el pe movilă cînd s-au urcat tătarii, soţia lui scăpa nevătămată iar tatarii nu mai vedeau lumina zilei. Se simţea vinovat că a părăsit straja pentru o treabă de nimica, să aducă soţiei de mîncare peşte proaspăt. Un semn de gingăşie l-a costat pierderea soţiei.

— A făcut o prostie nu un semn de gingăşie iar prostiile se răzbună, spuse Grigore Ursu mai mult pentru sine. Voise să facă gustul soţiei lui însărcinată.

— Eu cred în soarta omului, aşa cum îi este dată fiecăruia, glăsui celălalt străjer întorcîndu-şi privirea spre mormîntul acoperit cu iarbă, lăcaşul de veci al Rariţei lui Neculai Faur.

— Soarta omului, tinere, este aşa cum şi-o face omul singur, strigă, neobişnuit de tare, Grigore Ursu.

După această ieşire nepotrivită a lui Grigore Ursu, cei doi flăcăi nu-i mai răspunseră ci îşi văzură de treabă, pregătindu-se pentru predarea postului de pază noului schimb.

Cînd Neculai Faur ajunse pe vîrful movilei îl găsi pe Grigore Ursu singur. Parcă îl aştepta.

— Credeam că ai să întîrzii, Neculai. Eram îngrijorat că voi călca cu stîngul chiar de la începutul schimbului meu, spuse Grigore Ursu, încurcat.

— La postul de pază nici un schimb nu întîrzie, îi răspunse Neculai Faur, voind să-i arate fostului prieten că tocmai lui nu i se cuvenea să vorbească despre punctualitate în serviciu, deoarece nu făcuse nici un schimb de strajă.

— Vom face amîndoi de strajă în schimbul acesta, Neculai.

— Cu dumneata sau cu altul pentru mine este totuna. Totul este să ne facem datoria. Hai, flăcăi, veniţi şi ne predaţi uneltele de pază! Nu vreau să vă răpesc nici o clipă din timpul vostru pentru odihnă, se adresă Neculai celor doi flăcăi, care îl încunoştiinţară că nu se întîmplase nimic deosebit pe timpul schimbului lor. Unul dintre flăcăi îi predă ghioaga ghintuită lui Neculai Faur, după cum era rînduiala. Celălalt flăcău era nedumerit ce să facă cu ghioaga lui.

Neculai Faur îl scoase din încurcătură, poruncindu-i:

— Pe a ta dă-o dumnealui! De va fi nevoie se va folosi de ea.

Grigore Ursu primi ghioaga, îi cercetă coada lustruită, o ridică să-i cîntărească greutatea, apoi urmări cum cei doi flăcăi îi dădeau lui Neculai Faur o situaţie amănunţită asupra tuturor obiectelor aflate pe vîrful movilei.

— Aţi primenit apa în cofe? întrebă Neculai.

— Am primenit-o pe la toacă. Cofele sînt pline şi puse la umbră, în fundul bordeiului.

— Iasca, amnarul și cremenea le-ați ținut la loc uscat ?

— Iasca atît e de uscată încît se aprinde de la soare, dacă o pui pe-o lespede de piatră. Am cercat noi cu o fărîmă de iască și s-a aprins.

— Altădată să nu mai încercați, se poate isca vreo primejdie de foc. Așa se aprind acoperișurile caselor acoperite cu paie, dintr-o singură scînteie. Unde este fîn sau grămezi de paie, uneltele de aprins trebuie ținute în pungă de piele sau în chimir. De acuma puteți pleca spre casele voastre. Noi răspundem de paza de pe movilă și Neculai Faur începu să facă rondul în jurul stogului de fîn, cercetînd zarea ca un tiv pe marginea unui cearșaf imens.

Cei doi flăcăi și-au pus trăistele pe umăr, strengărește, apoi au luat valea pe cărarea ce tăia răzoarele și se pierdea în depărtare ca o coadă de șarpe în miriște.

Grigore Ursu rămase pironit locului, ca un om neîndemînatec și străin. Urmări pe cei doi flăcăi pînă ce dispăruseră după buza podișului, înspre sat, apoi se întoarse și urmări mersul cadențat al tovarășului său. Nu știa ce să facă, părea o momîie. Într-un tîrziu, el rupse pînza tăcerii și întrebă pe Neculai Faur :

— Eu ce am de făcut, Neculai ?

— Ce fac și eu, aceea fă și tu, îi răspunse Faur fără să se oprească din mers.

— Numai atîta am de făcut ? se miră de răspunsul ce-l primise.

— Dacă nu vezi vreun pericol, n-ai altceva de făcut decît dacă vrei să te culci. Rînduiala străjerilor asta este, unul stă de strajă și face rondul, celălalt se odihnește. Cînd se bănuește că vrăjmașii țării noastre au pășit peste hotare, atunci amîndoi străjerii stau de veghe, mai ales noaptea. Patru ochi văd mai bine decît

numai o pereche de ochi. Se poate întîmpla ca în miezul zilei să apară dușmanul de unde nu te aștepți. Tu urmărești zarea și el răsare chiar la poala movilei, dă peste tine și te ia ca din oală. Nici n-ai vreme să aprinzi stogul.

Neculai Faur mergea și vorbea iar Grigore Ursu, cu ghioaga în cumpănă, pășea în urma lui și asculta. În mintea lui Grigore Ursu se desfășura, aidoma, întîmplarea cu tătarii cărora el le fusese călăuză iar Rariţa lui Faur victima.

— După ce fel de semne se știe că dușmanii au pășit peste hotarele țării ? întrebă Grigore ca un copil neștiutor.

— Pe întinsul țării sînt movile presărate, unde stau străjeri de pază așa cum stăm și noi. Dacă străjerii au mirosit că dușmanii sînt în preajma movilei lor, atunci ei dau foc la stogul de fîn de pe vîrful movilei lor. Vălvătaia de flăcări este semnul primejdiei. Armașul cel mare cu aprozii lui știu ce au de făcut ca și ispravnicii din tîrguri și ținuturi. Unii ies în întîmpinarea dușmanilor, alții scot lumea de prin sate și o dau dosului prin ascunzișuri și păduri ; să nu fie mare piericiunea.

— Și, dacă dușmanul se urcă pe movilă, prin surprindere, ce fac străjerii ? întrebă Grigore Ursu cu tremur în glas.

— Ce să facă altceva decît să se încaiere cu ei. Dau foc stogului, se luptă cu ei cît le este în putere, de unde nu mai pot, ei se aruncă în flăcări, să nu cadă vii în mîinile dușmanilor. Așa cum s-a mai întîmplat odată, aici pe movilă.

Neculai Faur nu aminti de jertfa soției sale, dar nici Grigore Ursu nu stărui să-i fie povestită întîmplarea.

— Primejdii de felul aceleia se întîmplă rar de tot, glăsui Grigore cu voce stinsă, ca şi cum nu i-ar fi dat vreo atenţie deosebită.

— Cînd nenorocirea dă peste altul şi nu peste tine, ea nu are preţ. E ca o floare ofilită pe care o arunci fără să-ţi pară rău. O viaţă de om, şi încă tînără, jertfită pentru ca alţii să trăiască în pace şi linişte, e o faptă atît de mare încît ar trebui să aibă urechile celor ce o aud şi se prefac că nu-i înţeleg preţuirea.

— Uneltele de aţîţat focul unde sînt ? Ştiu şi eu să scapăr cu amnarul, schimbă şartul vorbei Grigore Ursu, de frică să nu fie descoperit ca vinovat.

— Uneltele sînt la mine. Chiar dacă ştii să scaperi cu amnarul, eu nu ţi le pot încredinţa în noaptea asta. Trebuie să deprinzi mai întîi cunoaşterea semnelor, să faci osebire între lumina pîlpîitoare a luceafărului, cînd el răsare, şi flacăra îndepărtată de pe o movilă, să pui urechea la pămînt şi să osebeşti tropotul copitelor de cai de mersul greoi al carelor încărcate cu povară, să cunoşti ţipătul păsărilor de noapte ca să-l osebeşti de ţipătul prefăcut al duşmanului, care umblă cu înşelăciune. Numai după ce le vei cunoaşte pe toate aceste, ba încă şi alte prefăcătorii şi dedesubturi, numai atunci ai să pui mîna pe cremene şi amnar. Ş-apoi, în noaptea asta eu n-am să închid ochii. De cînd cu întîmplarea aceea, eu nu am încredere decît în mine însumi. Pînă şi prietenul cel mai apropiat te poate trăda.

— Ai dreptate, Neculai, îl aprobă Grigore, gînditor şi abătut. I-am spus cămăraşului să mă pună de strajă cu unul care cunoaşte toate rînduielile. Nici nu se putea găsi altul mai priceput decît tine.

În sufletul lui, Grigore Ursu era ros de viermele invidiei. Nu-l putea suferi pe Neculai Faur, însă n-avea încotro căci puterea nu era de partea lui. Dacă ar fi

putut l-ar fi sugrumat pe Neculai Faur, cu setea unui ucigaş inveterat. Acuma nu-i rămînea decît să rabde şi să aştepte împrejurări mai prielnice, să se răfuiască cu fostul lui prieten ce-l ţinea la distanţă.

Soarele se pogorîse după coama munţilor ce se profilau la orizont cu unduiri de valuri negricioase. Cîte-o fîşie de nour, în chip de balaur, se mişca alene temîndu-se parcă să nu cadă în haos. Păsări de noapte, ieşite din ascunzişurile lor, fîlfîiau în jurul stogului cu vaiere sinistre.

Erau semne că vremea avea să se schimbe mai cu seamă că dinspre sat nu venea niciun zgomot. Cînd liniştea se adînceşte atunci se apropie furtuna.

Grigore Ursu, neobişnuit cu mersul circular, ca la arie, se simţea obosit Se aşeză pe un pietroi, lîngă bordei, tulburat de gînduri negre. Abia acum îşi dădea seama că Neculai Faur era mult mai vrednic decît dînsul, ca isteţime şi bărbăţie, şi înţelegea temeiurile îndreptăţite pentru care Rariţa îl alesese de soţ.

— Am să sfîrşesc şi cu Neculai, cum am sfîrşit-o şi cu Rariţa, îşi spuse el în gînd, răsuflînd greu de parcă ar fi avut o lespede de piatră pe piept.

Dincolo de stog, în întunericul molatec, Neculai Faur fluiera uşor un cîntec din tinereţă. Urmărea dunga ce despărţea cerul de pămînt, de nu cumva apare vreo pîlpîire de foc pe întinsul întunecos, devenit otova. Fluiera să-şi îndulcească năduful ştiindu-şi duşmanul de cealaltă parte a stogului de fîn. Îşi dădu seama că fluieratul nu era îngăduit unui străjer în timpul schimbului. Tăcu şi-şi continuă mersul circular. Trecu pe lîngă bordei şi-l văzu pe Grigore Ursu cum şedea pe pietroi, încovoiat, cu coatele sprijinite de genunchi şi capul în scocul palmelor.

— Acum îi potrivită clipa cînd să-i plătesc lui Grigore pentru fărădelegea lui. O lovitură de ghioagă în creştet şi Grigore se face una cu pietroiul, îi fulgeră prin minte gîndul răzbunării.

În acelaş timp, Grigore Ursu frămînta aceleaşi gînduri negre.

— O săritură în spatele lui Neculai şi gîtul lui ar fi strîns în mîinile mele ca într-un cleşte. N-ar avea vreme să spună, valeu! Ş-apoi aici, cine poate să vadă sau să audă ce se petrece?

Nu se întîmplă însă nimic, Neculai îşi continuă drumul iar Grigore, cu capul sprijinit în pălmi, îi urmărea umbra. Amîndoi clocoteau de ură însă gîndurile le erau încîlcite, fără limpezimea trebuitoare unei hotărîri repezi şi absolute.

Grigore Ursu se sculă de pe pietroiul rece şi începu să facă ocolul stogului pe vîrful movilei, fără să se vadă unul pe celălalt. Parcă erau doi cai înhămaţi la axa unei roţi de scos apă pentru udat lesele cu zarzavat, mereu trăgînd la ham fără putinţă să se ajungă unul cu celălalt. Parcă erau înţeleşi să urmeze un canon al ispăşirii.

Trecuse de mult de miezul nopţii, cocoşii cîntaseră a doua oară, mai aveau doar de vestit că se apropiau zorii. Cerul se întunecase cu o pătură de nouri groşi şi negri, ucigînd orice licărire de stele. Nu se vedea la un lat de palmă înaintea ochilor, totuşi, cei doi străjeri se simţeau prin puterea închipuirii.

Neculai Faur de cîte ori trecea pe lîngă mormîntul soţiei lui, tot de atîtea ori căpăta un spor de ură. Gîndurile i se limpezeau şi hotărîrea fatală se apropia. Planul uciderii duşmanului său lua formă precisă, definitivă.

— Am să-l ucid pe Grigore Ursu aruncîndu-l în foc. Să simtă chinurile iadului aici pe pămînt, cum

le-a cunoscut Rariţa mea fără să fie vinovată. Să moară în zvîrcoliri de şarpe aruncat pe jăratec.

O dată ce gîndul răzbunării i-a cuprins toată fiinţa, Neculai Faur trecu la îndeplinirea lui. Bîjbîi în chimir din mers, scoase uneltele de aprins, potrivi iasca pe cremene şi scăpără cu amnarul. Se lovi cu amnarul de buricile degetelor de la mîna stîngă de mai multe ori, scrîşni din dinţi de durere pînă nimeri cremenea care slobozi scînteia izbăvitoare. Iasca se aprinse şi lumină ca un licuriciu.

Smulse un şomoiog de fînd din trupul stogului, vîrî iasca aprinsă într-însul şi-i făcu vînt pînă ce flăcările cuprinseră şomoiogul în întregime apoi îl lăsă jos, la poala stogului. Într-o clipită flăcările se urcau în sus, fulgerător, ca atrase de-o putere nevăzută şi atotputernică.

— Foc! Duşmanul se urcă pe movilă! strigă Neculai Faur ferindu-se de dogoarea focului. Ţinea ghioaga strîns în mîini, cu muşchii încordaţi.

— Unde-i duşmanul? întrebă Grigore Ursu, alergînd să-şi ajungă tovarăşul de pază.

— Uită-te în jos, cum se urcă pe povîrnişul movilei, sînt mai mulţi, s-au împrăştiat şi vreau să ne prindă.

— Eu nu-i văd. Cine sînt?

— Tătarii pe care i-ai trimis tu, nemernicule! Nu te mai duci la schitul Hadîmbu să te faci sihastru, ca să-ţi ispăşeşti fapta nelegiuită? Las Grigore, că te călugăresc eu.

— Astfel de gînduri ai, Neculai? Atunci să vedem care pe care ne-om călugări.

Pe fundalul negru ca păcura pe care se proiectau flăcările ca nişte şerpi turbaţi de încăierare, două umbre omeneşti diformate, cu ghioagele ridicate, se

urmăreau ca într-o luptă de urieși, sărind ca fripte la tălpi. Mișcările erau repezi ca trase pe scripeți așa cum își închipuiseră zugravii că se va întîmpla cu dracii la Judecata de apoi.

Dogoarea focului îi alunga să se încaiere chiar pe buza povîrnișului movilei.

— Nu te apropia, Neculai, că-ți crăp capul! strigă Grigore Ursu de răsuna hăul.

Neculai gîfîia, cu ochii scoși din orbite, căutînd să-i răspundă printr-o lovitură de ghioagă, mortală. Sări într-o parte, apoi în cealaltă să-și înșele dușmanul. I se păru că Grigore Ursu își pierduse cumpătul. Atunci ridică ghioaga și lovi cu sete unde socotise că era creștetul capului lui Grigore. Un zgomot sec răsună scurt și Neculai Faur văzu că rămăsese în mîini numai cu un ciot din coada ghioagei. Grigore Ursu pusese apărătoare capului coada ghioagei lui, așa că lovitura nimeri în sec.

— Al meu ești de-acuma, Neculai! răcni, înnebunit de bucurie, Grigore Ursu, încredințat că Neculai nu mai avea cu ce să i se împotrivească.

— Încă nu, Grigore! îi răspunse Neculai Faur.

Dintr-o săritură fulgerătoare, Neculai Faur se aruncă înaintea lui Grigore Ursu, vîrî capul între picioarele lui și-l ridică în sus, luîndu-i puterea de a se sprijini pe pămînt. Se întoarse în loc și, dintr-o smuncitură, își aruncă dușmanul în foc, ca pe un sac umplut cu coșolină. Grigore Ursu dispăru în flăcări cu ghioaga în mîini, ca un stindard. După cîteva clipe, Grigore Ursu ieși din vîlvătaia de foc, ca o torță vie, vrînd să scape de moarte. Părul de pe obraji ardea, cu sfîrîituri, ca la pîrlitul porcului în ziua de Ignat.

Răcnea cît îl ținea gura:

— Unde ești, Neculai, să-ți sorb creierii din țeastă.

Dar Neculai Faur îi mai dădu o bleandă, să rămînă pradă focului ce ardea mai năvalnic din pricina răscolirii lui. O trîmbă de fum negru ieşi printre flăcări semn că ardea grăsimea din trupul celui aruncat în foc.

— Te-am izbăvit eu de păcatul trădării, Grigore, căci tu n-ai fost în stare, strigă Neculai Faur frecîndu-şi mîinile de bucurie.

Geana soarelui lumina zarea. Dinspre sat alerga spre movilă partea bărbătească cu uneltele de luptă în mînă, aşa cum se întîmplase şi la celălalt semn al primejdiei. Din mormanul de cenuşă se înălţa în văzduh numai trîmba de fum, subţirică şi transparentă, ca un caier răsfirat. Neculai Faur, cu ciotul de coadă în mînă, păşea cadenţat pe cărarea circulară, vesel că răsărise soarele numai pentru el.

Cămărăşul satului urca povîrnişul movilei, negrăbindu-se, bănuind ce se întîmplase. În urma lui gloata îşi făcea fel de fel de închipuiri cum se întîmplă cînd nici un zvon nu prinde întruchipare. Sus, pe movilă, lîngă mormanul de cenuşă încă fumegînd îi întîmpină vesel, Neculai Faur.

— Ce s-a întîmplat, Neculai, de ai dat foc stogului, este vreo primejdie ? îl întrebă cămărăşul.

— A fost o mare primejdie pentru satul nostru, de care am scăpat pentru totdeauna. Am aruncat în foc pe călăuza tatarilor, pe trădătorul Grigore Ursu, din pricina căruia eu mi-am pierdut soţia. Stogul de fîn îl pun eu la loc, cu cheltuiala mea, după ce cenuşa ce stă vraf va fi spulberată de vînt în cele patru stihii. Să nu rămînă urmă de colb din trupul ars al trădătorului. În ce priveşte fapta mea, uciderea fără judecată, eu stau cu pieptul deschis înaintea obştii satului, ea să cumpănească şi să hotărască.

— Trădătorii sînt scoşi de sub scutul legii, Neculai. Pravila noastră dezleagă de orice fel de ispaşă pe acela ce ucide pe un trădător, ca şi cum ar fi strivit o viperă. Bănuiam că ura dintre tine şi Grigore Ursu pornea de la o faptă nelegiuită, cu rătăciri din tinereţea voastră. De-abia acum îmi dau seama, după ce au trecut amar de ani, de ce te-ai oferit, de bunăvoie, să faci de strajă pe movilă, necontenit. Aşteptai să-ţi cadă în mînă făptaşul ascuns, din pricina căruia tu ţi-ai pierdut nevasta. L-ai răsplătit cu aceeaşi moarte crîncenă cum el a dorit-o soţiei tale. Ai tămăduit o nedreptate.

Gloata satului asculta înmărmurită povaţa cămărăşului. Cuvintele lui cădeau ca stropi de gheaţă peste inimile înfierbîntate de ură.

— Să măturăm noi cenuşa, să ştim că am spălat o ruşine a satului, ceru, cu glas tare, un bărbat proaspăt însurat.

— Asta nu se poate. Numai cel rănit în suflet are îngăduinţa să-şi facă dreptate. Voi, oameni buni, staţi şi chibzuiţi cu luare aminte. Păcatele strigătoare la cer îşi cer răsplata aici, pe pămînt. Să nu cadă nimeni dintre voi în greşeala lui Grigore Ursu. Dar cu schimbul cum rămîne? întrebă cămăraşul.

— Trimiteţi numai un singur om să mă-nsoţească. Eu rămîn aci pînă voi închide ochii. În sat n-am pentru ce să mai pogor. Voi locui în bordeiul străjerilor şi mă voi îndestula din hrana adusă de tovarăşii mei. O gură de om nu cade povară celui cu inima darnică. Stau de veghe pe movilă să apăr ţara şi cinstea mea, aici unde s-au înfruntat iubirea neprihănită cu ura neînduplecată. Acesta mi-i jurămîntul pe care-l fac înaintea obştii satului Pojorăşti, glăsui, rar şi apăsat, Neculai Faur.

Gloata şi-a scos căciulile de pe cap şi, prosternîndu-se cu faţa spre răsărit, a răspuns într-un singur glas:

— Aşa să fie, cum a juruit Neculai Faur !

Au trecut de atunci nu ani, ci veacuri. Movila din dealul Pojorăştilor dăinuie şi astăzi. Nu este atît de înaltă ca altădată. Ploile şi vînturile i-au mai măcinat din trup. Şi mogîldeaţa de pămînt sub care se odihneşte Neculai Faur cu soţia lui a dispărut.

Unii spun că nişte oameni, hapsîni de bani, ar fi răscolit şi împrăştiat pămîntul în căutare de comori ascunse.

Pe povîrnişul movilei pasc cirezile de vite sau turmele de oi. Păzitorii lor se suie în vîrful movilei şi cercetează depărtările, să guste frumuseţile.

S-au dus pe apa Sîmbetei, ca paiele mînate de puhoi, şi stăpînirea turcească, şi urgia tătărască, ca şi alte răutăţi şi necazuri aduse peste Moldova de ochi pizmătăreţi ai altor neamuri hapsîne pentru belşugul pămîntului nostru binecuvîntat cu tot soiul de bogăţii.

A rămas însă movila lui Faur din dealul Pojorăştilor, mărturie de curăţenie şi cinstea căsniciei moldoveneşti.

Numele lui Faur l-a moştenit movila, iar faptele lui sînt purtate din gură în gură, cu mîndrie şi evlavie, de copii, babe şi moşnegi, păstrători ai legendelor nepieritoare.

URSUL LUI MOȘ GRĂMADĂ

A fost pe vremea cînd codrii Bîcului se întindeau lanţ din poala Carpaţilor, tăiau Moldova în două, drept prin mijloc, ca o cingătoare ţesută din frunze de fag şi stejar, şi treceau peste apele Siretului şi Prutului şi se împreunau cu codrul Tigheciului, pe unde trăiau codrenii, oameni zdraveni, cu ochi albaştri, plete răsfrînte peste umeri de culoarea mătăsii de popuşoi.

Pe vremea aceea trăia în pădurea Valea Carului, într-o poiană pe malul Stavnicului, un pădurar bătrîn cu nevasta lui. Lumea îi spunea pădurarului moş Grămadă iar nevestei lui mătuşa Ruxanda. Cei doi bătrîni nu locuiau în palat, nici în casă arătoasă, ci într-un bordei săpat mai mult în malul Stavnicului. Nici n-aveau nevoie de casă mare căci nu-i împresuraseră copiii şi nepoţii. Pentru două guri de om şi bordeiul era prea îndestulător.

Avea două încăperi despărţite prin bulumaci, în cea de la intrare era vatra şi cuptorul iar în încăpe-

rea din fund se aflau două laiţe pe care dormeau bătrînii.

În bordei, vara era răcoare iar iarna se încălzeau încăperile cu un braţ de cioate aprins pe vatră. Poiana se întindea în faţa bordeiului ca o grădină înconjurată de copaci înalţi, oprind, ca o stavilă, viforniţele să îngrămădească valuri de troiene. Aici, în poiană, moş Grămadă săpase cu hîrleţul o postată de pămînt în care sămăna, în fiecare primăvară, popuşoi, cartofi, fasole, bob şi alte verdeţuri, din care bătrînii îşi adunau hrana de toate zilele. În apa Stavnicului mişunau chitici, zvîrlugi şi raci, încît moş Grămadă punea coşul uns cu mămăligă în marginea rîului noaptea iar dimineaţa îl scotea plin cu peşte şi raci. Borşul era clocotit pe vatră, aştepta vînatul să fie curăţit şi fiertura era gata. Mătuşa Ruxanda era tare meşteră la pregătit borşul în felurite feluri ; cu peşte, cu carne, cu cartofi, dar cel mai gustos era acela de fasole goanţă cu cimbru. Borşul moldovenesc nu cade greu la stomac şi nici nu îngraşă pe om, să-l facă molîu şi dugleş. Dimpotrivă, el subţiază sîngele încît omul rămîne vioi pînă la adînci bătrîneţe. De aceea moş Grămadă şi nevasta lui erau sprinteni şi drepţi ca lumînarea deşi pe umerii lor purtau sarcina multor ani de zile.

Bătrînii roboteau cît era ziulica de mare, mîncau nelacom şi dormeau puţin, ştiind că boala nu dă peste omul cumpătat ci fuge de dînsul ca dracul de tămîie. În tinereţe moş Grămadă fusese pădurar, obişnuit cu multă alergătură mai mult după vînat decît după hoţii de lemne, căci lemnărie era pe toate drumurile încît oamenii nu se îndeletniceau cu furatul. Acum el era pădurar mai mult cu numele, căci nu se prea îndepărta de bordeiul lui, ca omul îndrăgostit de vatră şi casă, aşteptînd să se strîngă funia zilelor la par.

Nici prin lume nu mai ieşea, nici la iarmaroace nu se ducea, iar dacă voia să mai afle veşti, ieşea la fîntîna cu cumpănă de la Răscruci, acolo se încrucişau drumurile iar cărăuşii făceau popas să-şi adape dobitoacele. Se aşeza alături de cărăuşi pe proţapul carului dejugat şi asculta cum se ţes veştile şi polojeniile de prin sate. El vorbea numai despre crugul vremii pe care-l cunoştea din gromolnic, însă mai mult din semnele adunate din viersul păsărilor sălbatece, din hăulitul lupilor, din ţărcălanii ce se roteau în jurul lunii sau din junghiurile ce le simţea la încheieturi nevastă-sa.

Se întorcea acasă de la Răscruci cu guşa plină de noutăţi pe care o deşerta, povestindu-le, noaptea înainte de culcare pînă îl dobora somnul.

Viaţa celor doi bătrîni se scurgea liniştit, răsai soare, apune soare, doar schimbările vremii aduceau cu ele unele griji şi acelea trecătoare. Vietăţi nu prea se mişcau în jurul bordeiului decît cîteva găini, două capre, un ţap şi un cîine. Chiar lîngă uşa bordeiului era o poiată împărţită în două, o parte pentru capre, cealaltă pentru găini. Cîinele dormea şi el cu caprele, intrînd în poiată pe o bortă, săpată de el, pe sub leaţul de jos al îngrăditurii de nuiele. Singurătatea şi depărtarea de vîltoarea lumii fac ca şi duşmanii să se împrietenească. Cînd caprele nu erau priponite şi păşteau slobode, cîinele le ţinea de urît şi le păzea ca un cioban iscusit, făcînd ocol în jurul lor să nu fie atacate de vreo jivină.

Porc nu ţinea moş Grămadă, căci porcul este un animal neobrăzat. Peste tot locul îşi vîră rîtul, răstoarnă ce găseşte în cale, rîmă sămănăturile, scoate

cartofii din cuiburi și rupe popușoii. Mai mult strică decît mănîncă. Mătușa Ruxanda nu putea suferi duhoarea de porc.

— Măi bărbate, spunea dînsa, unde-i porc acolo este și murdărie. Eu n-am argați să rînească după o așa lighioaie nesuferită. Dacă vrei să duci casă grea cu mine, atunci crește și hrănește un porc.

— Nici nu mă gîndesc, nevastă, la așa ceva. De ce să aduc porc lîngă casă, cînd pădurea îi plină de porci sălbateci. Iau pușca, mă pun la pîndă în preajma sămănăturii cu popușoi, sus pe un pătul într-un copac, și din două focuri ți-aduc acasă cogeamitea porc sălbatec, îngrășat de-a-gata.

În adevăr, moș Grămadă împușca în fiecare toamnă cam trei porci sălbateci. Pe cel mai tînăr îl afuma iar carnea celor mai bătrîni o frigea și o păstra cu untură pusă în budunoaie de răchită în zămnic. Din piele făcea opinci pentru el și nevastă, încît nu avea nevoie de încălțări tot anul. Untură avea din belșug, jumări la fel, fără zbucium și necaz. Pădurarii mai tineri nu plecau cu mîna goală din bordeiul lui moș Grămadă. Chiar unele bătrîne își căutau drum în pădure, la cules bureți, știind că mătușa Ruxanda le punea în căldări untură cu jumări, cu miros de ceapă prăjită și foi de dafin.

— Noi nu batem cu carne, o dăm mai mult cu brînză și lapte de capră. Dacă ne este poftă de carne, atunci tăiem o pasăre. Doar de asta țin găini pe lîngă casă, să mănînc o zeamă cu steluțe și o friptură cu mujdei, spunea mătușa Ruxanda celora pe care ea le miluia.

O dată pe an se făcea mare goană în pădurea Valea Carului, toamna cînd bruma acoperea pămîntul. Atunci bordeiul lui moș Grămadă era căutat și întrebat.

Vînătorii își făcuseră obicei să ia prînzul pe tăpșanul din fața bordeiului lui Moș Grămadă. Ei aduceau merinde cu ei, dar țineau să mănînce topitură cu jumări și mămăligă caldă. Mătușa Ruxanda pregătea topitura iar moș Grămadă învîrtea mămăliga, pe care o tipărea cu fundul să poată fi tăiată felii cît o cărămidă, cîte una de fiecare vînător. Se spuneau povești vînătorești, se glumea și se beau băuturi tari, alegîndu-se și bătrînii cu clondire neîncepute. Goana vînătorească era așteptată de bătrîni ca cea mai de seamă zi de veselie pentru ei. Moș Grămadă căpăta pulbere, alice și poșle pentru pușca lui, date cu dărnicie de vînători, încît el nu avea nevoie să cumpere de la tîrg materiale pentru meșteșugul vînatului.

Mătușa Ruxanda căpăta și alte daruri, tot lucruri femeiești, gîrmele, pestelci, fuste, ciorapi și alte mărunțișuri ce-i făceau multă bucurie. La omenia și ospitalitatea lor, vînătorii le răspundeau cu aceeași măsură. Poate că vînătorii voiau să înveselească pe acești bătrîni, care nu voiau să părăsească pădurea și să se mute într-un sat din vecinătate. Unii din ei știau, alții bănuiau temeiul ascuns ce-i ținea pe bătrîni legați de bordeiul lor. Bătrînii purtau în sufletul lor o rană nevindecată pe care n-o mărturiseau. O suportau în tăcere, fără să se plîngă.

În tinerețea căsniciei lor, bătrînii avuseseră un fecior. Pe atunci ei locuiau în casă mare, la ocolul silvic, acolo unde se dezlegau treburile cu gospodărirea parchetelor ce se tăiau și se neguțeau lemnele fasonate. Feciorul căpătase dragoste pentru meseria de pădurar, fiind purtat de tată-său prin întunecimea codrilor și luminișul poienelor. Avea ochiul ager și mîna încordată, încît nu scăpa nici o pasăre din zbor din bătaia puștii. Moș Grămadă îl sorbea din ochi, și scăpa vorbe calde din adîncul inimii.

— Măi băiete, dragul tatei, după călcătura ce o ai, tu ai să mă întreci pe mine în ale vînatului.

— Chiar aşa n-o să se întîmple, cum spui dumneata, tată. Caut şi eu să nu port puşca în spate ca pe un par. Pe dumneata n-am să te întrec niciodată. Lumea ce te cunoaşte spune că nu se află alt vînător mai iscusit ca dumneata. Nici nu mă gîndesc să mă iau la o întrecere pe care sînt încredinţat că o voi pierde.

— Mă vei întrece în toate, căci aşa este legea firii, bătrînii să slăbească în vîrtute iar tinerii să se întărească, se spovedea bătrînul.

Numai că moş Grămadă nu bănuia ce năpastă îl păştea. Feciorul ajunsese în preajma însurătorii, era copt la minte şi chipeş ca din poveşti. Mătuşa Ruxanda aştepta să aibă o noră, harnică şi frumoasă, potrivită la chip cu fiul ei. Cînd stătea la sfat în patru ochi, mătuşa Ruxanda vorbea cu soţul ei numai de însurătoarea fiului ei. El spunea:

— Eu nu-l întreb ce gînduri are. Atîta ştiu eu, cînd băietului nostru îi va veni sorocul însurătorii nimeni nu-i va putea sta în cale, fie tată, fie mamă. Însurătoarea este cel mai bun leac pentru boala mistuitoare a dragostei. Şi eu am fost păţit. Cînd te-am cunoscut pe tine, Ruxandă, am crezut că am întîlnit o zînă şi nu o fată oarecare. Nu dormeam, nu mîncam, mă uscam pe picioare ca o coarnă, gîndul mi-era numai la tine.

— Parcă eu n-am păţit tot aşa, răspundea mătuşa Ruxanda.

— Cum m-am însurat, cum am scăpat de boala dragostei. Aşa se va întîmpla şi cu feciorul nostru.

Dar într-o zi feciorul lui moş Grămadă a fost chemat la oaste. Pe atunci cel chemat la oaste se ducea cu unealta lui de luptă. Feciorul lui moş Grămadă şi-a

luat pușca cu el. Părinții erau mîndri că fiul lor este chemat să-și facă datoria către patrie, așa cum și-o făcuse și moș Grămadă la vremea lui.

După trecerea unui an, feciorul a venit acasă mai chipeș ca înainte. Căpătase multă încredere în sine, era bărbat în toată legea. Senin la chip, el și-a mărturisit dorința față de părinți, spunîndu-le că îndată ce va fi slobod de îndatorirea lui de ostaș se va însura. Acum venise în concediu și nu voia să tulbure bucuria părinților cu planurile lui de viitor. Cînd va fi slobod atunci el avea să le spună gîndurile lui tainice de-a fir a păr. Poate avea să le ceară sfatul, căci era supus și ascultător. La terminarea concediului, s-a întors la tabără unde își făcea serviciul. Ieșind din casă, chiar cum a trecut pragul, el a spus :

— Cum mă eliberez, cum mă însor. Am să vă aduc o noră, un soare în casă.

— Să vii sănătos, dragul mamei, parcă ți-a ieșit un sfînt din gură.

— Tot omul cu norocul lui, a adăugat tatăl. Cum ai hotărît așa ai să faci. Noi așteptăm să ne bucurăm de bucuria ta.

Și feciorul lui moș Grămadă a plecat iarăși la oștire, dar de întors nu s-a mai întors. Înainte de sorocul eliberării un tînăr străin a intrat în ogradă. Era oarecum stingherit dar își ținu cumpătul și ceru o cană de apă. Chipul îl arăta că era ostaș.

— Vii de departe ? îl întrebă mătușa Ruxanda, observînd cum ardeau bujorii pe obrajii străinului.

— Cale lungă și locuri necunoscute, astea vlăguiesc pe om. Altcum, pe drumuri cunoscute, oboseala se poate amăgi ; nu se simte cum trece vremea.

— Stai oleacă, colo pe prispă, să răsufli în voie. Cînd omul e asudat, atunci apa rece îi face rău. Îi

aprinde plămînii. La noi este apa rece de taie dinţii, vorbi moş Grămadă, sfătos, ca o gazdă binevoitoare, aşezîndu-se pe prispă alături de străinul ostenit.

Mătuşa Ruxanda nu se grăbi cu apa înţelegîndu-se din ochi cu soţul ei. Ea intră în casă şi aduse pe tavă o bucată de fagure de miere, unt şi felii de pîine proaspătă.

— Acu, măi omule, du-te şi scoate o ciutură cu apă neîncepută. Pînă atunci dumnealui va gusta din bunătăţile noastre. Mierea şi untul potolesc setea şi n-o lasă să-şi facă mendrele.

— Nu-i cu supărare dacă te întreb, încotro ţi-i drumul ? spuse moş Grămadă ridicîndu-se să plece spre fîntîna cu roată.

— Spre casă. Uite cum am asudat, şi străinul îşi scoase căciula al cărui dos din piele de ied era ud leoarcă. Parcă nu-i venea să-şi descarce sufletul, atît de scump se arăta la vorbă.

— Ia, te rog, şi îmbucă ceva, măcar cît de cît. Băiatul meu ne spunea, cînd a fost în concediu acasă, că ostaşilor nu li se îngăduie să bea apă cînd sînt asudaţi şi osteniţi. Nici la cai nu li se dă apă cînd sînt asudaţi, de teamă să nu se aprindă bojocii în ei. Noi ţinem la sfaturile din bătrîni. Ia, te rog, nu te sfii. Noi sîntem bucuroşi de oaspeţi, zise mătuşa îndemnînd pe drumeţul străin.

— Am să iau, pe la noi cresc meri şi alţi pomi dar stupării nu sînt. Mierea la noi îi doftorie, nu se găseşte în orice casă. Albinele sînt socotite gîngănii sfinţite şi nimeni nu se atinge de ele, spuse străinul tot stingherit.

— Numai şarpele îi de la diavol, cu el nu face omul prieteşug. Încolo toate vietăţile sînt prietenii

omului. Iată, eu mă plimb printre albine ca printre muşte, una nu se atinge de mine, zise mătuşa Ruxanda neslăbind pe străin din ochi.

— Mie îmi pare rău cînd văd cum moare o albină, adaugă moş Grămadă punînd cofăelul cu apă pe prispă. Aleargă să culeagă praful mirositor de pe flori, îşi încarcă picioruşele cu poveri prea grele pentru puterile lor şi cînd ajung la urdiniş cad de oboseală. Mor din pricina hărniciei necumpătate.

— Eu nu le-am urmărit felul de viaţă. Mă feresc de ele să am pace, spuse străinul înainte de a pune cana de apă la gură. Se vedea, lămurit, că nu voia să lungească vorba, pe un teren ce nu-l cunoştea.

— Spuneai că mergi spre casă. Vii de departe? reluă întrebarea mătuşa Ruxanda.

— De la oştire vin, mătuşă. De aproape doi ani eu n-am fost acasă. Mi-am făcut datoria, acum am căpătat slobozenie.

— Şi eu am un fecior la oştire. Îl cheamă Ilie Grămadă. N-ai auzit de numele lui? întrebă moş Grămadă.

— Am auzit de numele lui, ba l-am văzut odată, în anul trecut. Întîmplător ne-am întîlnit într-o noapte cînd făceam de pază. Am schimbat cîteva vorbe. Mi s-a părut un ostaş isteţ. Dar pe un om nu-l poţi cunoaşte bine numai dintr-o întîlnire întîmplătoare şi aceea pe întuneric. Am vorbit atunci despre treburile noastre ostăşeşti. Pe urmă nu l-am mai văzut, căci era în altă unitate.

— El a fost în concediu acum vreo şase luni în urmă, precizează moş Grămadă.

— Atunci eu l-am întîlnit înainte de concediu. Deci nu vă pot da veşti mai proaspete.

— Şi pe unde făceaţi serviciul? insistă bătrînul.

— Pe unde ni se poruncea. Păzeam hotarele țării de năvălirile tătarilor, tot în pîlcuri mișcătoare. Nu stăteam locului, căci dușmanii țării noastre dau lovituri acolo unde nu te aștepți. Au căzut mulți din ai noștri surprinși de dușmani. La hotarele țării se întîmplă multe încăierări.

Mătușa Ruxanda se uită speriată la soțul ei.

— Se întîmplă încăierări, de bună seamă. Însă o încăierare nu-i un război pe așezate. În război cad ostașii ca snopii. Harța nu-i luptă în lege, spuse moș Grămadă, căutînd să potolească teama soției lui. Se cotonogesc unii pe alții.

— E adevărat, o harță nu-i o luptă pe așezate. Dar ostașul poate să-și piardă viața și într-o harță. Moartea te poate lovi și acasă, la lucrul obișnuit. Cazi de pe un stog, te calcă roțile carului sau îți cade o grindă peste piept și viața s-a dus. Cînd moartea te paște, ea te lovește cînd nu te aștepți. Fiecare om își are steaua lui. Eu atîta știu că unele pîlcuri de-ale noastre au fost spîrcuite de podgheazurile tătărăști. Las-că nici ceambururile tătărăști nu s-au întors întregi și tefere la sălașurile lor. Au rămas pe cîmpul încăierărilor mulțime de leșuri omenești. Cine este mai isteț și mai stăruitor în luptă, acela învinge. In luptă norocul n-are preț.

— S-a dat slobozenie și altor ostași să se întoarcă la vatra lor? întrebă mătușa Ruxanda.

— La toți care am fost chemați la datorie în aceeași vreme. Ne-au înlocuit alți ostași, îi răspunse străinul.

— Atunci va veni și feciorul nostru, se lumină la față bătrîna.

— De bună seamă. Doar nu s-a însurat cu serviciul ostășesc. Va veni la sorocul hotărît de stăpînire.

Slobozeniile se fac treptat, cu rînduială. Numai lefegiii rămîn în serviciu atît cît le este învoiala. Eu nu mă pricep în ale oştirii, încercă străinul să nu mai lungească vorba despre o problemă atît de legată de inimile celor doi soţi.

— Îl aşteptăm să vină, spuse bătrînul, cu intenţia de a potoli stăruinţa soţiei sale.

— Acum m-am înviorat. Trebuie s-o iau iarăşi la drum. Un popas mai îndelungat moleşeşte pe drumeţ. Ş-apoi, nu cunosc drumurile pe aici, eu mă ţin după mersul soarelui. Am luat-o de-a-dreptul după părerea mea, să ajung mai repede la poalele munţilor acolo unde îmi este baştina. Trebuie să dau zor cît este zi şi vreme bună pînă străbat locurile necunoscute şi împădurite.

— Dacă o ţii mereu spre asfinţit n-ai să te rătăceşti, o ţii mereu pe sub poala codrului care te duce drept la ţintă, îl sfătui moş Grămadă.

Străinul se sculă de pe prispă, mai bău o cană de apă, apoi îşi luă rămas bun.

— Rămîi încă cîteva clipe, se rugă mătuşa Ruxanda, alergînd în casă, de unde se întoarse cu o legăturică cu merinde.

— Ţi-am pus într-o basma cîte ceva de ale mîncării, aşa pe nepregătite. Poate ar fi fost mai bine să te odihneşti la noi, măcar o noapte. Nu te zoreşte nimeni să-ţi frîngi trupul de oboseală, spuse mătuşa întinzîndu-i legăturica.

— Dacă n-ar fi dorul de casă, ce-mi arde sufletul, eu aş rămîne bucuros. Însă ştiu că n-am să mă pot odihni. De aceea îmi caut de drum. Dorul de casă îmi ţine de foame, numai apă să pot găsi. Totuşi merindea ce mi-o dai, îmi va spori puterile, mătuşă. Ea îmi va răscoli dragostea de mamă. Nu găsesc vorbe potrivite să-ţi mulţumesc pentru atîta bunăvoinţă.

Străinul primi legăturica, sărută mîna mătușii, îndreptîndu-se spre moș Grămadă să-și ia rămas bun.

— Eu te însoțesc pînă mai încolo, se oferi bătrînul. Măcar o poștă de drum, că tot stau degeaba.

Cei doi bărbați părăsiră ograda tăcuți, moșul închizînd poarta după ei.

La o depărtare oarecare, cînd glasul lui nu mai putea fi prins de-o ureche iscoditoare, moș Grămadă îl întrebă pe străin.

— Am văzut că nu voiai să vorbești despre oștire și nici despre feciorul meu. Ai ceva de tăinuit?

— Taină aveam, dar n-am putut-o spune de față cu soția dumitale. Așa am avut poruncă de la feciorul dumitale. Acum cînd numai cerul ne este martor, eu îți spun, moș Grămadă, să nu-l mai aștepți pe Ilie al dumitale. A căzut în luptă. Dumneata ești bărbat și trebuie să înfrunți soarta nemiloasă cu bărbăție.

— Am presimțit-o asta, de cum ocoleai întrebările. Te fereai de nevastă-mea.

— Așa am avut poruncă de la Ilie, feciorul dumitale. Să-ți spun vestea numai dumitale, să nu afle mama lui decît tîrziu. Eu m-am supus legămîntului ce l-am făcut între noi. De-oi cădea eu în luptă el să vestească pe tatăl meu; de va cădea el, atunci eu să-ți aduc trista veste.

— Și cum a căzut? întrebă moș Grămadă cu ochii în lacrimi.

— Străpuns de-o suliță. Ilie avea pușca cu care bătea la depărtare. Însă în lupta corp la corp, el s-a apărat cu patul puștii pînă i s-a rupt pușca în două. Pe urmă se apăra și lovea numai cu țeava în dușman. Cînd Ilie apucase de grumaz pe un tătar și-i despicase țeasta cu ciotul de țeavă, alt tatar îl străpunse cu sulița prin spate. Eu nu l-am putut ajuta căci eram încăierat cu

alţii. După ce i-am biruit pe vrăjmaşi, m-am întors pe locul măcelului. Ilie stătea lungit la pămînt, istovit, cu suliţa petrecută prin trupul lui, mai jos de furca pieptului. Încercase s-o scoată din trupul lui ; dar puterile i se slăbiseră. Tătarul era mort lîngă el. Se vede că-l ucisese unul din ai noştri. Mi-a spus atunci Ilie, mai mult în şoaptă, atît era de slăbit.

— Scoate parul aista din mine, să nu mor cu ruşinea aceasta tătărască înfiptă în trupul meu. Te leg cu jurămînt să spui numai tatei că eu am murit. Mama are să mă aştepte iar aşteptarea are să-i lungească viaţa. Doamne, cît aş fi dorit să-mi fac casă în poiana de la Răscruci !

— Aşa am să fac Ilie, cum ne-am legat între noi, i-am răspuns. Pe urmă Ilie n-a mai vorbit, căci şi-a dat duhul în braţele mele. Suliţa i-am scos-o din trup după ce a murit, să nu-i mai fi sporit durerile. L-am îngropat în groapă mare, în care au încăput toţi cei ucişi, vreo zece la număr. Să se simtă fraţi şi dincolo de moarte. Asta-i povestea, moş Grămadă, să nu-l mai aştepţi pe Ilie.

Moş Grămadă oftă, se uită în urmă, casa lui nu se vedea. Se lovi cu pumnul în piept, să-l spargă nu altceva, apoi slobozi cuvinte de blăstăm.

— Doamne, de ce eşti nedrept ? De ce n-am murit eu să scape fiul meu, să se fi bucurat şi el de viaţă. Cîtă nedreptate este în lumea asta, tinerii să moară iar bătrînii să trăiască !

Ochii bătrînului îşi pierduseră culoarea seninului şi se tulburară ca mîlul. Lacrimilor li se secase izvoarele. Din gîtlej ieşea un şuier sec şi ascuţit, ca la bolnavii toropiţi de oftică.

— Merg cu dumneata pînă la poiana de la Răscruci, acolo își alesese locul pe unde era trecătoarea sălbăticiunilor. N-a avut noroc el să-și ridice casă în poiană, atunci acolo îmi voi săpa eu bordei. Să-mi petrec restul zilelor acolo unde și-ar fi desfătat sufletul unicul meu fiu.

Străinul, care nu mai era străin pentru moș Grămadă, era mut de durere. Bătrînul mergea înainte ca atras de o forță nevăzută vorbind singur.

Trecuse mai mult de un ceas de vreme, cînd apăru în fața lor un drumeag, ce le întretăia calea. Moș Grămadă apucă pe acel drumeag, făcînd semn cu mîna străinului să-l urmeze. Într-un luminiș apăru o fîntînă cu cumpănă.

— Nu aici, mai departe, spuse bătrînul, mai mult pentru sine.

La fîntînă bătrînul se opri.

— Să scoatem o ciutură de apă. De multe ori a băut fiul meu apă de aici. E o apă cum nu se află aiurea, atît de rece și gustoasă. Doftorie nu alta!

Moșul scoborî ciutura, o umplu cu apă și o trase afară, punînd-o pe colacul de piatră, cu rosături de lanț.

— Ia și bea, să vezi ce gusturi avea fiul meu!

Drumețul bău, înclinînd ciutura pe marginea colacului acoperit cu mușchi.

— E o apă întăritoare. Păcat că nu este prin apropiere o așezare omenească.

— Aici este locul la Răscruci. Poiana e mai departe, în inima pădurii, și moșul făcu semn cu mîna înspre miază-noapte. Apoi continuă:

— Dumneata îți cauți de drum, tot înainte, pe sub poala codrului, spre asfințit. N-ai să rătăcești. Ca să nu te apuce noaptea în codru, să te oprești la o așezare de om. Noaptea în codru începe viața sălbătă-

ciunilor. Ostenit cum eşti poţi cădea într-o primejdie de moarte. Şi-atunci nu-ţi mai poţi vedea părinţii. Drum bun, tinere să te bucuri de dragostea celor ce te aşteaptă acasă!

Moş Grămadă strînse capul drumeţului la piept, îl sărută pe creştet, apoi spuse: Îţi mulţămesc că i-ai arătat prietenie fiului meu. Rămîne ca eu să-i îndeplinesc dorinţa. Dacă vreodată paşii dumitale vor mai călca pe aceste locuri, întipăreşte-ţi fîntîna cu cumpănă în minte. De aici, de la Răscruci, o iei spre miază-noapte şi ai să dai de poiana atît de mult rîvnită de fiul meu. Mă vei găsi pe mine în locul lui. Drum bun, dragul meu!

Cei doi bărbaţi se despărţiră ferindu-se să se privească în ochi. Moş Grămadă apucă spre miază-noapte iar străinul spre asfinţit, fiecare zorind paşii să se îndepărteze cît mai repede unul de altul. Unul se uşura de un legămînt mărturisit, celălalt se înjuga la poveri strivitoare de suflet.

Tocmai către seară se întoarse acasă moş Grămadă. Părea ostenit, însă nu trăda altă schimbare la chip.

— Am întîrziat Ruxandă, dar am făcut două treburi. Întîi i-am ţinut de urît, la drum, călătorului ce ne-a cinstit casa şi apoi am dat o raită pe locurile îndrăgite de mine, în tinereţă. M-am abătut şi prin poiana de la Răscruci, cale cam lungă şi obositoare. Însă m-am simţit tare mulţumit. Nu mai fusesem de ani de zile pe acele locuri.

— De cînd te duceai cu Ilie, la vînătoare, îi aminti soţia.

— Tare aş dori să-mi ridic acolo, în poiană, o căsuţă sau un bordei. Să fim numai noi amîndoi, într-un rai de frumuseţă.

— A trecut vremea pentru închipuiri, bărbate. Omul spre bătrîneţă se retrage spre sat sau tîrg, nu se afundă în pădure, ca o sălbătăciune. De-o fi să ne mutăm de aici, atunci ne-om duce unde se va aşeza Ilie al nostru, cînd se va elibera din oştire.

— Aşa vom face, Ruxandă. Ne vom muta acolo unde va fi dorinţa fiului nostru, aprobă moş Grămadă părerea nutrită de soţia lui.

De la plecarea străinului, mătuşa Ruxanda mereu lua vorba de apropiata întoarcere acasă a fiului ei. Moşul, însă, se ferea să adîncească discuţia lăsîndu-şi soţia să facă fel de fel de presupuneri. În felul acesta, socotea el, pregătea terenul pentru a-i spune vestea rea ce o ţinea tăinuită. Cum timpul se scurgea fără să vină vreo ştire despre fiul ei, mătuşa Ruxanda deveni tristă, gînditoare şi tăcută. Acum parcă ea ascundea o taină şi se ferea să i-o spună soţului ei. Într-o seară, înainte de culcare, mătuşa Ruxanda nu mai putu răbda apăsarea ce o înăduşea şi izbucni în plîns.

— Tare mă tem să nu i se fi întîmplat o nenorocire lui Ilie. Mereu îl visez vesel, fie venind de la vînătoare, fie fluierînd cum îi era obiceiul. Visele aceste nu-s semne bune.

— Cîte nu visează omul şi nu se întîmplă nimic. Se culcă cu mintea încărcată de gînduri ce se încurcă şi în timpul somnului. Omul doarme, dar gîndurile se învălmăşesc anapoda şi apar visele. Iaca şi eu m-am visat că mergeam călare. Dimineaţa m-am dat jos de pe pat şi nu de pe cal.

— Sînt vise şi vise, omule. Eu am o presimţire rea nu numai din vise ci aşa îmi spune inima.

— Şi ce-ţi spune inima, Ruxandă ?

— Îmi spune rău. Ilie al nostru nu se va mai întoarce acasă.

— Doar nu s-o însurat cu oştirea sau l-o fi prins vreo fată în mrejele ei şi nu-i mai dă drumul. S-au întîmplat şi lucruri dealde astea.

— Îţi spun eu, omule, Ilie a murit. Degeaba îl mai aşteptăm.

— Cum n-ai să visezi fel de fel de bazaconii, cînd tu te culci cu astfel de gînduri... Dacă Ilie ar fi plecat la război, atuncea bănuiala ta ar cîntări ceva. Or el a plecat la oştire, nu la război. S-a dus să înveţe meşteşugul armelor şi felul cum să-şi apere ţara.

— A murit Ilie, asta ţi-o spun eu. Să nu-l mai aşteptăm.

— Taci femeie cu astfel de prăpăstii ! Ce, vrei să visez şi eu cine ştie ce bazaconii ?

Mătuşa Ruxanda s-a culcat fără să mai schimbe vreun cuvînt. I se păruse că bănuiala ei l-a tulburat pe moş Grămadă pînă să-l scoată din sărite.

Au urmat zile şi săptămîni şi de la Ilie nu venea nici o veste. Mătuşa Ruxanda, tot tăcută, îl urmărea pe soţul ei mereu îngîndurat. Odată îl surprinse cum şedea cu capul sprijinit în coate pe masa de sub nuc. Parcă era prins în cuie, aşa nu se mişca bătrînul.

— La ce te gîndeşti, omule ? îl întrebă ea trecînd pe lîngă dînsul.

— La ceea ce îmi spuneai tu mai dăunăzi. Mă apasă o greutate pe inimă, se plînse moşneagul.

— Nu-ţi mai face inimă rea, omule. S-a întîmplat cu Ilie al nostru aşa cum ţi-am spus eu. N-a rămas decît să-i facem pomenile. Om viu nu s-a văzut să mai iasă din groapă.

— Fă tu, Ruxandă, cum socoţi tu.

Moşul s-a sculat şi a plecat afară din ogradă ca un năuc.

— L-a copleşit durerea. Dacă îl mai aţîţ şi eu, mă tem că-şi va ieşi din minţi, gîndi mătuşa ţinîndu-şi firea.

Femeia i-a făcut pomenile după obiceiul pămîntului : fără zarvă, împăcîndu-se cu ideia nenorocului în viaţă. Bătrînul nu se împotrivi, dar spuse amărît :

— Mai bine ne făcea Ilie pomenile, decît să i le fi făcut noi Ruxandă.

— Aşa i-a fost soarta, omule ! Să n-aibă parte de bucuria vieţii.

După o bună bucată de vreme, tot la vreme de seară, mătuşa Ruxanda aminti de popasul făcut de drumeţul acela străin, care-l cunoscuse în treacăt pe Ilie.

Atunci moş Grămadă socoti nimerit să descopere taina ce-o ţine ascunsă.

— Şi eu, Ruxandă, nu l-am crezut pe acel om. Cînd l-am însoţit pînă mai departe, să-i arăt oarecum drumul lui spre casă, el mi-a povestit cum a căzut într-o încăierare cu tatarii Ilie al nostru. A murit străpuns de-o suliţă, apoi îngropat cu alţi tovarăşi de-ai lui, de-a-valma în aceeaşi groapă. Aşa este obiceiul ostăşesc ; cei căzuţi să fie îngropaţi pe locul unde au murit. Cum era să cred eu o veste ca aceasta, femeie ? Era de necrezut.

— A trebuit s-o cred eu din presimţirile mele. O mamă nu se înşeală despre soarta fiilor ei. Ţi-a mai spus altceva, omule ?

— Mi-a spus că Ilie tare ar fi dorit să-şi ridice casa lui în poiana de la Răscruci.

— Unde-o fi acea poiană, omule ?

— Ştiu eu locul, Ruxandă. E o poiană pe unde este hăţaşul sălbătăciunilor. Acolo mergea Ilie la vînat.

— Ce-ar fi, omule, dacă acum la bătrîneţă ne-am ridica noi un sălaş acolo. Măcar în parte i-am îndeplini dorinţa lui Ilie al nostru.

— Ne-am simţi mai aproape de el, Ruxandă. Pentru noi aşezarea asta, casa cu toată gospodăria ei, nu mai are nici un preţ. Mai mult ne apasă decît ne uşurează. Duhul lui Ilie este în poiana de la Răscruci nu sub streaşina casei în care s-a născut.

— Atunci, omule, să mergem să ne facem un bordei în poiana lui Ilie. Vom simţi sufletul lui Ilie în preajma noastră.

— Ne vom ridica acolo sălaş de odihnă, aşa cum spui tu, Ruxandă. Dacă ne-ar fi trăit feciorul, noi tot după el am fi mers. Acum, ce folosesc toate îndemînările gospodăriei noastre, dacă am pierdut ceea ce am avut mai scump pe lume ?

— La nimic nu foloseşte. Ne schimbăm locul şi ne uşurăm sufletele, hotărî mătuşa Ruxanda.

— Aşa vom face, nevastă.

În primăvara următoare moş Grămadă, săpă în malul rîului Stavnic, în marginea unei poieni, groapa în care avea să instaleze bordeiul, noua lui locuinţă. Lucra cu rîvnă şi spor, ca în tinereţa lui. Material de construcţie avea la îndemînă, lemn şi pămînt, numai putere i se cerea. Or, gîndul că el îndeplinea o dorinţă a fiului său, îi dădea puterea pe care n-ar fi bănuit că o are în mădularele trupului său, îmbătrînit.

Mătuşa Ruxanda căra mîncare şi-l ajuta cu braţele ei slabe mai mult la lipit. Vara încăperile bordeiului s-au uscat ca toaca, încît spre toamnă bătrînii aveau locuinţă uscată, liniştită şi sănătoasă. Gospodăria de la ocol au lăsat-o s-o folosească un pădurar ce avea

o droaie de copii. Mătuşa Ruxanda nu şi-a luat din lucruri decît ceea ce îi era absolut trebuitor, iar moş Grămadă caprele şi cîteva găini.

— Bătrînii aiştea erau buni de schimnici, spunea lumea ce-i cunoştea. Să lase ei o aşa gospodărie pentru un bordei ? se întrebau unii. Însă taina ce stătea la temelia bordeiului n-o ştia nimeni decît moş Grămadă şi soţia lui.

•

De cînd moş Grămadă îşi săpase bordeiul în malul Stavnicului, soţia lui, mătuşa Ruxanda, nu mai ieşea în lume. Nici la fosta gospodărie, încărcată cu de toate, nu se mai gîndea. Dacă cumva îi apărea în minte, atunci ea o socotea ca un blestem. Acolo trăise zile şi nopţi de-a-rîndul aşteptînd întoarcerea fiului ei de la oştire, topindu-se ca o floare de sulfină lovită de secetă. Aşteptarea nu numai că i-a fost zădarnică dar îi împietrise inima ca şi cum ar fi căzut pe ea o lespede de piatră. Aici, în poiană, mătuşa Ruxanda îşi recăpătase liniştea, se simţea în preajma fiului ei, Ilie. Începuse o nouă viaţă, timp pe care-l socotea ca o ispaşă. Veştile din lume i le aducea moş Grămadă de la fîntîna cu cumpănă de la Răscruci, acolo unde-şi adăpau cărăuşii boii de la jug. Cît despre mărunţişurile trebuitoare casei, acelea le aduceau, cu prisosinţă, vînătorii ce făceau goană mare în pădurea Valea Carului. Bordeiul era luminat de opaiţ, căci grăsime de porc sălbatec, pusă în budurci, era berechet. Sarea o arvunise moş Grămadă la un cărăuş care îi aducea doi bolovani, cît nişte pietre de hotar. Sfărîma din bolovan atît cît îi trebuia, restul îl ţinea la întuneric şi la uscăciune, să nu se topească. Cele

două capre, cu pulpele pînă-n pămînt, dădeau lapte gros și gras, din care mătușa Ruxanda își punea brînză la putină pentru iarnă. Borșul proaspăt nu lipsea niciodată din chiupul de lut nears, cu gust de floare de soc și frunze de vișin. Verdețurile și le cultiva mătușa Ruxanda în straturi, iar alte buruieni sălbatece bune pentru sălături, măcriș, susai, păpădie, baraboi, acestea inundau poiana și ierburile ce rămîneau necosite.

— Avem de toate, omule, numai de-ar fi sănătate, liniște și pace. Ioan Botezătorul trăia numai cu rădăcini și miere sălbatecă, umbla încălțat cu niște tîrlici de piele, îmbrăcat cu o blană nedubită și niciodată nu s-a plîns de sărăcie. Cum am putea să ne plîngem de lipsuri cînd belșugul ne înăbușă. Am păcătui dacă ne-am arăta nemulțumiți, spunea arareori mătușa Ruxanda.

Totuși le lipsea ceea ce se numește mîngîierea bătrîneților. Le lipsea Ilie, despre care nu se vorbea în ascunzătoarea bordeiului. Atît se spunea cînd unul din soți voia să plece pentru treburi în poiană.

— Mă duc Ruxandă în poiana lui Ilie, să văd dacă n-au făcut vreo stricăciune sălbătăciunile codrului, spunea bătrînul.

Poiana căpătase numele lui Ilie Grămadă, feciorul pădurarului bătrîn. Ușa bordeiului, cu cele două ferestre, erau îndreptate spre poiană, încît cel care rămînea acasă îl putea urmări cu ochii, nestingherit, pe celălalt plecat la treburi. Nici unul dintre soți nu ieșea din hotarele poienii înconjurată de copaci înalți și bogați în frunziș să se poată urmări unul pe altul din ochi sau din auz. Ei erau prevăzători, să nu-i pîndească vreo primejdie. Cu cît pădurea îi mai mare și neumblată cu atît ea ascunde răutăți și fărădelegi. Cine are pete pe suflet, acela ia calea codrului, să nu i se

mai dea de urmă. Pădurea este sălaşul celor ce fug de lumina zilei, fie om, fie jivină. Aici este împărăţia celor ce fug de stăpînire şi de ruşine. Moş Grămadă ştia şi aceste părţi tainice ale pădurii şi se păzea să cadă în capcană din nebăgare de seamă.

Chiar cînd ieşea la prăşit sau la păscutul caprelor, el îşi lua puşca cu dînsul, cum spunea, „să nu-i trebuiască". Cînd pleca în poiană, mătuşa Ruxanda îşi lua cîinele după ea, tot din teama să nu i se întîmple ceva, neprevăzut. Odată i-a ieşit în cale, sărind dintr-un tufiş, un om între două vîrste. Cîinele a început să hamăie oprindu-l în loc pe necunoscut. Mătuşa a strigat cît a ţinut-o gura s-o audă bărbatu-său. În cîteva clipe, moş Grămadă a şi ajuns la locul încercării. Cu puşca la ochi, el l-a ţintuit locului pe necunoscut, neîngăduindu-i să facă un pas.

— N-am vrut să-i fac nimica, spuse străinul îngrozit de moarte. Am vrut să-i cer ceva de mîncare. Omul hăituit şi silit să trăiască în pădure nu poate să se hrănească numai cu poame şi rădăcini.

— Dacă eşti om de treabă, de ce nu te-ai abătut la casa mea să-ţi spui păsul şi nevoia ? Cărarea prin poiană îţi arată că în această sihăstrie răsuflă suflet de om, nu de sălbătăciune, îi spuse moş Grămadă.

— Crede-mă, eu n-am avut gînd vrăjmaş ! şi străinul ridică mîinile în sus.

— O femeie cînd se află singură se teme mai mult de-un bărbat decît de-o jivină.

— Întîmplător am ajuns aici. Nu mi-am închipuit că în acest fund de pădure vieţuiesc oameni de omenie. Eu sînt un nenorocit. Lasă-mă să mă afund în întunecimea codrului. Încă n-am pierdut simţul ruşinii. Sînt

îmbrăcat numai în flenduri și nu mă pot înfățișa la loc deschis.

— Foamea nu cunoaște rușinea, ea dă de-a-dreptul, spuse moș Grămadă, lăsînd țeava puștii în jos. Hai la sălașul nostru și ți-oi da de mîncare, îl pofti el cu bunăvoință.

— Dacă vrei să mă miluiești, atunci pune-mi ceva de mîncare într-un loc mai departe de casă. Mă duc singur să ridic pomana. Îți făgăduiesc că niciodată n-am să mă mai apropii de această poiană.

Moș Grămadă se apropie de necunoscut și-l privi mai stăruitor. Era îmbrăcat ca o momîie, înfășurat cu un suman, încins cu un capăt de frînghie de tei, desculț iar pe cap purta un soi de căciulă tărcată.

— Așa cum ești îmbrăcat poți băga în boale pe cel mai neînfricat bărbat, necum pe o femeie. Eu nu te întreb, omule, ce vînturi te-au mînat să ajungi în întunecimea codrului. Fiecare om își poartă desaga păcatelor lui. Uită-te, colo spre răsărit, la marginea poienii, se vede un paltin, cu frunzele mai șterse la culcare. Acolo să te duci peste cîteva ceasuri. Ai să găsești atîrnat de-o creangă milostenia mea pusă într-un sac. Pe urmă, caută-ți de drum și de necazurile tale. Dacă cumva mai ieși la luminiș, așa ca o arătare, s-ar putea ca un glonț să-ți curme viața, pentru totdeauna. Dacă ieșeai din tufiș înaintea mea, nu a nevestei mele, acum ascultai cu urechea țîncul pămîntului.

— Să mă iertați că v-am făcut supărare și nu m-ați umilit sau pedepsit. Vă făgăduiesc că nu voi mai hălădui prin aceste locuri. Nădăjduiesc să mă întorc la casa mea, căci sorocul rătăcirii mele se apropie de sfîrșit.

— Ai avut vreun blăstăm, omule? îl întrebă mătușa Ruxanda, înduioșată.

— Blesteme cad pe oameni într-un fel sau altul. Unii se blestemă singuri. Eu singur m-am blestemat să-mi părăsesc casa. Pînă acum mi-am ispăşit blestemul.

Omul rufos făcu o plecăciune, apoi dispăru iarăşi în tufăriş. Moş Grămadă spuse îngîndurat:

— Noi, Ruxandă, ne-am părăsit casa pentru un temei pe care numai noi îl ştim. Cine ştie ce apasă pe inima acestui nenorocit? Hai acasă. I-am făgăduit milostenie şi trebuie să i-o duc la locul arătat. Cînd ajuţi pe un om lipsit, atunci nu trebuie să-l umileşti prin iscodiri.

Nu peste multă vreme de creanga paltinului rotat, atîrna un sac legat la gură. În el, mătuşa Ruxanda pusese cu mîna ei un rînd de haine mai vechi, schimburi, opinci şi obiele, căciulă şi o bîrneaţă, toate din zestrea lui moş Grămadă. Peste rufărie, tocmai la gura sacului, ea adăugă o legătură cu merinde, pîine, două hălci de slănină, ceapă, sare şi usturoi, hrană pentru drum lung.

— Nu mă aşteptam să-mi facă atîta bucurie omul acesta care m-a speriat, spuse ea cînd moş Grămadă lega sacul la gură.

— Cine ştie ce fel de bucurie ai fi avut dacă străinul acesta era un răufăcător iar tu nu mă chemai în ajutor? Nu este mai mare blestem pe lume, decît acela cînd omul trăieşte singur. Căsnicia de asta-i lăsată pe lume, ca soţii să se îndemîneze unul pe altul. Ce se va întîmpla atunci cînd unul din noi va rămîne singur? zise moş Grămadă şi umflă sacul plin cu bunătăţi, în spate, îndreptîndu-se spre copacul din marginea poienii.

Întrebarea pe care şi-o pusese moş Grămadă, despre singurătate, se înfipse ca un ghimpe în inima mătuşii Ruxanda.

— Ce m-aş fi făcut eu în poiană, cu străinul acela, dacă bărbatul meu n-ar trăi ? Oare nu ne aşteaptă şi pe noi vreun blestem din acelea amintite de omul acela fără căpătîi ?

Întrebările acestea n-au fost scoase niciodată din taina sufletului mătuşii Ruxanda, de teamă să nu deschidă o rană alăturea de aceea lăsată de pierderea fiului ei.

Nici n-a ajuns bine acasă, la bordei, şi din drum moş Grămadă văzu cum un chip de om dezlega sacul de creanga paltinului. Străinul se dosise prin apropiere şi aştepta, cu nerăbdare, darul din care să-şi împrospăteze puterile pentru pribegia lui chinuitoare.

— O întîmplare nedorită dar plină de învăţăminte, Ruxandă ! spuse moşul căutînd un capăt de treabă mai departe de uşa bordeiului pentru a nu mai începe vorba despre un fapt tulburător, abătut peste liniştea căsniciei lui. Tot din acest temei nemărturisit, mătuşa Ruxanda îşi găsi şi ea alte treburi în casă, ferindu-se să mai ia vorba despre întîmplarea ce-o vîrîse în sperieţi. Acum o rodea la inimă problema singurătăţii, deschisă de apariţia străinului.

Parcă erau înţeleşi, din ziua aceea bătrînii n-au mai vorbit despre întîmplarea din poiană. Numai că mătuşa Ruxanda nu s-a mai dus singură mai departe de vatra din faţa bordeiului. Treburile în poiană le făceau împreună ori numai moş Grămadă singur. Ea singură niciodată.

Începuse să cadă bruma şi odată cu ea se ofileau frunzele, cădeau şi ele la pămînt, fluturînd jucăuşe în văzduh. Toamna nu lasă urmele tristeţii mai adînci decît

pe haina înverzită a pădurii. Vîntul nu mai foşneşte printre frunze ci şuieră printre crengile goale, lipsite de frumuseţă şi viaţă.

— Se apropie sorocul cînd vom avea oaspeţi, îi aminti moş Grămadă nevestei sale de goana vînătorească ce se apropie.

— Să vină sănătoşi, vînătorii ! Cum i-am primit altădată vom fi în stare să-i primim şi acuma, cu voie bună şi cu ceea ce avem. Mămăligă şi topitură avem din belşug, sănătate să fie. Dărnicia e a lor nu a noastră. Noi ne alegem cu folosul, căci ei vin încărcaţi cu de toate şi ne copleşesc cu felurite daruri. Nici nu le-am putea întoarce o răsplată pentru dărnicia lor.

— Numai dacă ar fi vreme bună, să mîie o noapte aici în vatra bordeiului în jurul unui morman de jar, cum le este obiceiul, spuse bătrînul, îngrijorat.

— Vremea îşi are crugul ei, nu se schimbă după vrerea omului. S-or uita şi dînşii pe cer, să nu încingă luna ţărcălanii, căci atuncea se zburleşte vremea. Nu-i timp bun pentru goană, îi răspunse mătuşa Ruxanda ca una ce presimţea unele semne în schimbarea vremii.

— Cum o fi, cum n-o fi, dar de oaspeţi nu scăpăm. Vom mai afla şi noi veşti din larga lume pe care am părăsit-o, spuse moş Grămadă, înviorat.

— Veştile pentru noi sînt poveşti, omule. Să ne amăgim zilele căci sfîrşitul nostru singuri ni l-am hotărît. Noi am împlinit o dorinţă a lui Ilie, feciorul nostru, şi nu ne mai gîndim la lume. Pentru noi toate au un singur capăt.

— Aşa este, nevastă, cum spui tu. Totuşi, noi îi vom primi cu voie bună.

— Cum i-am primit și altă dată. Aleanul nostru nu-l vom descoperi altora. La veselia oaspeților vom răspunde și noi cu veselie. Oaspeții noștri vin să se veselească, nu să asculte bocete și văicăreli.

Într-o seară poposi un pădurar în fața bordeiului. El aducea vestea că a doua zi calabalîcul vînătorilor se va opri la fîntîna de la Răscruci. Acolo se vor opri căruțele cu căruțașii, iar vînătorii cu gonacii vor fi oaspeții lui Gavril Grămadă. Crainicul avea poruncă să-i spună lui moș Grămadă, ca dînsul să aleagă locul de hăituială, fiind cunoscător al vadului sălbătăciunilor și meșter în ale vînatului.

— Planul îl am eu în minte numai să văd pe oaspeți în bătătură. Lanțul gonacilor îl întindem din creasta dinspre Iazul Porcului și-o ia la vale, spre Stavnic. Aici, jos la marginea pădurii va sta lanțul vînătorilor, să aibă cîmp deschis. Ce scapă cu viață din pădure nu scapă din bătaia puștii, cînd ochiul nu-i stingher de opreliște, schiță moș Grămadă planul pentru a doua zi.

— Omul meu doar de sfaturi mai este bun, se amestecă mătușa în vorbă.

— La urmă se va vedea dacă sfatul meu a fost bun ori ba. Nu-i voi, femeie, să alerg și eu, hăutind prin pădure, ca un gonaci ? Tinerețea s-a dus pe apa Sîmbetei. Cu sfatul mă mai mîngîi și eu, îi răspunse moș Grămadă, fără supărare.

Crainicul rămase peste noapte în bordeiul lui moș Grămadă mai mult stînd de vorbă în jurul vetrei cu jar mocnit din încăperea din față decît să închidă ochii. Asculta din pățaniile lui moș Grămadă de pe vremea cînd era el pădurar tînăr.

— Mai lasă cu polojeniile tale, Gavril ! Omul are nevoie de odihnă, noaptea trece și el n-a închis un ochi.

Mîine va umbla tehui din pricina ta, strigă mătușa Ruxanda din cealaltă încăpere a bordeiului.

— Cu un bărbat ca al dumitale eu nu cred să mă mai întîlnesc. De la el am de învățat multe lucruri din meseria noastră. Pădurea are multe taine pe care nu orice pădurar le poate pricepe și dezvălui. Cu somnul mă întîlnesc cînd vreau, pun capul jos și ajung pe cealaltă lume. Cu un om ca moș Grămadă nici în vis nu mă întîlnesc, îi răspundea oaspetele treaz de vraja povestirilor depănate de gazda sa.

Odată cu răsăritul soarelui începură să curgă spre bordei șiruri, șiruri de oameni încărcați cu fel de fel de hamalîcuri în spate. Erau vînătorii însoțiți de hăitași și cîinii lor. Parcă erau bejenari ce-și schimbau locul pentru totdeauna din pricina năvălirii tătarilor. Vatra din fața bordeiului se umplu de lume pestriță ca la iarmaroc. Poiana răsuna de larma și vînzoleala oaspeților plini de veselie. Unii din vînători își descărcau poverile din spate, alții își potoleau cîinii ținîndu-i de zgardă iar gonacii se strîngeau pîlcuri, pîlcuri șoșotind între ei despre frumusețea priveliștii ce le desfăta ochii.

— Noroc, moș Grămadă! Ți-au venit ostenitorii să-ți mănînce mălaiul din buduroi. Bucuroși de oaspeți flămînzi și însetați? strigă un vînător să potolească larma dimprejur.

— Întreab-o pe mătușa Ruxanda, căci lăcustele pe capul ei au căzut, îi răspundea altul din grămadă.

— La mine în casă cîntă cocoșul nu găina. Bine venit este în palatul meu săpat în pămînt tot omul flămînd și însetat de gînduri bune. Unde n-om putea sta înainte cu fapta, acolo vom sta cu inima. La niște bătrîni, așa cum sîntem noi, numai inima ne-a rămas fierbinte. Drept mărturie a bucuriei noastre, a gazdelor, pentru cinstea ce ne-o faceți cu veselia dumneavoastră,

eu ridic căciula în sus și o bufnesc de pămînt, să huiască ca o bombardă. Fiți bineveniți, dragi oaspeți, și mult belșug vînătoresc în fapte și povești ! și moș Grămadă trînti căciula în bătătură de i se croi dosul din piele de ied.

Mătușa Ruxanda nu mai prididea cu primirea feluritelor daruri pe care le căra și le așeza în încăperea din fund a bordeiului. Acolo era cămara de alimente, într-un cotlon săpat în peretele bordeiului, uscat și fețuit cu lut.

— Veselia îi mai bună să fie la urmă decît la început. Dacă sfîrșitul este bun atunci toată lucrarea este bună. Eu am tocmit planul cum să se desfășoare goana de azi. Nu e vreme de pierdut cu zarva și șăguiala. Hodiniți-vă și vă ospătați din ușurel timp de-un ceas, pe urmă la treabă. Pușcașii vor rămînea aici, să meargă cu mine la cîmp deschis, dincolo de Stavnic, sub poala pădurii. Eu voi arăta locul fiecărui vînător după bătaia puștii lui. Gonacii vor pleca cu pădurarul ce ni l-ați trimis aseară, să cuprindă pădurea dinspre Iazul Porcului, ca un lanț în coardă, să nu scape vînatul îndărăt. Gonacii, hăulind, vor pogorî la vale, hăituind sălbătăciunile ; pușcașii vor aștepta să le cadă norocul în palmă dacă știu să ochească și să tragă cînd sălbătăciunea a intrat în bătaia puștii. Aista-i planul meu, spuse moș Grămadă în gura mare.

— Aista rămîne și al nostru. Cine cunoaște pădurea și meșteșugul vînătoresc numai acela are cuvîntul și hotărîrea. Gonacii să plece acum cu caimacanul lor în frunte spre coama de la Iazul Porcului iar noi vom rămînea aici la porunca lui moș Grămadă. Îmbucă fiecare din ce are, ospățul pe-ndelete se va face la sfîrșit, după datina vînătorească. De odihnit nu-i vorbă, căci ne-am

odihnit venind în căruțe. Întîi la treabă și pe urmă la îndestulare, porunci un vînător cu mustața sură și glas de clopot.

Porunca a pus capăt larmei, gonacii strecurîndu-se șiruri, șiruri, ca furnicile, spre coama de la Iazul Porcului.

— Cei patru de la coadă rămîneți aici, porunci iarăși vînătorul cu mustața surie ultimilor gonaci din șirurile celor afundați în pădure. Voi veți sta la îndemîna mătușii Ruxanda la adus lemne, la cărat apă, la pregătirea ospățului pentru sfîrșitul goanei. Un ospăț vînătoresc este mai îmbelșugat decît o masă împărătească. Aici se cere pricepere și muncă.

— Las-că le arăt eu rostul fiecăruia. Numai să asculte de sfaturile nevestei mele și toate celea vor merge ca pe roate. Nevastă-mea nu are pereche la fripturi pe jar sau la cracană. Doar eu am dăscălit-o și acum ea m-a întrecut. Nici noi, pușcașii, nu vom zăbovi mult la ușa bordeiului, căci sălbătăciunile mai sprintene au și început să se tulbure. Cum începe a hui pădurea, ele o și iau spre luminișuri, să scape de primejdie...

— Cîteva clipe tot mai rămînem locului, să cinstim cîte un gît de băuturică. N-am purtat degeaba ploștile la șold, îl opri un vînător pe moș Grămadă din sfat.

— Vom cinsti, de bună seamă, că așa este obiceiul. Însă, băutura amețitoare slăbește puterea ochiului și moleșește mîna, ca o cîrpă. Un vînător afumat de băutură împrăștie alicele în vînt. Cîte-o dușcă și atît, porunci moș Grămadă, apropiindu-se de nevastă-sa, să pună amîndoi la cale treburile cu pregătirea ospățului.

În vreme ce vînătorii își cercetau uneltele și se sprinteneau de poveri, Moș Grămadă rîndui pe cei patru oameni de serviciu la rosturile lor. Ciocni și cu ei

un păhăruț de rachiu, își luă puşca la umăr şi leduncа la șold, apoi ridică mîna dreaptă și arătă direcţia încotro avea să-l urmeze ceata de vînători. Larma din jurul bordeiului dispăru ca și cum n-ar fi fost. Se auzea numai schelălăit de cîine ținut în zgardă. După vreun ceas de vreme, moș Grămadă hotăra locul fiecărui vînător sub poala pădurii. Pe cîțiva din ei îi împrăștie mai departe, în cîmp, să ucidă vînatul scăpat din lanțul puşcaşilor din prima linie. Moș Grămadă se așează și el printre aceștia mai îndepărtați, să aibă priveliștea mai largă pentru ochii lui obosiți de mulțimea anilor. Își alesese o viroagă săpată în pămînt de viituri de ape, ce se întindea ca o covată pe întinsul şesului de pe valea Stavnicului.

Vremea era liniștită, cu soare molatec, nici o umbră de nor nu zbura în văzduh, aşa cum sînt zilele de toamnă după ce se topește bruma. Totuși, în văzduh părea că plutește o neliniște tulburătoare, ca la apropierea unei furtuni. Era neliniștea produsă de aşteptare și de nerăbdare, o stare de încordare sufletească pentru lucrări neprevăzute.

Porunca era dată și acceptată. Nici un vînător nu-și părăsește locul. Vînatul lovit rămîne acolo unde a căzut. Adunarea vînatului se va face numai cînd se sfîrşește goana, atunci cînd nu mai este primejdie ca omul să împuște pe om din greşeală.

După vreo două ceasuri de aşteptare se sloboziră primele pocnituri. Începuse să cadă în cursă vînatul mic, iepurii și vulpile. Hăulitul gonacilor încă nu se auzea de urechile vînătorilor, dar sălbătăciunile simțiseră apropierea primejdiei. Cum se auzea pocnitura se și vedea cum iepurele sau vulpea făcea saltul morții în văzduh ca să nu se mai ridice de la pămînt, unde cădea ca un bolovan aruncat. Care scăpa şoldit din linia întîia de tră-

gători, își găsea sfîrșitul pe cîmp deschis, doborît de focurile puștilor vînătorilor împrăștiați în depărtare.

Abia pe la amiază a început să se audă huietul produs de gonaci prin chiuituri, strigături și loviri cu pari în trunchiurile copacilor. Părea că fierbe pădurea Valea Carului, așa forfotea un zgomot surd și neîntrerupt. Și totuși vînatul mare nu se dădea scos din întunecimea codrului bătrîn, iar vînatul mic nu se arăta prea bogat.

— Nădejdea este la porci sălbateci. Ei vin în cîrduri tocmai la urmă, își spunea moș Grămadă potolindu-și neliniștea.

Împușcase și dînsul doi iepuri și o vulpe, sălbăticiuni ce căutau să scape cu viață copcînd pe găvanul viroagei.

Cum de la locul lui avea cea mai largă priveliște, moș Grămadă își putea da seama de recolta vînatului. El nu era mulțumit. Deodată auzi o pocnitură și apoi alta în dreapta lui. Își îndreptă privirea într-acolo. Văzu o matahală ce se ridica de la pămînt, apoi iar se lăsa în jos, ca un om beat. Mai auzi o pocnitură și matahala nu se mai ridică. Scăpase din bătaia puștii unui vînător dar intrase în bătaia altuia, de unde nu mai avuse scăpare.

— Numai că urs a fost dihania aceea, își spuse moș Grămadă, bucuros că roadele goanei începeau să se vadă aievea.

Altă pocnitură urmată de un muget și moșul văzu cum un cerb, cu coarnele pe spate, făcu cîteva salturi apoi se prăbuși la pămînt, mișcîndu-și picioarele subțiri ca niște fofeze.

— Merge bine vînătoarea. N-am să mă fac de rîs cu planul meu, își vorbea sieși moșul, încărcîndu-și și el pușca cu poște pentru vînat mare.

Acum pocniturile se îndesau odată cu mărirea zgomotului în pădure și coborîrea soarelui pe cer. Moșul își

concentră atenţia numai pe porţiunea cît bătea puşca lui, renunţînd să mai urmărească lucrul celorlalţi tovarăşi de vînătoare.

— Poate îmi cade şi mie ceva mai de soi, să am şi eu cu ce mă mîndri. Iepuri, la o adică, împuşcă şi femeile. Să duci acasă doi-trei iepuri în tolbă, asta nu-i mare scofală.

Cum cîntărea în minte preţul vînatului, numai că văzu cum scăpase la drum întins, pe vadul viroagei, un lup de toată frumuseţea. Copcele lui erau bine şi una cu pămîntul. Moşul lăsă fiara să-i treacă pe la coastă şi o lovi din spate să nu-i strice frumuseţea de cap. O singură pocnitură şi fiara făcu o tumbă peste cap, întorcîndu-şi chipul spre vînător cu trupul înţepenit şi dinţii înfipţi în pămînt.

— Pentru obrazul meu, eu sînt mulţumit cu atîta. Să nu să zică că sînt un cheag neputincios. Fiara împuşcată îmi va sta ca mărturie ce fel de vînător am fost eu în tinereţă. Oh ! dacă ar fi trăit Ilie al meu ? şi moş Grămadă simţi o apăsare pe inimă.

Pocniturile se înteţeau încît nu mai puteau fi urmărite cu auzul. Părea că s-a început o luptă pe viaţă şi pe moarte, un adevărat război. Năvăleau sălbătăciunile, mari şi mici, de-a-valma, parcă ar fi fost mînate de potop. Pînă şi văzduhul era plin de lumea zburătoarelor. Vocile răguşite ale gonacilor produceau un zgomot sălbatec, înfiorător chiar şi pentru aceia ce cunoşteau rostul hăituielii.

Acuma venise şi rîndul vînătorilor pitulaţi în cîmp deschis. Împuşcau pe nerăsuflate în vînatul bezmetic şi uluit. Vînatul mărunt era lăsat să le scape, doborînd numai sălbătăciuni mari, capre, lupi şi porci sălbateci.

Cînd valul de sălbătăciuni a trecut peste lanţul vînătorilor, ca un puhoi nestăvilit, iar vînatul s-a rărit, moş Grămadă puse la gură cornul lui de pădurar şi sună prelung, în răstimpuri. Era semnalul de încetarea împuşcăturilor căci pe sub poala pădurii se iţeau gonacii obosiţi. Liniştea se pogorî mai grea, peste tot întinsul înconjurător, ca după o furtună năpraznică. Vînători şi gonaci erau sleiţi de oboseală, veseli însă, ca după o mare izbîndă. Gonacii mai tineri, îmboldiţi de simţul curiozităţii, au început să alerge pe cîmpul cu iarba uscată de brumă, cercetînd, cu privirea lacomă, sălbătăciunile ucise de alicele şi poştele vînătorilor.

Moş Grămadă se urcă pe un tăpşan, sună iarăşi din corn semnale scurte, ţinînd mîna stîngă ridicată în sus. Era semnalul de adunare. În cîteva clipe toată lumea era adunată pe tăpşan.

— Nu-i vreme de pierdut, căci soarele nu stă ţintuit pe cer. Seara se apropie cînd întunericul pune stavilă ochilor. Toată lumea merge să culeagă vînatul împrăştiat pe cîmp. Multe sălbătăciuni au căzut mult mai departe decît bătaia unei puşti. Vînătorii cu cîinii lor să descopere mortăciunile iar gonacii să le aducă, aici, la grămadă. Numai vînatul mare să se ştie de cine a fost împuşcat. Încolo, totul se strînge la hurtă. Eu, unul, nu mă pot făli decît cu un lup. Ciurucul nu-l iau în seamă.

— De unde-o luăm, moş Grămadă ?, întrebă tot vînătorul cu mustaţa sură.

— De la poala pădurii, de unde este grosul, spre cîmp deschis. Mergeţi tot în lanţ, cît mai apropiaţi, cercetaţi tufele şi gropile, căci sălbătăciunea chiar cînd o loveşte moartea se ascunde. Tot vînatul să fie rînduit

pe mărime și soiuri. Poate va fi nevoie să se aducă cîteva căruțe de la Răscruci pentru încărcatul vînatului mare.

— Înapoi, la poala pădurii! Fiecare vînător să meargă pe postata lui, căci numai el știe ce i-a trecut pe sub ochi, ce anume a împușcat și ce i-a scăpat din pușcă, porunci tot cel însemnat cu mustața sură.

Porunca fu ascultată, fără împotrivire și culesul vînatului începu cu de-a-mănuntul. La vînatul mare, porci sălbateci, capre și lupi se opinteau mai mulți gonaci tîrîind, ca pe bușteni, leșurile grele. Fiecare leș era pus la rînd după mărime. Numai iepurii și vulpile erau aruncate la grămadă, ca bostanii. Cele mai frumoase bucăți în tot vînatul erau doi cerbi și o ursoaică.

— Să se ducă cineva la Răscruci, să cheme cinci căruțe cu pomoștină și loitre. Nu-i chip să se ducă pînă la bordeiul meu atîta amar de vînat numai cu spatele și mîinile, spuse moș Grămadă, mîndru că planul lui de hăituială nu dăduse greș.

Pînă să vină căruțele, cîmpia a fost cercetată pînă hăt departe, găsindu-se și sălbătăciuni încă vii, numai rănite. Acelora li se ridica viața cu jungherul. Oboseala lucrătorilor morții dispăruse din trupurile lor vlăguite numai la vederea belșugului adunat în urma muncii și priceperii în meșteșugul vînătoresc. Fiecare vînător începu să-și arate destoinicia înflorindu-și isprăvile cu zorzoanele închipuirii, izvor nesecat al poveștilor vînătorești.

Odată cu lăsarea întunericului, cele cinci căruțe, încărcate cu vînat și calabalîc, se opreau pe aria bătătorită din fața bordeiului lui moș Grămadă.

O lumină roșietică, odihnitoare, se răspîndea peste aria poienii lui Ilie de la rugurile aprinse cu lemne și cioate așezate clit pe mormane de jar dogoritor.

Două mămăligi răsturnate pe pînză de cînepă și acoperite cu șervete groase din buci răspîndeau un miros de mălai din popușoi ciocantini, răscolitor al poftelor aţîțate. Mătușa Ruxanda probăluise vremea sosirii ostenitorilor și pregătise mîncarea mult dorită, mămăligă caldă cu topitură și jumări. Alte două ceaune cu apă clocotită așteptau să fie pus mălaiul dacă gurile flămînde nu se lăsau săturate cu ceea ce era pregătit.

Căruțele au fost descărcate și vînatul împrăștiat să se răcorească.

— N-are să ajungă la atîtea guri ceea ce ai pregătit, Ruxandă, spuse moș Grămadă ca un cunoscător al lăcomiei gonacilor.

— Apă clocotită este, mălai berechet iar focul arde nestins. Tot omul știe să facă o mămăligă după gustul său. Îngăduit este fiecăruia să-și facă mămăliga și topitura după poftă și gust. Noaptea asta-i hărăzită pentru mîncare și povești, mai puțin pentru odihnă. Să se simtă tot omul descărcat de griji, măcar aici în inima pădurii îi răspunse mătușa acoperită în glas de larma ce se întețea.

— Am să stau eu de strajă, să fie mulţumită gloata. Tu să-ţi cauți de-ale tale, nevastă, să te culci devreme. La cisla vînătorească gura multe vorbește, multe și nevrute, mai mult cuvinte de ponos decît de folos. Unele vorbe aruncate în vînt zgîrîie auzul de femeie. Îi mai nimerit să ți le închipui decît să le auzi. Pînă dimineață mă descurc eu cu primirea oaspeţilor noștri.

Mătușa Ruxanda se depărtă de ușă pînă unde se descărca vînatul.

— Prăpăd s-a făcut în sălbătăciuni, bărbate! Nomol de vînat, nu altceva. Asta nu-i semn bun. O să ne ocolească jivinele de frica morții, și mătușa intră în bordei să-și vadă de rostul ei.

Acum intră în joc vînătorul cel cu mustața sură, poruncind:

— Pînă ce noi vom cinsti din băuturica ce ne-am adus-o, zece gonaci să vină să mănînce, pe săturate. Pe urmă aceștia să treacă la jupoiat vînatul pentru fript la cracană sau pe cărbuni fără spuză. În noaptea asta somnul ne va fi iepurește. Vom ospăta cu rîndul și pe așezate. Vrednic este muncitorul de munca sa!

Zece gonaci s-au așezat roată în jurul unui ceaun cu buza ruptă în care pluteau în grăsime jumări și bucăți de carne de porc. Cu dărîbul de mămăligă în mînă, toți se îndemnau să golească ceaunul de topitură și să plece la treaba hotărîtă. Ceilalți tovarăși așteptau să le vină rîndul, uitîndu-se cum se turna în ceaune mălaiul pentru alte mămăligi. Vînătorii, obraze mai subțiri, adunați ciotcă, se cinsteau din clondire și ploște cu băutură tare. Ospățul lor adevărat avea să-l înceapă cu vînat fript la cracană, godac sălbatec și carne de capră. Pînă atunci se dezlănțui o vînzoleală în jurul rugurilor aprinse așa cum se întîmplă la nunțile de țigani corturari. Umbre mari și deformate se proiectau pe fundalul negru al copacilor, ca a unor uriești din basme. Larma gurilor flămînde răsuna învălmășit, fiecare ostenitor căutînd să-și pregătească un locșor pentru petrecere și odihnă. Unii cărau frunziș să-și facă culcuș moale aproape de bătaia dogoritoare a focului, alții povesteau cu haz din cele pățite în desfășurarea goanei. Numai după ce gonacii au fost potoliți și caprele jupuite iar leșurile lor străpunse de grindei și puse pe crăcăni, vînzoleala se domoli. Toată lumea se așeză roată în

jurul vetrelor pe care jarul dogorea carnea proaspătă, fiecare așteptînd să se înfrupte cu o halcă rumenă și cît mai mare.

Ospățul începu după ce vînătorul cu mustața sură sună din corn, trecînd printre cetele chinuite de poftă.

— S-a dat dezlegare pentru ospăț, oameni buni. Luați-o domol, să nu vă betejiți stomacurile. N-aș vrea să vă amintiți, cu părere de rău, de baieramul vînătoresc ce l-ați făcut la bordeiul meu. Nu vă alungă nimeni, nu vă silește nimeni, luați-o domol căci graba scurtează viața omului, spuse moș Grămadă celor ce aveau urechi de auzit.

— Goană ca aceasta nici am mai văzut vreodată, spuse unul din mulțime.

— Cînd este belșug, atunci este și voie bună, răspunse un altul.

După miezul nopții larma se potoli, unii povesteau în șoaptă alții dormeau. Îndestularea îi mulțumise pe toți, vînători, gonaci și căruțași.

Moș Grămadă se retrase în bordeiul său mulțumit și el de felul cum se desfășurase tipicul vînătoresc. În bordei, cum deschise ușa, auzi vocea mătușii Ruxanda.

— Omule, tu ești ?

— Eu nevastă. Am venit să mă lungesc oleacă pe pat. Nu mă simt prea bine.

— Te-i fi dat la mîncare de-a-valma cu ceilalți, fără să ții socoteală că baierile nu te mai țin, îl învinui mătușa.

— Lacom n-am fost eu în tinereță, acuma nici atîta. Însă altceva mă roade la inimă, Ruxandă.

— O fi scăpat vreunul cuvînt de ocară și n-ai putut să-i răspunzi căci erai gazdă. Se întîmplă astfel de lucruri cînd băutura se ridică la cap și omul nu-și mai

dă socoteală de ce vorbește. Noaptea, în pădure, omul n-are cum se rușina, căci întunericul îi ascunde obrajii. Lumea îi umplută cu fel de fel de oameni, mai mult neobrăzați decît cu obraze cinstite.

— Glume au zburat multe, ca între vînători, dar cuvinte nesăbuite eu n-am auzit. Oamenii au fost cuviincioși și veseli. Altă ceva mă roade la inimă, Ruxandă. Oh!, dacă ar fi trăit Ilie al nostru, să fi luat și el parte la această goană, atunci le-ar fi arătat el probă de vînător. Lipsa lui Ilie mă doboară, nu vorbele de clacă aruncate în dodii.

— Culcă-te, omule, să ațipești puțin. Te-a ajuns oboseala încît nu mai poți stăpîni gîndurile, spuse mătușa Ruxanda, ferindu-se să amintească de fiul ei.

Moș Grămadă se lungi pe pat și adormi. În schimb, mătușa Ruxanda nu mai putea închide ochii, căci soțul ei, fără să vrea, îi deschisese rana sufletului pururea sîngerîndă. O stare de moleșeală îi cuprinse tot trupul, ca o toropeală de febră, încît nu se sculă din pat decît după ce se trezi moș Grămadă.

Ce s-a mai întîmplat în lunca vînătorilor și a gonacilor pînă la răsăritul soarelui, lucrul acesta rămînea fără urme. Oamenii aveau să plece din poiana lui Ilie purtînd fiecare amintirea unei nopți de pomină.

Cînd moș Grămadă a ieșit din bordei, văzu că era așteptat. Rămăseseră numai vînătorii, sprinteni de poveri. Gonacii și căruțașii plecaseră la fîntîna de la Răscruci, locul lor de adunare. Pe locul unde se ridicau decuseară mormane de jar, acum nu mai erau decît urme de cenușă împrăștiată. Se făcuse curățenie ca în palmă. Nu se cunoștea de fel că acolo fusese în timpul nopții limoste de oameni.

— Te-ai dat cu somnul, moș Grămadă ? îl întîmpină tot vînătorul cu mustața sură. N-am vrut să te trezim, destul că ți-am făcut părăduială. Vom fi iertați. Cine știe dacă vom mai veni curînd la casa dumitale !

— M-am dat pradă somnului, asta o văd și eu, spuse moș Grămadă liniștit, încercînd să pară înviorat, deși gînduri grele îl frămîntaseră, chinuindu-l. Chipul falnic al lui Ilie, fecioru-său, îl ținuse treaz.

Altădată somnul nu se prindea de mine. Se vede că bătrînețea își cere dreptul la odihnă, chiar fără voia mea. Așa este alcătuită firea omului să nu le poată cuprinde pe toate. Mintea zboară pe unde nu te aștepți, trupul rămîne pe loc, chilug, greu ca plumbul. M-aș simți umilit dacă lipsa mea din mijlocul vînătorilor ar fi socotită ca necuviință.

— Nici gînd de astfel de vorbe, moș Grămadă. Și noi am fost doborîți de oboseală. Cine s-a simțit în în stare s-a înveselit, cine nu s-a odihnit. Atîta pot să spun, goană ca aceasta, cu atît belșug de vînat, eu n-am mai întîlnit. Noi îți mulțumim, moș Grămadă pentru bunăvoință și ospitalitate. Dacă v-am pus pe zdruncin, mai cu seamă pe mătușa Ruxanda, noi vă cerem iertare amîndurora. Acum la plecare, noi, vînătorii, v-am dăruit unele mărunțișuri, adunate în două lăzi. Tot lucruri de folos casnic. În pădure omul nu se poate gospodări cu de toate, ca acela ce trăiește între vecini.

— Omul împăcat cu sine nu ține la răsfăț. Se mulțumește cu puțin, cu cît îi este trebuitor la amăgitul zilelor zburătoare. Totuși, inima mea nu rămîne rece la grija vînătorilor față de casa mea. Eu le mulțumesc tuturor și le cer iertare că nu le-am putut sta înainte cum s-ar fi cuvenit. Nici în viitor nu le-aș putea făgădui o primire mai aleasă, căci nu am îndemînări

în singurătatea în care trăiesc. Eu şi cu nevastă-mea trăim la fel cu sălbătăciunile pădurii, mulţumiţi cu ce avem.

— Acum rămîne să ne vedem în lume, acasă la unul din noi, îl pofti căimacanul vînătorilor.

— La aşa ceva să nu vă aşteptaţi. Cel mai lung drum al meu este pînă la fîntîna de la Răscruci. Nu mă pot despărţi de poiana lui Ilie, spuse moş Grămadă cu voce mai mult în şoaptă.

Mătuşa Ruxanda se apropie şi ea de soţul ei, spunîndu-i:

— De ce atîta grabă pe oaspeţii noştri? Obişnuit gonacii plecau iar vînătorii mai rămîneau la noi. De bună seamă, nu s-au simţit omeniţi, bărbate?

— Nici eu nu-mi pot da seamă, nevastă.

— Nu vă puneţi astfel de întrebări. Plecarea în zorii zilei de la casa dumneavoastră am hotărît-o mai dinainte. Noi vă mulţumim pentru ospitalitate şi omenie. Aşteptăm să ne întoarceţi vizita, şi vînătorul cu mustaţa sură făcu o plecăciune gazdelor, apoi se îndreptă spre ceata celor ce-l aşteptau să pornească la drum.

Moş Grămadă şi soţia lui îl petrecu cu privirea pînă cînd şirul de vînători dispăru în ascunzişul desişului copacilor îmbrăcaţi în zale de aramă.

În depărtare se auzea chiuitul gonacilor şi al căruţaşilor ce dădeau semnalul vînătorilor că s-au pornit la drum întins.

— Rămînem singuri, Ruxandă.

— Singuri, bărbate. Singurătatea este fericirea noastră. În lume dacă rămîneam, noi de mult nu mai eram printre cei vii. Aici duhul lui Ilie, feciorul nostru, ne întăreşte. Părinţii nu trăiesc decît din dragostea pentru copiii lor. Ori dragostea noastră o vom înmor-

mînta în poiana lui Ilie. Ce este cu lăzile acestea, omule ? întrebă mătușa Ruxanda, arătînd sprei lăzile lăsate lîngă colțul bordeiului.

— Daruri, femeie. Ai uitat de dărnicia vînătorească ?

Ca să nu mai adîncească vorba despre feciorul lor, adîndoi găsiră prilejul nimerit să scotocească prin lăzi. Fel de fel de lucruri le trecură prin mîini, unele mai atrăgătoare decît altele.

— Bune sînt toate, Ruxandă. Cui să folosească ? Oh !, dacă ar fi trăit Ilie.

— Vezi, omule, de caprele noastre. De cînd cu oaspeții noi le-am cam uitat.

Moș Grămadă apucă spre poiata caprelor iar mătușa Ruxanda intră în bordei, fiecare căutînd să nu-și mai amintească de durerea ce le seca inimile.

*

Trecuseră vreo două săptămîni de la goana din pădurea Valea Carului. Bruma nu se lăsa alungată de razele neputincioase ale soarelui de toamnă tîrzie. Vîntul șuiera printre crengile văduvite de frunze, prevestind apropierea viscolului. Caprele nu se mai îndepărtau de țarcul în care era adunat fînul, decît mînate din urmă. Găinile nu se coborau de pe stinghiile din poiată decît la mîncare. Numai cîinile era mai harnic, hămăind și alergînd după zborul păsărilor sălbatece ce roiau prin preajma bordeiului. Pe vatra cuptorului din prima încăpere a bordeiului focul aprins cu cioate ardea necontenit.

— Nu ți se pare, bărbate, că iarna ce vine va fi grea ? spuse mătușa Ruxanda trecînd pe lîngă moș Grămadă în drum spre poiată.

— În pădure, la dos, toate iernile sînt la fel. Iarna aici nu e grea decît atunci cînd se ridică troienele cît casa. Gerului i se taie tăria. Pentru noi orice fel de iarnă va veni tot iarnă are să fie. Hrană avem, pentru noi și dobitoace, lemne de foc berechet, sănătoși să fim, de scos tot o scoatem noi la capăt, spre primăvară. Musafiri n-o să mai avem decît atunci cînd vor răsări ghioceii și vor apărea urechiușele pe cioate.

— Chiar dacă s-ar răzleți cineva pe aici, noi avem cu ce-l omeni. Nevoia alungă pe om pe unde nu-i este voia. Cîteodată cei necăjiți găsesc adăpost în liniștea codrului, spuse mătușa Ruxanda gîndindu-se la eroii din poveștile plănuite de Moș Grămadă la vatra cu jar încins, în nopțile lungi de iarnă.

Chiar în seara aceea începu să vremuiască. Luna înconjurată de țărcălani fu acoperită de un strat de nouri negri-fumurii, ce se lăsau în jos, să înăbușe pădurea. Fumul de pe vatră se ridica cu anevoie pe hornul priponit pe țăruși. Cîinele se vînzolea prin fața bordeiului, hămăind fără rost iar cocoșul din poiată cînta într-una, ca un bezmetic.

— Noaptea asta cade omătul, spuse moș Grămadă, mai mult pentru sine.

— Să cadă. N-am să mai simt dureri în coate și la genunchi, aprobă mătușa Ruxanda, bucuroasă. Vremea uscată răscoace ciolanele.

După o bucată de vreme nu se mai auzi nici hămăitul de cîine, nici cîntec de cocoș. Nu se auzeau decît trosniturile nodurilor din cioate dezbinate de flăcările ce-și ridicau limbile albăstrui de pe vatră spre gîrliciul hornului. Mătușa Ruxanda vîrîtă sub cerga mițoasă, de lînă țurcană, privea la chipul lui moș Grămadă ce părea îmbujorat în jocul limbilor de flăcări de pe vatră. Ea adormi privind acel chip ce-i fermecase tinerețea,

acum încadrat cu plete colilii, revărsate peste umeri. Amintirile o transpuse pe tărîmuri unde visele întineresc închipuirile şi somnul alungă gîndurile grele şi viclene.

Într-un tîrziu, moş Grămadă se strecură şi dînsul în culcuşul moale, pe mindirul din frunze de fag, cu miros de jir. Numai focul de pe vatră stătea de veghe, mistuind mocnit o cioată cu rădăcinile încîlcite. În bordei sălăşluia lumea viselor amăgitoare ce întineresc bătrînețele cele şubrede.

Dimineaţa, cînd moş Grămadă împinse uşa bordeiului să iasă afară, stratul de omăt era de două palme. Un val de aburi năvăli înăuntru, urmat de o răcoare înviorătoare.

— Ei, Ruxandă, iată a venit şi iarna ! strigă moşul bucuros, ca la primirea unui musafir, de mult aşteptat.

— Să fie într-un ceas bun ! îi răspunse femeia trăgîndu-şi cerga peste pieptul dezgolit. Închide uşa, omule, şi du-te de vezi ce-i cu caprele şi cobăile ! Să vadă şi ele că are cineva grijă de soarta lor. Pînă una-alta, mă scol şi eu.

Moş Grămadă închise uşa, se-ntoarse înăuntru şi luă sumanul peste cojocel, trase căciula peste urechi, apoi ieşi afară. Paşii lui mărunţi lăsau în urmă două brazde pe podina de omăt înfoiat. Pădurea toată părea de argint, cu crengile acoperite cu beteală strălucitoare, pregătită de nunta cosînzenelor fără nume.

Moş Grămadă luă gînjul şi dădu la o parte portiţa de la ţarcul caprelor. Dobitoacele ieşiră afară, zburdînd prin omăt, oprindu-se la stogul de fîn. Alături, găinile încă chicoteau pe stinghii.

— Voi sînteţi cucoane, aşteptaţi să vi se aducă grăunţele pe tavă. Huşi !, spuse moşul să trezească păsările din chiroteală.

Cocoşul îi răspunse printr-o bătaie din aripi şi un cucurigu răsfăţat.

— Aşteptaţi oleacă, vă aduc eu grăunţe. De-acuma înainte s-a dus cu verdeaţa, vorbi moşul fără să aştepte răspuns.

— Unde-o fi cîinele ? se întrebă bătrînul îngrijorat, uitîndu-se la locul unde animalul avea obicei să se covrigească. Cîinele nu era acolo, şi nici nu lăsase vreo urmă lămuritoare. Se vedea cît de colo că-şi găsise culcuş înainte ca omătul să-şi întindă blana peste pămîntul uscat. Aruncîndu-şi ochii spre stogul de fîn moş Grămadă văzu ţapul cum îşi încorda grumazul şi lua poziţie de luptă împotriva unui vrăjmaş ce nu-şi arăta făptura.

Se apropie de stog şi urmări mişcările nervoase ale ţapului. Cornuta zăpsise ceva ce se ascundea chiar la rădăcina stogului, într-o bortă făcută în fîn. Din bortă rînjea cîinele, cu colţii ascuţiţi şi strălucitori, dîndu-i ţapului să înţeleagă că o apropiere nechibzuită de culcuş i-ar aduce neplăceri.

— De unde această vrăjmăşie între cîine şi ţap ? se întrebă mirat moş Grămadă.

Pînă atunci nu se întîmplaseră certuri între vietăţile domestice din gospodăria atît de restrînsă din jurul bordeiului din poiana lui Ilie. Moş Grămadă alungă ţapul cu o bătaie din palme, apoi se apropie de gura culcuşului păzit de cîine, cu mare străşnicie. Mare îi fu uimirea cînd văzu lîngă cîine, mai în fund, un căpşor al altui animal ce nu se dezlipia de trupul lăţos al protectorului său.

— Ce înseamnă drăcovenia asta ? Lăbuş, ieşi afară, porunci moş Grămadă.

Cîinele se supuse poruncii, spăşit, ieşind din ascunzătoare cu coada între picioare. După el ieşi şi cealaltă

vietate, cu ochii vioi, nesinchisindu-se de ceea ce vedea în faţa ei. Era un pui de urs, un ursuleţ de toată frumuseţa. Înota în omăt, ca un mototol, mereu mirosind blana lui Lăbuş de care nu se dezlipea.

Cîinele se uita cînd la moş Grămadă, cînd la ursuleţ, parcă ar fi voit să spună : „Este singur pe lume şi are nevoie de sprijinul meu. Cîine sînt eu, dar şi cîinii au inimă pentru cei ce se află la grea ananghie !"

— Lăbuş, eu nu m-am aşteptat la una ca asta ! şi moşul mîngîie cîinele pe spate.

Cîinele, ca să-şi arate mulţumirea, începu să facă copce în jurul lui moş Grămadă, scuturîndu-şi urechile pline de omăt. În urma lui alerga ursuleţul, mai mult înotînd prin blana moale de zăpadă. Nu i se vedeau picioarele boante iar botişorul îl ţinea ridicat în sus, cum îl ţin ţistarii cînd trec apa unui pîrîu. Ursuleţul se mişca greoi, de-abia reuşind să facă un ocol în timp ce Lăbuş făcea patru. Priveliştea asta, cu totul neaşteptată, îl înveselea pe moş Grămadă.

— Ce are să zică Ruxanda mea cînd va vedea dihania aceasta ? gîndi moşul uitînd de mîncarea găinilor ce făgăduise s-o aducă.

Mătuşa, nerăbdătoare, se sculase şi ea să vadă linţoliul alb ce acoperea pămîntul. Deschise uşa cînd tocmai soţul ei rîdea de ostenelile ursuleţului ce nu se lăsa nicidecum să-şi ajungă protectorul.

— Ce-i cu vînzoleala cîinelui, măi bărbate ? întrebă femeia crezînd că Lăbuş fugărea altă jiganie.

— Ce să fie, Ruxandă, iarmaroc femeie ! S-a pripăşit la noi un pui de urs. Lăbuş face instrucţie cu el, ca la circ.

— Doamne, măi omule, astea nu-s semne bune. Dacă s-o pripășit puiul, n-ai tu grijă, vine în curînd și mama lui. Atunci să vezi ce are să se aleagă de caprele noastre.

— Nu te tulbura nevastă. Dacă ursoaica trăia puiul ei nu ajungea pe aici. Numai că mama sa a căzut în hăituiala ce a golit pădurea de sălbătăciuni. Puiul de urs, rămas singur, s-a aciuit la stogul de fîn, găsind culcuș primitor alături de Lăbuș. La necaz și sălbătăciunile se înfrățesc.

— Nu cumva ai de gînd să-l lași în preajma casei noastre? întrebă mătușa neslăbind din ochi mișcările ursulețului ce da semne de oboseală.

— Doar n-am să-mi pun mintea cu el. A venit la Lăbuș, s-a împrietenit cu el, eu n-am să mă vîr în socotelile lor. De va vrea să rămînă pe lîngă bordeiul nostru, eu n-am să-l alung. De s-o pierde iarăși în larga pădure, să-i fie de bine. Ursul cînd se apropie de un sălaș omenesc, semn bun înseamnă. Numai lupul e fiară crudă și prădalnică, în cumințenia lui nu poți să te încrezi.

Lăbuș, cînd își văzu stăpîna, părăsi cercul din jurul lui moș Grămadă, sări în fața ei gudurîndu-se și tăvălindu-se prin omăt. Ursulețul nu se lăsă mai prejos, stătu o clipă pe gînduri, apoi începu și el să se rostogolească ca un tăvălug. Strănuta și depăna din picioarele lui boante, ca un copil în scăldătoare.

— Măi, omule, dihania asta este de toată minunea! Uită-te, ce de giumbușlucuri face, mai să-l întreacă pe Lăbuș al nostru.

— Vrea să se pună bine cu tine, să nu-l oropsești. Rămas fără mamă pe vreme de iarnă, caută și dînsul să se lipească de cineva cu inimă caldă pentru durerea lui. Și puii de sălbătăciune tînjesc după

mamele lor nu numai copiii de oameni. Pe mătușa Ruxanda o străfulgeră un simțământ de milă. Ochișorii ursulețului păreau înecați în lacrimi.

— Dacă așa i-a fost scris să rămînă fără mamă, atunci se va găsi un boț de mămăligă și pentru el la casa noastră. N-o să fiu eu mai puțin înțelegătoare decît Lăbuș.

Mătușa Ruxanda intră în bordei și se întoarse cu două bucăți de mămăligă rece și le împărți celor doi prieteni. Ursulețul mirosi mămăliga, ținînd-o cu lăbuțele picioarelor dinainte, și nu înfulecă din ea pînă ce Lăbuș nu-și începu porția, cu lăcomie. Din cîteva hăpăituri cîinele își sfîrși porția, în timp ce ursulețul mușcă cu băgare de seamă din merindea ce nu-i cunoscuse gustul pînă atunci. Pînă la urmă Lăbuș îl ajută să nu rămînă cu mămăliga între lăbuțe, să se facă de rîs în fața stăpînilor lui. Ursulețul îl privi cu dragoste pe prietenul lui atît de săritor la bine ca și la rău.

— Cîinele tot își dă în petec, el nu-și poate stăpîni lăcomia, spuse mătușa Ruxanda luînd apărarea ursulețului, care căuta joacă cu Lăbuș.

— Marș la locul tău, Lăbuș! porunci moș Grămadă, bătînd din palme, vrînd să arate că și dînsul era supărat de nedreptatea făcută ursulețului.

Cîinele spășit, o luă agale prin omătul moale către stog unde dispăru, cu tot cu ursuleț, în culcușul făurit de el.

— Uită-te, omul meu, cum se simte vinovat, glăsui mătușa neslăbind pe cîine din ochi pînă ce acesta nu-și mai arătă făptura.

Moș Grămadă lasă cele două vietăți în voia soartei iar el își văzu de alte treburi, începînd cu hrănirea cobăilor ce așteptau grăunțele făgăduite.

Din acea zi, ursulețul începu să fie obiectul principal al discuțiilor ce se înfierbîntau sub acoperișul bordeiului din poiana lui Ilie. Cum poposirea ursulețului la stogul cu fîn se întîmplase să fie în preajma zilei de Sfîntul Andrei, se iscă o ciorovăială asupra numelui jivinei.

— Cine știe, tot prea țineam noi, Ruxandă, să ungem ușorii la ușă și cercevelele de la ferestre cu usturoi cum este obiceiul în seara de Sfîntul Andrei. De cînd ne-am mutat aici în pădure am stricat obiceiurile.

— Nu le-am stricat, omul meu, dar nu ai pentru cine le păstra. Lăbuș și caprele noastre nu știu ce sînt acele obiceiuri. Dacă-i vorba să ne amintim de obiceiurile ce le țineam cînd noi trăiam între oameni, atunci, iată, eu am să împlinesc un obicei. Am să pun numele Andrei ursulețului. Să se știe că el a poposit la noi în preajma lui Sfîntu Andrei.

— Andrei să-i fie numele !, consimți moș Grămadă.

Din acel moment cei doi prieteni erau strigați la mîncare fiecare pe numele său. Deosebirea aceasta îl punea pe Lăbuș în umbră mai cu seamă că Andrei, ursulețul, dădea semne vădite de o cumințenie aparte. Nu era lacom, nu hămăia la stele și nici nu dădea buzna în bordei. Cînd Andrei era chemat înăuntru, el nu căuta prin oale ci se așeza, cuminte, lîngă vatră sau într-un ungher, să nu împiedice pe cei ce trebăluiau prin casă. Pe deasupra Andrei era curat, își scutura lăbuțele cum trecea pragul, deși nu erau murdare. Nu se urca pe laițe și se purica cu grijă, nu cumva să aducă necaz mătușii Ruxanda.

— Nici un copil n-ar face ceea ce face Andrei, spunea mătușa Ruxanda uimită de cumințenia ursulețului. Unde-i spui, acolo stă, nu ca Lăbuș, care de-abia

așteaptă să-și vîre botul prin oale, spunea mătușa Ruxanda luînd partea ursulețului.

— Andrei are altă fire, nevastă. Se spune că și ursul se trage din același neam ca și omul. Nu vezi, ursulețul merge și în două picioare, cînd vrea el. Asta n-o poate face Lăbuș chiar dacă el ar voi să încerce, spunea moș Grămadă, să-și arate unele observații proprii din domeniul vieții animalelor.

Fapt era că ursulețul prindea cheag în sufletele noilor lui stăpîni. Totuși prietenia dintre Lăbuș și Andrei nu arăta semne de răcire, dimpotrivă se părea că unul fără celălalt nu puteau trăi.

Iarna aceea n-a fost prea blîndă, ceea ce a strîns mai mult prietenia între cele două vietăți cu blană. Gerul aspru îi silea să stea în culcușul cald de la poala stogului. Cîte o dată le era lehamite să mai iasă afară, mai ales ursulețul care era rău de frig. Atunci moș Grămadă le ducea porția de mîncare la gura culcușului.

— Mi-a căzut belea pe cap, am ajuns slugă la dîrloagă, să le duc mîncare ca la niște coconași, spunea moș Grămadă cînd se întorcea de la stog cu mustățile numai țurțuri.

— Fă binele și-l aruncă în baltă, odată și odată tot are să iasă el ca undelemnul deasupra apei. Nici nu știi de unde-ți va veni răsplata pentru osteneala ta, îl domolea mătușa Ruxanda.

Moș Grămadă obișnui să facă pîrtii prin omăt de la ușa bordeiului pînă la șipotul din malul Stavnicului, la stog și la poiețile cu capre și cu cobăi. Într-o noapte de cleștar, cioatele de pe vatră trozneau și aruncau scîntei, smocuri-smocuri, semne că afară gerul se întrecuse pe sine.

Moș Grămadă trăsese un somn, acum se trezise și privea la jocul scînteielor de pe vatră. Fel de fel de amintiri îi treceau prin cap, mai mult din cele ale tinereții ce nu-și pierd niciodată mirozna ademenitoare. Nu se mișca de pe laiță de teamă să nu-și trezească nevasta. La un moment i se păru că aude un fel de scîncet. Stărui cu auzul să prindă zgomotul de unde vine, însă scîncetul dispăru.

— Așa i se năzare omului noaptea că vorbesc și pereții, își spuse moșul în gînd, să alunge duhul închipuirii.

După cîteva clipe iarăși auzi scîncetul, de data asta mai lămurit. Zgomotul venea de-afară. Scîncetul era însoțit de zgrepțănături în pragul ușii. Aceasta nu mai era închipuire, ci se întîmpla ceva neobișnuit. Moș Grămadă sări din pat, își trase ciobotele în picioare, luă toporul de sub laiță să-l aibă la îndemînă, trase zăvorul și deschise ușa. Mare îi fu mirarea cînd dădu cu ochii de Andrei, ursulețul, care voia să intre înăuntru.

— Te-o fi dat afară Lăbuș din culcușul lui. Măi Andrei, pe un așa ger nu-i de stat afară oricît ți-ar fi blana de groasă și moale. Hai, poftim în casă!

Ursulețul se rostogoli peste prag, ca un mototol, să-și îmbuneze stăpînul.

— Vîrî-te și tu în cotlonul de sub vatră, și moșul îl prinse de ceafă și-l instală în noua locuință.

— Ce tot moșmolești, omule, în miez de noapte? Nu poți să dormi dar nici pe altul nu-l lași să se odihnească, grăi mătușa Ruxanda cam oțărîtă.

— Nu te prinde somnul pentru că stai la prea mare căldurică sub oghial. Ia să fii în pielea lui Andrei, să dîrdîi de frig afară, să vezi, tu nevastă, cum te-ai mulțumi să dormi în cotlonul de sub vatră. Omul face nazuri cînd zburdă de bine.

— Nu-i fi adus pe Andrei în casă?

— A venit el singur, doar nu era să înghețe de frig. L-o dat Lăbuș afară din culcușul de la stog.

— Într-o bună zi tu ai să-mi vîri în casă și alte sălbătăciuni. Doamne, măi omule, cauți gîlceavă cu lumînarea.

— N-o caut eu, Ruxandă. Ce era să fac cu ursulețul, să-l obijduiesc cînd și așa el este destul de obijduit. Trăim noi în pădure însă nu trebuie să ucidem omenia din noi. Cînd vom scăpa din iarnă poate va pleca și Andrei în lumea lui. Pînă atunci trebuie să-l ocrotim.

— Fie așa cum spui tu, omule, și mătușa Ruxanda nu mai făcu vreo împotrivire.

Toată iarna ursulețul a petrecut cînd în cotlonul de sub vatră, cînd în culcușul de la poala stogului. Lăbuș se resemnase, lăsînd întîietatea animalului de pripas. Acum el se ținea după Andrei, ca după cel alintat de stăpîni. Mai era încă ceva de care Lăbuș trebuia să țină socoteala. Ursulețul creștea și se încăla nemaipomenit de repede, încît la trîntele ce se iscau între ei, Lăbuș era totdeauna dedesubt. Numai colții lui Lăbuș îl mai astîmpărau pe ursuleț. Nepotrivirea puterilor celor două animale a fost observată de moș Grămadă așa că el a fost silit să țină balanța între ele. Într-o zi, fără să prindă de veste nevastă-sa, moș Grămadă a scos cu cleștele colții ursulețului, să nu se nărăvească la mușcături cu sînge. La o ciudă mai mare, ursulețul l-ar fi sugrumat pe Lăbuș. Fără colți în gură, ursulețul era tare la trîntă; Lăbuș, în schimb dovedea cu înțepăturile în blana moale și catifelată a prietenului său.

Cînd a venit primăvara și pădurea și-a încheiat podoaba îmbrăcămintei, ursulețul era încetățenit în bordeiul lui moș Grămadă. Nici vorbă să se gîndească la părăsirea bunilor lui stăpîni. Mai mult încă, Andrei

se puse pe treabă, însoţind mai ales pe mătuşa Ruxanda nu numai să-i ţină de urît dar încerca, după priceperea lui, s-o ajute în muncă. Strîngea şi dînsul găteje uscate, le punea la grămadă iar cînd se întorcea mătuşa acasă cu braţul plin de uscături pentru foc, Andrei aducea şi dînsul cîte un ciot. Mergea numai pe picioarele de dinapoi, ţinînd în braţe sarcina de lemne întocmai ca stăpînă-sa. Cînd caprele păşteau în poiană, ursuleţul le tot ocolea, ca un cioban, să nu se apropie vreun străin de ele. Nu le ţinea de urît, ci mai mult le păzea. Prietenia cu Lăbuş nu o stricase, însă nu mai era atît de strînsă ca la începutul cunoştinţei între ei. Andrei nu mai avea vreme de joacă, el era mereu ocupat cu treburi, însoţind cînd pe mătuşa Ruxanda, cînd pe moş Grămadă. Seara nu se mai culca la stog, ci îşi făcuse culcuş chiar lîngă uşa bordeiului, o văgăună săpată în mal, între bordei şi poiata păsărilor. Acum îl primea el pe Lăbuş ca oaspete, de colţii căruia ştia de frică. Uneori ar fi vrut şi Andrei să-l încolţească pe Lăbuş, însă încercările lui rămîneau zădarnice. Moş Grămadă nu numai că-i scosese colţii dar îi pilise şi ceilalţi dinţi, să nu poată rupe cu ei din ceea ce prindea în gură. Din această pricină gura lui Andrei era dată pe mămăligă şi fierturi ce le putea sorbi, nu pe carne crudă ce trebuia sfîşiată. Ursuleţul îşi avea porţia lui de mîncare la fel cu ale stăpînilor. Hrana aceasta îi pria de minune căci după un an, ursuleţul se încălase atît de tare încît se făcuse aproape urs în toată legea. Încercase să se joace cu moş Grămadă, să-şi încerce puterile cum făcea cu Lăbuş. Moşul nu-i îngădui să-şi ia nasul la purtare, croindu-l pe spate cu un ceatlău. Lecţia aceasta l-a lecuit pentru totdeauna de a se juca cu stăpînii lui.

— Nu trebuia să-l baţi, omule, îi lua apărarea mătuşa Ruxanda.

— Ce știi tu, nevastă. Numai să simtă că eu sînt mai slab decît el ș-atunci să vezi tu, femeie, cum mi-ar pîrîi coastele. Pe animale nu le poți ține la respect decît cu frica. Să se joace cu Lăbuș nu cu mine, spuse hotărît moș Grămadă, o dată pentru totdeauna.

Avea dreptate moș Grămadă în cele ce le spunea, căci Andrei cu cît creștea cu atît prindea mai tare în putere.

Treaba pe care o învățase mai repede ursulețul, era să aducă apă cu cofa. Șipotul era chiar în dosul bordeiului, un izvor prins și îndrumat pe jgheab.

Jghiabul era ridicat sus încît se putea pune cofa sub el pe lespezi de piatră și apa curgea în cofă de la sine. Zilnic se ducea la apă unul din soții Grămadă, așa că Andrei a deprins această muncă fără să-l fi dădăcit careva. Cum vedea că cofa era goală, Andrei o lua de toartă și se ducea la șipot s-o umple cu apă. Se întorcea cu cofa plină, de multe ori o aducea strîngînd-o în brațe fără s-o mai țină de toartă.

— Iar nu este apă în cofă ! spunea mătușa lui moș Grămadă.

— Să aducă cui îi este sete, răspundea moșul, așteptînd să vadă ce are să facă ursulețul.

Andrei se și uita la cofă, apoi fără să-l îndemne careva, lua cofa și pleca după apă.

— Vezi, tu Ruxandă, că Andrei al nostru ne înțelege ceea ce vorbim numai că el n-are glas să ne răspundă. Parcă ar fi om nu sălbătăciune.

Și amîndoi bătrînii se minunau de pricepera lui Andrei, ursulețul.

După doi ani Andrei era de mărimea unui vițel, încît i se simțea mersul greoi cînd trecea prin fața bordeiului. Lăbuș, în schimb, se ogîrjea, nu se prindea

carnea pe el, rămăsese surd încît hămăia aiurea, cînd nu trebuia.

Din pricina lui Andrei, poiana lui Ilie era ocolită de culegătorii de bureți sau gozgoase sălbatice, mere pădurețe, fragi, smeură și mure. El fusese văzut în preajma caprelor și faptul acesta se răspîndi ca fiind un mare pericol pentru cei ce hălăduiau prin pădure.

Vremea se scurgea, cu amăgelile ei, vine vară, trece iarnă și nimic nu părea că se schimbă. Și, totuși, se schimba în toată alcătuirea vieții din jurul bordeiului lui moș Grămadă. Pecetea bătrîneții își pusese semne adînci pe trupurile lui Lăbuș și al mătușii Ruxanda. Într-o bună zi Lăbuș nu mai apăru la mîncare.

— L-o fi sfîșiat vreun lup. De auzit nu auzea, de văzut vedea ca prin sită, și nici nu stătea locului, colea lîngă prag. Căuta moartea cu lumînarea, spuse mătușa Ruxanda după ce îl strigase cu boțul de mămăligă-n poală.

— De venit vine el acasă, s-o fi luat cu mirosul după vreo urmă de iepure. Tare îi mai plăcea să alerge după iepuri. Auzul și vederea l-au cam părăsit însă mirosul îi era tare, ca în tinerețe. Vine acasă Lăbuș, nu-i duce tu grijă Ruxandă, își încredința moșul nevasta.

La vreo patru zile după ce teama mușcase din inima mătușii Ruxanda, apăru și Lăbuș. Teama mătușii se adeverise într-alt fel. Lăbuș murise de moarte bună. Se ascunsese undeva să nu fie văzut cum își dădea obștescul sfîrșit. Andrei, ursulețul, îl descoperise și acum îi adusese leșul aproape uscat, cu blana jărcăită și ochii duși în fundul capului. Dacă n-ar fi avut pata albă pe blană, deasupra umerilor, Lăbuș nu ar fi

fost recunoscut. Andrei lungi leşul lîngă trunchiul de stejar ce ţinea loc de prispă în faţa bordeiului. Mormăi la uşă, parcă ar fi voit să spună :

— Nu mai fiţi îngrijoraţi, iată l-am adus pe Lăbuş acasă !

Mătuşa Ruxanda nu-şi putu stăpîni plînsul, acoperindu-şi ochii cu poala pestelcei.

— Nu te-i prăpădi cu firea, Ruxandă, din pricină că a murit Lăbuş. Doar nu era să trăiască cît Ceahlăul. Să fii mulţămită că nu l-a mîncat vreun lup, atunci era mai rău căci l-ar fi chinuit. Moartea bună nu trebuie jelită căci ea este firească la toată făptura. Mor oamenii, mor animalele, mor copacii, asta să se ştie că totul este pieritor.

Moş Grămadă nu mai stărui să-şi mîngîie nevasta, care intră în bordei închizînd uşa. Luă un sac, vîrî leşul ciinelui într-însul, aburcă sacul în spate şi cu hîrleţul în cealaltă mînă se făcu nevăzut în pădure. Andrei îl însoţi din urmă, mormăind.

— Poate şi tu îi fi plîngînd în legea ta ? îl întrebă moşul din mers. Se cade să-l plîngi pe Lăbuş, căci el te-a adăpostit în culcuşul lui cînd erai la ananghie. Asta înseamnă prietenie, Andrei, să fii alăturea de prietenul tău atît la bucurie cît şi la amărăciune.

Ursul tot mormăia parcă i-ar fi cîntat prohodul fostului lui tovarăş în necazuri. La rădăcina unui fag, într-un luminiş, moş Grămadă săpă o groapă, răsturnă leşul schilav apoi îl acoperi cu ţărînă.

— Aici ai scăpat Lăbuş de orice grijă, n-ai nevoie de hrană, nu-ţi va fi frig şi nici zăpuşeală nu te va cuprinde, să cauţi umbra cu limba scoasă. Ai sfîrşit-o şi cu slugăritul, toate le-ai dat pe una, pe odihna veşnică.

Tu n-ai să simţi lipsa noastră, în schimb, eu şi cu nevastă-mea ne vom aminti mereu de tine. Ai dreptul la odihnă, Lăbuş !

Moş Grămadă puse hîrleţul pe umăr şi luă calea-ntoarsă spre bordei, în timp ce Andrei, ursuleţul, se tăvăli de cîteva ori peste mormanul de ţărînă jilavă.

— Îţi va veni şi ţie sorocul, Andrei !, spuse moş Grămadă trăgînd cu coada ochiului la fapta ce-o săvîrşise dihania îmblînzită.

Moartea lui Lăbuş lăsase un gol în gospodăria sărăcăcioasă din poiana lui Ilie. Nu se mai auzea hămăit de cîine, nimeni nu mai vestea apropierea unui chip străin. Mătuşa Ruxanda se ducea cu mîncarea în poala pestelcii, acolo unde ştia că o aşteaptă Lăbuş, dar se întorcea înapoi tristă, vorbind singură, în dodii. Arunca mîncarea tot lui Andrei, îndemnîndu-l cu vocea ei stinsă :

— Mănîncă tu, Andrei, şi pentru Lăbuş. Ai rămas singur să duci greul.

De la o vreme mătuşii Ruxanda nu-i mai era de treabă. Pregătea o fiertură, dimineaţa, pentru toată ziua, să aibă o mîncare caldă soţul ei. Ea se sătura numai cu gustatul. Stătea mai mult afară pe trunchiul de stejar şi privea în zare, mereu pe gînduri. Moş Grămadă n-o tulbura, el robotind ici şi colo cu ursul după el. Observase o mare schimbare în felişagul nevestei sale, mai ales prin tăcerea ei. Noaptea el simţea că ea nu dormea şi se prefăcea, simulînd respiraţia somnului. Totdeauna se scula înaintea lui moş Grămadă şi umbla uşurel ca o umbră. Se spăla afară cum îi era obiceiul turnîndu-şi apă din cană în scocul palmelor, lăsînd uşa bordeiului întredeschisă să intre aer curat şi rece. De cele mai multe ori stătea de vorbă cu Andrei care, pînă dădea omătul, dormea lungit lîngă prag.

— Ai să rămîi singur stăpîn în gospodăria asta, o auzi moș Grămadă spunîndu-i ursului într-o dimineață.

Ursul căsca și se lungea, apoi își punea o labă sub cap, semn că el nu-și săturase somnul.

Odată i-a spus lui moș Grămadă, ca la spovadă:

— Știi, omule, că nopți la șir eu l-am visat pe Ilie al nostru ?

— Visele sînt năluciri, femeie. Îi fi adormit întoarsă pe partea inimii. Eu mă feresc să apăs inima, mă culc cu mîinile sub cap și cu fața în sus. Așa m-a învățat mama de cînd eram copil în covățică, tot cu fața în sus.

Mătușa se lăsa păgubașă de lămurirea moșneagului și nu-i mai spunea nimic. Altă dată ea se plînse că o apucă un fel de slăbiciune cu împăienjenirea ochilor.

— Te cred, femeie. Cine nu doarme așa pățește. Trupul are nevoie de odihnă. Ia încearcă și trage un pui de somn după amiază și ai să vezi cum fuge slăbiciunea ca fumul de vînt. Ia-te după mine, dormi zdravăn și n-ai să te mai plîngi de slăbiciune.

Îndemnurile lui moș Grămadă nu foloseau la nimic. Mătușa se usca ca toaca încît prin pîlnia urechilor se vedea ca prin sticlă. Cu toate acestea ea simțea o înviorare în tot trupul.

— Omule, spuse ea, se apropie toamna. Ar fi bine să spoim cu humă încăperile noastre, să intrăm pe iarnă în curățenie. Cînd dau ploile mocnite ți-i lebamite să ieși din casă. Scoate tu boclucurile din casă, laițele, scaunele și boarfele, ca să mă apuc de spoit. Într-o zi am sfîrșit cu spoitul.

— Chiar mîine, dis-de-dimineaţă, ne apucăm de treabă, se oferi moşul cu tot sufletul numai să facă pe gustul soţiei sale.

A doua zi, moş Grămadă a scos din bordei toate ciuveele, mereu bodogănind pe Andrei, care ar fi voit şi dînsul să ajute la treabă. Pînă la amiază cele două încăperi erau spoite cu humă iar pe jos feţuit cu lut. Brîie de lutişor, de culoarea şofranului, au fost trase jur împrejur la încheieturile pereţilor cu podeaua, la tocurile ferestrelor şi a uşilor, încît cele două încăperi păreau două cutii de carton vineţiu şi nu odăi de locuit.

— Nu ştiu cum se face, omule, dar casa curată îţi înveseleşte sufletul. spunea mătuşa Ruxanda aşezîndu-şi lucrişoarele la locul lor.

— Aşa este, femeie. Zilele senine însenineză pe om, cele întunecate îl posomorăsc. Eu mă tulbur în zilele învăluite de nouri, fără nici o pricină. Poate din pricină că odăile erau afumate şi cu iz de mucegai îţi făceau ţie rău. Uită-te cum te-ai schimbat la faţă, parcă ar fi toată lumea a ta, aşa eşti de voioasă. De acuma înainte au să se prindă de tine şi somnul şi mîncarea.

În adevăr mătuşa Ruxanda era veselă ca în zilele cele mai bune din viaţa ei. Seara ea a băut o căniţă de lapte şi după ce s-a culcat a povestit unele întîmplări hazlii pînă ce a fost furată de somn. O poveste a rămas neterminată, glasul fiind înlocuit cu un sforăit uşor.

— De-acuma se linişteşte. Oboseala cere odihnă. Nevastă-mea nu mai are vreme de visat. S-a dus cu slăbiciunea ei, gîndi moş Grămadă doborît şi el de somn.

Dimineaţa moşul s-a sculat cu noaptea-n cap ieşind din bordei călcînd pe vîrful picioarelor, să nu-şi trezească nevasta. A deschis ţarcul la capre, a dat dru-

mul la găini, să plece fiecare în căutarea hranei atît de îmbelşugată în poiana lui Ilie. Ursul se ţinea scai în urma lui moş Grămadă, aruncînd din cale pietre, cioate şi găteje, să se afle şi el în treabă. Ba a prins în braţe tulpina unui măr pădureţ tînăr ce purta pe crengi cîteva poame. A zgîlţîit pădureţul pînă cînd toate poamele au căzut la pămînt.

— Acum după ce le-ai dat jos, mănîncă-le Andrei ! porunci moş Grămadă. Ursul luă un măr-pădureţ, muşcă din el, scutură din cap apoi aruncă cît colo fructul încolţit. Acreala îi strepezea dinţii tociţi.

— Acum faci nazuri, Andrei ? Să vezi tu la iarnă cum ai să le mănînci putrede şi o să ţi se pară că sînt stafide, glăsui moş Grămadă rîzînd.

Ursul dădea din cap, strănutînd, a silă şi dezgust. Soarele se ridicase la înălţimea unei suliţe şi mătuşa Ruxanda nu ieşea în faţa bordeiului cu poala plină de grăunţe cum îi era obiceiul.

— Mă duc s-o scol, nici somnul prea mult nu-i bun. Toată ziua va umbla tehuie de toropeală, îşi spuse moşul în gînd îndreptîndu-se spre casă. Deschise uşa mai cu zgomot şi tuşi sec, anume să-şi trezească nevasta. În încăperea din fund nu auzi nici o mişcare.

— Hai Ruxandă scoală-te ! Cocoşul s-a urcat pe coama bordeiului şi cîntă de răsună pădurea. Te cheamă să-ţi vadă cinstita-ţi faţă nespălată.

La acest îndemn, moşul nu căpătă nici un răspuns. Intrigat oarecum intră în a doua încăpere şi zgîlţîi uşor de umăr pe nevastă-sa. Ea nu deschise ochii ci se cutremură ca un lemn. Un fior rece îl străpunse pe moş Grămadă din cap pînă-n picioare. La ceea ce se aştepta pentru mult mai tîrziu, se întîmplase atuncea. Mătuşa Ruxanda murise în timpul somnului.

— Am rămas singur în această pustietate !, şi moşul căzu în genunchi lîngă laiţa pe care dormea somnul de veci credincioasa lui soţie. Stătu aşa, ca încremenit, o bună bucată de vreme. Gîndurile lui zburau în urmă cu ani şi ani depănînd amintiri după amintiri, toate legate de o căsnicie în care bunăînţelegerea fusese statornică.

— Pînă la urmă toate au un capăt, cum are şi viaţa omului. De moarte nu scapă nimeni, spuse tare moşneagul, ridicîndu-se în picioare şi sărutînd fruntea rece a soţiei sale. Îşi păstră firea, nu vărsă nici o lacrimă şi se apucă să grijească trupul răposatei după datină. Îi spălă corpul cu apă neîncepută, îl îmbrăcă cu straiele noi ce se păstrau în ladă, îi împleti părul suriu şi-i petrecu gîţele în jurul frunţii, ca o cunună. Schimbă aşternutul cu prostiri dantelate lucrate de mîna răposatei, aşezînd trupul uscăţiv pe perne moi, încît părea că doarme. Strînse un braţ de flori de cîmp, de-a-valma cu crengi de calapăr şi busuioc, pe care-l puse într-un cofăel cu apă la capul răposatei.

— Mult i-au mai plăcut florile ! spuse moşul resfirînd ramurile florilor vîrîte în cofăel. Închise uşa cu zăvorul, lăsînd numai ferestrele deschise să intre aer şi să iasă mireasma de calapăr, apoi moşul luă sapa, lopata şi hîrleţul şi se duse pe tăpşanul pe care creşteau fragi, nu departe de şipotul cu apă. Aici stătea el tolănit cu capul în poalele mătuşii Ruxanda, ea căutîndu-i în cap să-l dezmierde iar el privea în înaltul cerului la fîşiile de nouri ce se fugăreau, destrămîndu-se în imensitatea fără de sfîrşit. Acum îşi dezbrăcă surtucul, croi groapa de statura unui om mijlociu şi se apucă de săpat. Săpa o pană de hîrleţ în adîncime, apoi arunca ţărîna cu lopata afară, în lături. Andrei, la capătul gropii, privea mirat la munca istovitoare a stăpînului

său. Din cînd în cînd îndepărta și el bolovanii de pămînt să nu cadă iarăși în groapă. Moș Grămadă își ștergea sudorile de pe frunte, se odihnea puțin și iarăși își continua lucrul cu oftaturi din rărunchi. Tocmai pe la toacă groapa se adîncise cu un braț deasupra înălțimii groparului, cînd moș Grămadă ieși la iveală din pămînt.

— Bine că mă simt sănătos și am făcut lucru temeinic. Va fi mai rău de mine, căci nu va avea cine să mă îngroape, spuse moșneagul îndreptîndu-se spre bordei. De-abia acum își aminti că ursul și găinile nu căpătaseră nici un pic de hrană. Aruncă o sită de grăunțe la găini și un dărîb de mămăligă rece lui Andrei. Ursul nu se atinse de merinde ci sta întins pe burtă cu botul între labe, trist și cu privirea tulbure. Părea cuprins de boala căpiatului. Moșul bău niște chișleag dintr-un urcior prins, mai mult să-și răcorească trupul înfierbîntat. Atîta îi fuse hrana pentru toată ziua. Noaptea o petrecu moșul în genunchi, priveghid lîngă patul răposatei. Odată cu zorile, moșneagul iar își luă uneltele și se duse la groapă, cu ursul după el. Lăsă uneltele jos, adună frunzar de stejar și fag și făcu o podină în jurul gropii. Adună flori de cîmp, mai multe brațuri și le făcu vraf la căpătîiul gropii. Se întoarse la bordei, intră înăuntru și, cu capul dezgolit, luă în brațe trupul mătușii Ruxanda și-l aduse la groapă. Ursul rămas în urmă intră și el în bordei și înșfăcă cofăelul cu flori în brațe și alerga, mormăind, după stăpînul său. Își închipuise că moșul uitase cofăelul cu flori.

Moșneagul așeză trupul moartei pe marginea gropii, apoi se vîrî înăuntru. Cu mare grijă trase trupul mort în groapă și-l așeză pe podina de frunzar. Ieși iarăși afară și presără florile peste trup, acoperindu-l cu cu strat de grosimea unui snop înfoiat.

— Acum poți să-mi ajuți și tu Andrei ! spuse moș-neagul începînd să astupe groapa cu țărînă reavănă. Bulgării lucioși cădeau înăuntru fără zgomot, ca pe o saltea de otavă. Din cînd în cînd, ursul arunca și el bulgării mai mari pe care îi cuprindea cu labele lui moi și păroase. Cînd groapa fu acoperită iar mormanul de țărînă căpătă chipul unei movilițe cu coamă, moș Grămadă porunci ursului ce se uita nedumerit :

— Pune și tu, Andrei, cofăelul cu flori sus pe creastă. Tare mult i-au plăcut florile stăpîni-ta !

Ursul mormăi, luă cofăelul și-i înțepeni fundul în creasta moale a mormîntului. Mirosul de calapăr se amesteca cu cel de pămînt proaspăt, ca un tonic pentru trupul lui moș Grămadă ostenit de trudă și amărăciune.

La întoarcere Andrei aduse el hîrletul, purtîndu-l pe umăr ca un gropar de meserie. Voia să-i arate stăpînului său nu numai că era alăturea de el la greaua încercare dar că știa cum să mînuiască hîrletul.

Odată cu părăsirea bordeiului de către mătușa Ruxanda, parcă un trăsnet lovise în inima gospodăriei din poiana lui Ilie. Moș Grămadă nu a mai închis țarcul la capre și nici ușa la poiata cu găini.

— Să se învețe să trăiască de capul lor, ca sălbătăciunile. Să nu tînjească după mine cînd eu nu voi mai fi în viață, hotărî moșul.

Chiar și ușa de la bordei, moșul n-a mai închis-o. În tindă s-a instalat ursul Andrei iar în fund moș Grămadă, ursul făcînd paza casei, viitorul lui bîrlog.

Moș Grămadă care pînă la moartea soției sale nu se plînsese de vreo slăbiciune, acum nu avea poftă de nimica. Somnul nu se prindea de dînsul deși stătea lungit pe laiță zi și noapte, cum se nimerea. N-avea poftă de mîncare iar picioarele parcă nu erau ale lui,

așa erau de grele. Nu mai mulgea caprele și nici ouăle de la găini nu le mai ridica din cuibar. Făcea o mămăligă mare pentru urs iar lui își oprea o strachină de terci. Aceasta îi era hrana, care îi ținea de foame și de sete. Ziua o petrecea mai mult lîngă mormîntul răposatei cu ursul lîngă el.

Trecuseră vreo două săptămîni de la îngroparea soției și lui moș Grămadă i se părea un veac. Nu se mai arăta nici un pădurar pe la ușa bordeiului, nici un culegător de bureți nu mai cerceta împrejurimile. La fîntîna de la Răscruci uitase să se mai ducă. Nici nu-l mai interesau veștile ce le-ar fi auzit de la cărăușii ce-și adăpau dobitoacele în jghiabul zdrelit și înverzit de apă stătută și bureți de lemn. Acum trăia numai cu amintirile din trecut. Cînd ațipea atunci îl podideau visele. Mereu mintea îi era frămîntată și tulburată de coșmare. Simțea cum i se scurge vlaga și se înădușa ca un buratec rămas fără umbră în bătaia soarelui. Își închipuise că bătrînețea este o grea povară, dar n-o crezuse atît de greu de suportat.

— De-aș fi ușurat de acest blestem, să nu-mi mai fiu însumi povară. M-am bucurat de-o viață frumoasă, la ce să mai încurc lumea cu șubrezenia mea? De s-ar sfîrși o dată și cu mine, își spunea moșneagul abia tîrîndu-și picioarele, altădată vioaie ca ale cerbului.

Începuseră să cadă frunzele de paltin, zburînd ca fluturii prin văzduh. Erau cele dintîi semne că toamna se strecoară pe furiș în codru. Moș Grămadă simți un cîrcel cum îi strînge inima. Se sculă de pe trunchiul de stejar din fața bordeiului, intră înăuntru și se întinse pe laiță. Stătu așa, cu brațele sub cap, cum îi era obiceiul și urmărea ticăitul inimii, pe care n-o simțise pînă atunci că este în coșul pieptului. Atenția încor-

dată îl obosi și nici nu se gîndise să adoarmă, cînd somnul îl doborî. Cu gîndul strunit numai la bătăile inimii, moș Grămadă adormi și el somnul de veci.

Andrei, ursul, era pe-afară. L-a tot așteptat pe stăpîn să-și arate chipul în prag, să-i spună vreun cuvînt de mîngîiere, dar moșul nu s-a arătat. Cînd s-a întunecat, ursul a intrat în tinda bordeiului și s-a întins lîngă vatra hornului, acolo unde i se arătase locul pentru odihnă. Andrei a adormit în sforăituri de animal obosit. Cînd s-a trezit, aștepta ca moș Grămadă să fiarbă mămăliga, dar moșneagul nu se dădea jos din pat. Cu mirosul lui ascuțit, ursul simți că stăpînul lui nu mai era în viață. Pași încet în încăperea din fund de unde luase cofăelul cu flori, zgîlțîi pe moș Grămadă să se trezească.

Moșul nu-i dădu nici un răspuns. Mormăind, ursul luă hîrletul și se duse la mormîntul mătușii Ruxanda și croi și el un șanț alături de movila de pămînt. Cît cu hîrletul, dar mai mult cu labele, ursul adînci șanțul cam de înălțimea lui. Se întoarse și-l luă pe moș Grămadă cu tot cu plapomă de pe laiță și-l duse înapoi pe tăpșan, lungind trupul în șanțul lung și strîmb, săpat fără nici o pricepere. Acoperi trupul cu țărînă, ridicînd o movilă cu creastă iar deasupra înfipse hîrletul, unealta pe care ursul o socotise cea mai de preț pentru stăpînul său. Hîrletul și cofăelul înfipte pe morminte arătau preferințele ce le avuseseră răposații în viață.

După această ceremonie, ursul se instală definitiv în bordeiul lui moș Grămadă. Tinda o folosea tot ca sufragerie, aici își aducea hrana pe care singur și-o agonisea, nemaiașteptînd mila și grija stăpînilor. În fund, acolo unde era dormitorul bătrînilor își instală și el dormitorul. Scoase afară scîndurile de la laițe,

scaunele și dulapul, adună toate lăicerele și boarfele din casă și le îngrămădi în colțul cel mai întunecat. Acolo își făcu culcușul. Cotrobăi prin știubeie și putini și mîncă tot ce era adunat de mîna harnică a mătușei Ruxanda. Sparse ușa de la zămnic unde se păstrau putinele cu grăsime și jumări, brînza și cartofii. Descoperi două cofăele noi umplute cu miere pe care le aduse în bordei, să-i fie mai la îndemînă. Merinde avea berechet numai chibzuință nu era. Andrei se îndopă cu miere și grăsime pînă se îmbolnăvi de stomac. A trebuit să bolească stînd mai mult culcat. Mînca numai cartofi cruzi atît îl înspăimîntase boala. Vremea se răcea, brumele nu se mai topeau încît ursul nu ieșea bucuros din birlog. Găinele rămase de izbeliște au fost răpite de vulpi și uli. Numai caprele se mai întorceau seara la țarcul lor. Cum țapul zbiera a pustiu, ursul îl găbji în țarc și-l strînse în brațe pînă îi trozniră coastele. Apoi îi aruncă leșul la pămînt, mototolit. Caprele speriate au scăpat cu fuga nemaiîntorcîndu-se niciodată la sălașul lor, luînd calea sălbătăcirii. Andrei nu mai era ursul îmblînzit, ci își dădea în petec. Strica tot ce îi ieșea în cale, dezbîrnă ostrețele de la țarc, scoase ușa din țîțîni de la intrare în bordei. Numai troinele l-au oprit de la dărîmarea zămnicului, în care el nu mai putea intra. Gerul îl sili să se înfunde în culcușul lui de boarfe. Andrei se puse pe somn adînc, sugîndu-și labele în neștire. Cînd se trezea umbla bobletic, ca un bolnav, căutînd prin putinele răsturnate de ale mîncării. Cum nimeni nu avea grijă să pună la loc din hrana părăduită, ursul se culca iarăși, între boarfe, ursuz și mormăind. Afară, așternutul alb de omăt acoperea ruina și paragina, blestem ce căzuse asupra bordeiului lui moș Grămadă. Totul căzuse sub stăpînirea neîndurătoare a morții.

— Ce-ar fi să mergem la moş Grămadă pe vremea asta tare, dar frumoasă, tocmai cînd el nu se aşteaptă la oaspeţi ?, spuse omul cu mustaţă sură în mijlocul unei cete de vînători.

— Ne-am desfăta mai mult decît s-ar bucura moşneagul. Pe o astfel de vreme, la o mică hăituială, ar ieşi numai vînat mare. Cîteva ceasuri nu ne-ar strica să ne punem la probă ochiul şi puşca, îi răspunse unul dintre vînători.

— Nu mergem cu gloată mare, ci numai noi, cîţi sîntem aici. Încăpem în patru sănii cu oplene. Două ceasuri dusul, două ceasuri întorsul, ne rămîne vreme şi pentru vînătoare. Aşa de-un gust. Putem pleca chiar mîine dis-de-dimineaţă, să ajungem la poiana lui Ilie odată cu geana zilei, adăugă altul.

— Hotărîm acum, plecăm de aici după cîntatul cocoşilor de miezul nopţii. Odată cu seara săniile să fie aici, pregătite, să nu umblăm unul după celălalt, strigă omul cu mustaţă sură.

— Aşa rămîne. Diseară sîntem aici cu patru sănii, cu tacîmul lor de drum. Omătul îi tare ca sticla, nu-i nevoie de pîrtie, sania zboară ca suveica. Vom fi numai cu tavhatul vînătoresc.

— Vom lua cu noi şi cele ce n-au la îndemînă oamenii care trăiesc în pădure. Măcar cît de cît. Ca de obraz subţire. Să nu cădem lipcă în casa unor oameni strîmtoraţi de înghesuiala iernii. Ceva pentru mătuşa Ruxanda, un dar pentru moş Grămadă. Măcar praf de puşcă şi alice, indică felul darurilor omul cu mustaţă sură.

Seara, caii cu cergile pe spinări, ronțăiau orzoaică din conovăț. La capătul șopronului înfundat cu lozbe de plop, vînătorii ședeau în jurul unui foc mocnit tolăniți pe o coastă. Unul povestea despre isprava unor haiduci, adăugînd înfloriturile la întîmplările ce nu se petrecuseră, iar ceilalți ascultau mai mult dormitînd. Afară, promoroaca pusese mustăți argintii la streașini și la crengile văduvite de frunze. Părea o noapte de basm.

Cîntaseră cocoșii de miezul nopții și alt povestitor revedea pînza plăsmuirilor.

— A venit sorocul plecării, spuse unul dintre vînătorii tolăniți în jurul focului mocnit.

— Încă nu, este prea devreme. Să potrivim sosirea noastră la moș Grămadă cînd el va trebălui prin ogradă. Bătrînii mai ațipesc spre zorii zilei ; ca pruncii. N-aș vrea să le tulbur tabietul, hotărî tot caimacanul cu mustață sură.

Povestitorul tăcu ca un altul să înceapă alt capăt de vorbă pentru amăgirea nopții ce se da dusă anevoie pe alte meleaguri. Cînd un nechezat de cal străpunse liniștea nopții tot caimacanul vînătorilor sări cel dintîi în picioare.

— De acuma s-au deschis drumurile cărăușilor. Caii au simțul străjilor de noapte, ei presimt cînd lumea începe să se foiască la treburi : Luați calabalîcul, înhămați și la drum !

Cele patru sănii se strecurară, fără zgomot, pe poarta ocolului silvic, ca albinele pe urdiniș. Se auzea numai strănutul cailor și un fîșîit ca de coasă lăsat de tălpile late ce lunecau pe stratul de omăt înghețat și fără grunzuri. În depărtări, ici și colo, licăreau lumini palide, tremurînde, indicînd căsuțele acoperite cu omăt, în care viața omenească se desfășura între somn și trezire. Vînătorii, îmbrăcați în cojoace albe cu marginile

garnisite cu vipuști de piele arămie, istoriseau păţanii mai mult din închipuire, unele mai anapoda decît altele. Vălul fumuriu al nopţii în agonie se destrămă pe nesimţite încît cumpăna fîntînii de la Răscruci se profila ca un indicator statornic pentru drumeţii în nedumerire.

— Ajungem la vreme potrivită, odată cu ziua. Facem un popas la Răscruci, punem ţoalele pe cai să nu-i cuprindă răceala, îmbucăm cîte ceva, dăm şi la dobitoace un braţ de fîn, pe urmă cădem în faţa bordeiului tocmai cînd moş Grămadă dă bună dimineaţa soarelui şi caprelor. El va rămînea uluit cînd ne va vedea întîmpinîndu-l cu apă neîncepută, spuse omul cu mustaţă sură, încrucişîndu-şi braţele înfofolite în cojoc.

— Pe o aşa vreme aspră, mătuşa Ruxanda nu se dezlipeşte de lîngă vatră. Îi va fi greu să ne primească înăuntru, îşi dădu cu părerea cel ce mîna caii.

— Nici nu intrăm în bordei. Îi dăm lui moş Grămadă ceea ce îi avem de dat, deshămăm caii şi-i legăm la ţăpuşele săniilor iar noi ne vedem de treabă. Facem un lanţ de trăgători, înconjurăm o postată de pădure şi ce ne va cădea la bătaia puştilor aceea vom împuşca. Ar fi de ajuns să dăm la pămînt cîteva bucăţi mari şi osteneala ne va fi răsplătită cu vîrf şi îndesat. Către toacă o luăm înapoi, să nu ne prindă întunericul pe drum.

Întorsătura săniei spre jghiabul de la fîntînă, mai să se răstoarne, tăie firul vorbirii omului cu mustaţa sură.

— Ţine strîns hăţurile, Ioane, că ne arunci din sanie ca pe niște netrebnici!, tună omul ce se sprijinea cu pieptul de o ţăpuşă.

— De cojoc ar fi păcat să fie spintecat, încolo nu-i mare pagubă, şugui vizitiul.

Cei mai veseli erau caii, care strănutau şi răscoleau omătul frămîntîndu-l din copite.

— Nici un strop de apă la cai! Aruncați țoalele pe spatele lor și dați-le cîte un braț de fîn. Apă le dați la plecare, hotărî caimacanul.

Popasul a fost de scurtă durată, de îmbucat ceva din picioare. Printre copacii văduviți de podoaba frunzelor se vedea în marginea poienii lui Ilie o coamă de bordei, mai mult din presupus. Stogul de fîn, altădată înălțat ca o clopotniță, nu se arăta de loc iar bulumacii de la țarc erau acoperiți cu omăt.

— S-o fi săturat moș Grămadă de gospodărie întinsă? se întrebă unul din vînători privind spre locul de destinație.

— Omătul acoperă munca omului și înșeală ochiul. Ne va spune moș Grămadă cum și-a adunat gospodăria să n-o vadă ochii iscoditori, glăsui altă voce întreruptă de nechezatul unui cal.

— Nu-i de zăbovit, ne îndeamnă caii să ne căutăm de treburi.

Vînătorii au lăsat vorba, îndemnîndu-se cu îmbucatul, fiecare îndestulîndu-se din cele ce își pusese la traistă. Ceva plutea în jurul fîntînii de la Răscruci, mai mult a pustiu. Nu se vedea nici o urmă de sanie, toate viroagele drumurilor de țară erau acoperite de lințoliul nesfîrșit și neprihănit de vreo urmă de drumeț.

După ce caii au fost buciumați cu ogrinjii rămași de la fîn, li s-au pus hamurile și vînătorii s-au așezat în sănii îndreptîndu-se spre bordeiul din poiana lui Ilie. Caii se strecurau pe sub copacii încărcați de chiciură, ca pe sub niște policandre înfipte în pămînt. La cotul pîrîului Stavnic au cotit cu săniile să iasă de-a-dreptul la bordei.

O tăcere de cimitir stăruia în văzduh peste boștina lui moș Grămadă. Numai acoperișul, ca o covată răsturnată, indica oarecum că acolo era o așezare ome-

nească Nu ieşea nici o dîră de fum pe hogeagul fără căciula, nici o vietate nu se mişca în jurul bordeiului părăginit. Intrarea în bordei, fără uşă, părea o gură de peşteră. Din ţarcul caprelor şi din poiata găinilor rămăseseră cîţiva căpriori sprijinindu-se într-o rînă. Nu mai era îndoială că se întîmplase ceva neobişnuit în gospodăria lui moş Grămadă. Nici caii n-au voit să se apropie de bordei şi s-au oprit în marginea poienii, acolo unde un drug sprijinit de două crăcăni hotărnicea ograda de marginea poienii.

— Ce s-o fi întîmplat oare ? se întrebă omul cu mustaţa sură, neliniştit, sărind din sanie drept în picioare.

N-aşteptă răspuns ci înaintă, afundat pînă-n genunchi în omăt, spre uşa bordeiului. Mergea cu puşca în cumpănă, apăsat de presimţiri rele. Păşi pragul întroienit al tinzii, acolo unde mătuşa Ruxanda avea bucătăria şi odaia de primire. Pe vatră cenuşa era spulberată, hornul spart iar pe jos numai putini răsturnate şi dogite, vase sparte, gunoi şi miros rînced şi puturos de blană putrezită. Uşa de la cealaltă încăpere se sprijinea numai într-o ţîţînă şi dată la o parte. Se vedea o laiţă despuiată de învelitoare, numai caprele cioplite din toaipă şi scîndurile goale. Nu se simţea nici o mişcare în aceste odăi dărăpănate.

— Au fost prădaţi şi ucişi bătrînii. Li s-a furat ce a fost mai de seamă, pe urmă li s-a pus capătul şi lor, undeva la loc tăinuit, să nu li se mai dea de urmă, gîndi omul cu mustaţa sură, zdrobit sufleteşte.

Ar fi voit să găsească vreo urmă din care, pe calea închipuirii, să-şi fixeze un punct de sprijin la alcătuirea edificiului celor întîmplate. Totul era răvăşit, anapoda. Un răufăcător tot are un pic de respect pentru munca altuia, măcar pentru folosul propriu. Aici

nu se întrezărea acest simţământ de interes. Păşi mai departe în fostul dormitor al bătrînilor, altădată curat şi dichisit ca o odaie de nuntă. Acum era o hrubă, cu pereţii jupuiţi, bîrnele dezgolite iar pămîntul pe jos numai dîmburi. În fund, în colţul cel mai întunecat, stăteau îngrămădite un vraf de boarfe. I se păru că vraful se mişcă.

— O fi careva dintre ei doborît de boală şi mizerie. Bătrînii fără copii se sfîrşesc în chin şi dureri fără alean. Cine va fi rămas fără mîngîiere, la sfîrşitul vieţii, moşul sau mătuşa ? se întrebă în sine oaspetele înmărmurit.

Un zgomot nearticulat se auzi în ungherul întunecat, ca al unei făpturi ce nu voia să fie tulburată în toropeala ei. Oaspetele nu putea să-şi dea seama cine se mişcă sub mormanul de boarfe. Deodată observă că făptura se ridică alene, îşi scutură trupul mătăhălos, şi morocănoasă începu să mormăie.

— Mătăluţă îmi erai, moş Martine ! spuse oaspetele retrăgîndu-se spre ieşire, cu puşca aţintită spre urs.

Omul cu mustaţa sură ieşi afară şi se depărtă de uşa bordeiului cît era bătaia puştii. Se opri, cercetă petiţele şi trăgaciul şi aşteptă încordat cu puşca la ochi.

Ursul apăru între uşorii uşii cu un cofăel între labe pregătit să-l arunce în cap musafirului nepoftit. Albeaţa omătului îl enervă încît începu să mormăie fără întrerupere, ca un motoraş.

— Ieşi afară, dihanie ! O faci pe supăratul pentru că ţi-am stricat somnul ? strigă vînătorul cu degetul pe trăgaci.

Doi paşi înaintă ursul peste pragul întroienit şi pădurea răsună, prelung, de două focuri trase aproape în acelaşi timp. Matahala se prăbuşi cu cofăelul între labe, ca un trunchi de salcie bătrînă, fără zgomot.

De-abia atunci şi-au dat seama ceilalţi vînători că în bordeiul lui moş Grămadă se instalase alt stăpîn, tocmai un duşman al vînătorilor.

— Nici o bucurie pentru aşa vînat, spuse omul cu mustaţa sură scăpînd şi un cuvînt de ponos asupra leşului prăbuşit în faţa bordeiului.

Caii începură să sforăie şi să se frămînte în legători, iar pe chipurile vînătorilor rumenite de ger se pogorî o tristeţă grea. S-au adunat toţi, afară de vizitii, în jurul sălbătăciunii doborîte cu cofăelul în braţe. Fel de fel de presupuneri au început să zboare din gură în gură. Nimeni însă nu bănuia care era adevărul. Andrei, ursul, nu putea să dea mărturie nici despre el, nici despre foştii lui stăpîni.

Unul dintre vînători, din curiozitate, a vrut să afle ce vîrstă avea dihania. Descleştîndu-i fălcile a observat că colţii îi erau scoşi, iar tăietorii din faţă erau piliţi.

— Ursul acesta nu-i bătrîn deşi are dinţii tociţi. Cineva a umblat în gura lui. Numai că a fost îmblînzit, spuse dînsul ca un medic după consultarea unui bolnav.

— Sălbătăciunea tot sălbătăciune rămîne, nu-i mai acoperi păcatele. A găsit în bordei doi bătrîni neputincioşi şi el le-a făcut felul, asta-i povestea acestui urs, îi răspunse omul cu mustaţa sură.

Bună dispoziţie pentru vînătoare nu mai avea nimeni. Fiecare căuta să găsească o urmă cu care să dezlege taina soţilor Grămadă.

Înfruntînd zăpada groasă pînă la şipot, acolo, pe tăpşan, unul din vînători a descoperit două movilițe, marcate, una cu un hîrleț iar cealaltă cu un cofăel, amîndouă îngropate în omăt.

— Hei ! veniți încoace : strigă descoperitorul arătînd cu mîna spre cele două morminte. Vedeți, bătrînii au murit de moarte bună. Ursul n-are nicio vină. A găsit bordeiul gol şi s-a făcut singur stăpîn pe un bîrlog al nimănui.

— Poate să fie şi altfel. Ursul a fost îmblînzit de moş Grămadă şi după moartea lui l-a lăsat urmaş, să-i stăpînească bordeiul. Acuma el căuta să-şi apere moştenirea. A căzut răpus de glonț, făcîndu-şi datoria.

— Cum a fost, cum n-a fost, atîta vedem, din tot ceea ce a fost a lui moş Grămadă, o ruină. De acum înainte nu mai avem pentru cine veni în poiana lui Ilie. Eu unul nu mai am chef să mai umblu după vînat, tocmai în preajma celor două morminte. Mă întorc acasă, spuse omul cu mustața sură.

— Ne întoarcem împreună aşa cum am şi venit. Vom face hăituială în altă parte, să nu tulburăm somnul foştilor noştri prieteni.

— Ba nu !, se împotrivi cel mai bătrîn dintre vînători. Dacă a murit moşneagul Grămadă nu s-a oprit soarele pe cer, cum n-are să se oprească luna în loc cînd voi muri eu. Lumea merge înainte, morții cu morții, viii cu viii, roata mereu se învîrteşte. Se ține de cîrd cine poate şi cît poate, de unde nu nici o pagubă. Nu cumva are să jelească pădurea pe baba Ruxanda ? Au închis ochii niște cheaguri, cum am să-i închid şi eu. Pagubă-n ciuperci ! Eu am pornit-o la drum să nu mă întorc acasă cu mîna goală. Am hotărît să facem hăituială, măcar aşa de-o saftea, atunci s-o fa-

cem. N-o faceți pe plîngăreții că vă rîd și ciorile dacă v-or auzi. Mergem la treabă, de asta am și venit atîta cale și pe o vreme atît de aspră.

— Are și moșul nostru dreptate. Pe moș Grămadă nimeni nu-l poate învia. Cine l-a prețuit, acela îi va păstra pomenirea în inima lui. Poate îi mai bine să facem hăituiala în cinstea lui moș Grămadă, aducîndu-i astfel prinos de recunoștință amintirii lui, ca unul ce a fost cel mai dibaci vînător.

— Mergem să brăcuim pădurea !, și omul cu mustața sură își cerceta tacîmul de vînătoare, aruncînd cojocul să fie sprinten la umblat. Nimeni nu s-a mai împotrivit, vizitiii au rămas lîngă cai, la sănii, iar vînătorii s-au împrăștiat în lanț pe malul Pîrîului Stavnic. Cele cîteva ceasuri s-au scurs numai cu împușcături răzlețe, fără zgomot și hăulit. Împușca fiecare ceea ce îi cădea în cătarea puștii, mai mult vînat mic, ușor de purtat în tolbă. Vînat mare n-avea cum să iasă la iveală, căci n-avea cine să-l încercuiască. Totuși doi porci sălbateci și un lup au căzut platcă morții, mai mult din întîmplare. Unul dintre vînători se făcea cu un bursuc, gras ca un pepene, pe care-l împușcase chiar la gura vizuinii lui.

— Am scăpat de gura soției mele, femeie ce-mi face capul călindar. De mîine încolo ea va avea grăsime pentru opaiț pînă în primăvară cînd lumina soarelui intră pe ușă în casă.

La bordeiul dărăpănat așteptau vizitiii cu tarhatul pregătit pentru plecare. Soarele, spre asfințit, părea un balon fără viață scăpat din mîna unui copil rătăcind în văzduh, la întîmplare. Gerul se înăsprea iar omătul scîrțîia sub tălpile vînătorilor.

— Nu zăbovim, ne urcăm în sănii şi plecăm spre casele noastre. Eu sînt asudat şi nu vreau să mă pătrundă frigul, să dau ortul popii, spuse tot bătrînul vînător, care nu se lăsase îndurerat de cele găsite în gospodăria soţilor Grămadă.

— Cu ursul ce să facem ? întrebă omul cu mustaţa sură.

— Ce să faci ? Urcă-l în sanie, du-l acasă, să aibă şi soţia dumitale untură pentru opaiţ. Blana lui nu face două parale atît este de flocăită.

Doi vizitii au şi înşfăcat ursul de picioare, mai mult l-au tîrîit pe spate, aruncîndu-l în sanie, de-a-curmezişul, proptindu-l între ţăpuşi.

— Tot înseamnă ceva, să te întorci de la vînătoare cu un urs împuşcat, îşi dădu cu părerea unul dintre vizitii, pipăind blana sălbătăciunii.

— Ai dreptate. Oricît de nearătoasă i-ar fi blana, ursul urs rămîne şi nu bursuc, răspunse altă voce din sanie.

Convoiul de sănii s-a pus în mişcare în fîşîit de coasă. Nimeni nu vorbea, doar caii strănutau iuţindu-şi picioarele ca orice animal ce trage spre sălaşul lui.

La fîntîna de la Răscruci, un om cu traista în spate se mişca încoace şi încolo, ca o sentinelă în post de pază. Se vedea că aştepta pe cineva. Cînd sania din frunte coti pe lîngă jgheabul învăluit în gheaţă îndreptîndu-se spre drum întins, omul ridică căciula şi făcu semn de oprire. Vizitiul de la sania din mijloc încetini caii şi întrebă prin semne, clătinînd capul, ce anume voia necunoscutul.

— Mă luaţi şi pe mine pînă mai încolo, să nu mă apuce noaptea pe locuri neumblate ? glăsui străinul.

— Urcă-te la spate doar n-or să cadă cozile cailor pentru un suflet ce se trage în sanie, îi răspunse vizitiul arătîndu-i locul unde să se aşeze cu codirişca de la biciuşcă.

— Iiii ! cum s-a nimerit să stau chiar lîngă Andrei al lui moş Grămadă ! Acu i-a venit şi lui sorocul, să fie tras în sanie.

— Ce vorbeşti omule, cine este Andrei ? întrebă omul cu mustaţa sură.

— Andrei este ursul ce stă răstignit între ţăpuşi. El este ursul crescut de moş Grămadă, să aibă nu mai mult de trei ani. Îl cunosc eu după arsura ce o are pe coapsă. Andrei i-a fost mîngîierea lui moş Grămadă în necazul şi singurătatea lui.

— Cum mai zboară anii, ca rîndunelele, numai că anii nu se mai întorc se tot duc şi se destramă. Cu patru ani în urmă ce viaţă frumoasă era la bordeiul lui moş Grămadă, să nu te mai desparţi de ea. Acum totul este ruină iar pustiul te-nfioară. Numai sălbătăciunea asta mai trebuia să se aciueze în bordei, să pună vîrf uriciunii pustiirii.

— Andrei, ursul, nu mai era sălbatec. Îl îmblînzise moş Grămadă de mergea ca un copil după mătuşa Ruxanda. Le ţinea de urît şi-i ajuta la treburi. Aducea apă de la şipot cu cofa, căra lemne în braţe, ocolea caprele ca un cioban iar noaptea stătea de strajă culcat lîngă pragul uşii. Îşi cîştiga mîncarea muncind cinstit şi cu credinţă. Ultima dată cînd am fost la moş Grămadă, eu l-am găsit singur. Îmi spunea că Andrei l-a ajutat să înmormînteze pe mătuşa Ruxanda săpînd la groapă şi acoperind mormîntul. Moşul nu era bolnav dar se gîndea că i se apropie sfîrşitul.

— Andrei va rămîne stăpînul bordeiului în locul meu. Cum se va descurca el, asta îl vor învăța nevoia și norocul. Andrei este urs dar are inimă mai caldă și mai înțelegătoare decît a unui om. Îmi pare rău că mă voi despărți de dînsul și el va da peste oameni răi care îl vor socoti tot sălbatec. Moartea lui va fi tot ca a unei sălbătăciuni.

Omul cu mustața sură asculta în tăcere povestea vieții ursului Andrei. N-a mai scos o vorbă pînă a ajuns la locul de despărțire al vînătorilor. Înnoptase. Miile de stele sclipeau din înaltul cerului bucurîndu-se de liniștea valurilor lumii pururea frămîntată.

Vînătorii coborîseră din sănii fiecare cu vînatul lui în tolbă. Numai ursul, Andrei, rămăsese răstignit între țăpușe, parcă ar fi fost al nimănui.

— Dar cu ursul ce facem ? întrebă o voce groasă din grămada umbrelor ce mișunau pe imensul cearșaf de omăt luminat de lună.

— Mie nu-mi trebuie. Să-l ia cine vrea, destul că mi-am osîndit sufletul cînd l-am împușcat. Simt că mi se strînge inima, parcă eu l-aș fi ucis pe moș Grămadă.

Și omul cu mustața sură, cel mai apropiat prieten al lui moș Grămadă, pădurarul, plecă acasă cu tolba goală, tăcut și îngîndurat, de parcă se întorcea de la înmormîntare, nu de la vînătoare.

EDITURA
„JUNIMEA"

Lei 4,50